

Amanda Kerfstedt

Birgitta Ney (red.)

Synd. Noveller av det moderna genombrottets kvinnor

En e-bok från Litteraturbanken.se (The Swedish Literature Bank), baserad på följande tryckta utgåva: Ordfronts förlag, Stockholm 1993.

Kvinnofrågan var aktuell redan på 1880-talet. Det framgår av nästan allt som skrivits om den period i svensk litteraturhistoria som brukar kallas det moderna genombrottet. Och detta framgår trots att de många kvinnliga författarna bara skymtar förbi i historierna om vilka författare som skrev och vad de skrev om. Dessutom förklarar ett ord som kvinnofrågan inte så mycket egentligen; det kan vara en omskrivning för allt från kvinnors kamp för medborgerliga rättigheter till manliga författares syn på kvinnorna och sedligheten. Vad gav de kvinnliga författarna själva för innebörd åt kvinnofrågan? Går det alls att läsa deras romaner och noveller som inlägg i en debatt om kvinnans villkor?

Novellerna i denna samling valdes ursprungligen för att visa att de kvinnliga författarna skrev engagerat i en lång rad skiftande ämnen. Olikheterna till trots går en mer eller mindre öppet kritisk kommentar till hyckleriet i samhället som en tydlig nerv genom alla berättelser. Det kan, som i fråga om Anne Charlotte Lefflers novell »Aurore Bunge«, vara berättelsen om hur ett äktenskap smidigt arrangeras för att dölja en (minst en) skandal i vardande. Eller Augusta Braunerhielms lågmält dramatiska novell »Bikten« om en ung kvinnas påstått sjuka nerver, där sjukdomen i själva verket visar sig vara ett uttryck för hennes sorg och vrede över att mannen ges rätten att svika löftet om att älska henne i nöd och lust. Kritiken kan riktas mot bigotteriet i ett samhälle på Västkusten, som i Hilma Angered Strandbergs »Nitälskan«, eller mot patriarkatets förtryck av kvinnan, som i Elin Améens »Träldom« och Victoria Benedictssons »Ur mörkret«.

Kritiken i de här novellerna har sin grund i att de behandlar den variant av hyckleriet som kvinnorna fick betala priset för — den skenheliga familjen. Den fasad familjen skulle visa upp utåt krävde offer inom familjen, i synnerhet av kvinnorna: i hyckleriet frodades lögn och förtryck.

*

Novellen »Synd« som inleder denna antologi går rakt in i vad som skulle bli det stora debattämnet under 1880-talet, nämligen sedligheten. När novellen publicerades i Finsk tidskrift år 1881 skrev tidningens redaktör för säkerhets skull ett långt förord där han tog avstånd från författaren Amanda Kerfstedts behandling av ämnet. Vad hon föreslog, försiktigtvis i antydningens form, var ingenting mindre än att mannen skulle leva lika kyskt som kvinnan förväntades göra. Och hon visade samtidigt vilka förödande konsekvenser förljugenhet och hyckleri kunde få. Gertrud, den unga huvudpersonen i novellen, får sin världsbild raserad när faderns svek uppenbaras.

Redaktören däremot, bekymrade sig mest om att konstens ändamål borde vara att behaga. Han tyckte att Amanda Kerfstedt med sin novell drog in obehagligheter som läsaren hade nog av i livet, och helst ville slippa läsa om. Hennes moraliska syfte var för starkt, tyckte redaktören, men han publicerade i alla fall novellen. Amanda Kerfstedts novell blev mycket riktigt uppmärksammas vid publiceringen och den nämns ofta i forskningen om det stridbara 1880-talet — men det är antagligen inte många som verkligen läst novellen under de drygt hundra år som passerat sedan dess.

Kvinnornas skönlitterära attacker mot dubbelmoralen i samhället pågick under en stor del av det moderna genombrottet. Vid mitten av 1880-talet fanns en radikal tidskrift som hette Framåt, där

många av Nordens mest kända författare, män som kvinnor, bidrog med noveller och artiklar. Det var en kvinnoförening i Göteborg som gav ut tidskriften och redan efter ett par år fick redaktionen problem. Inflytelserika läsare startade en kampanj mot, vad de kallade, osedligheten i Framåt och utgivningen upphörde helt ett par år senare. År 1886 publicerade Framåt två av decenniets mer beryktade noveller: »Messling« och »Pyrrhussegrar«. I dessa kritiseras det sexuella hyckleri som frodades i familjerna; ett hyckleri som kvinnorna tvingades betala för med sin hälsa.

Gerda von Mickwitz novell »Messling« mer än antyder att familjeläkaren inte alltid berättade sanningen om syfilis, den sjukdom som döljer sig bakom den förmildrande och förljugna omskrivningen »messling«. Trots att syfilis var mycket vanlig vid den här tiden, nämns den sällan vid sitt rätta namn i sedlighetsdebatten. I novellen är en kvinna svårt sjuk i syfilis och det är hennes make som har smittat henne — men officiellt heter det att hon drabbats av mässling. Frågan är vad som plågar henne mest: sjukdomen eller mannens lögn. Den unga kvinnan fick inget veta om makens sjukdom när de gifte sig och hon tvingas nu, svårt sjuk, att fortsätta hans lögn. Hon tvingas dela mannens och samhällets hyckleri.

Victoria Benedictsson, en av de välkända kvinnliga författarna, skrev en av sina få debattartiklar till stöd för den novellen. Hon underströk att kvinnorna verkligen borde få veta sanningen om den sjukdom som just då härjade som värst. Hon hänvisar till att det faktiskt fanns läkare som i förment vetenskapliga böcker menade att kvinnorna inte behövde den kunskapen. Victoria Benedictsson var upprörd över att hyckleriet kunde tillåta sjukdomen att spridas i hemmen, men att den inte kunde nämnas vid sitt rätta namn. »Namnet kan väl icke anses värre än själva saken«, summerar hon i sin artikel.

Stormen mot tidskriften Framåt tog ny fart när novellen »Pyrrhussegrar« publicerats senare samma år, dvs. hösten 1886. När den unga Mathilda Kruse, dold bakom sin pseudonym Stella Kleve, senare försvarade sin novell förklarade hon: »Det har helt enkelt varit min avsikt att så psyko- och fysiologiskt sanningsenligt, så objektivt noga som möjligt skildra en ung kvinnas livskamp.« Hon ville med andra ord skriva sanningen om kvinnors livsvillkor, hon också. Det var hyckleriet Stella Kleve angrep. Dygden, i form av det tvetydiga surrogatet försiktighet, var vad samhället tvingade kvinnorna att plåstra över alla sina känslor. Hyckleriet tvingar kvinnorna att bli viljelösa kryp, skriver hon i »Pyrrhussegrar«. Stella Kleve påstår i novellen att en kvinna, likt Märta Ulfklo, kan bli sjuk och rentav dö om hon förtränger och förnekar sina erotiska känslor, det vill säga om hon följer reglerna för hur en kvinna förväntas uppföra sig.

*

Uppståndelsen kring de kvinnliga författarnas romaner och noveller pekar på en paradox: de mest omtalade manliga författarna under perioden prisas ju bland annat för att de kritiskt granskade sin samtid och för att de satte problem under debatt. Men när kvinnorna gav sin syn på villkoren för kvinnors liv blev det för mycket för delar av publiken.

Manliga kritiker menade, antingen som redaktören i Finsk tidskrift — att konstens uppgift var att behaga, och vad de därmed indirekt påstod var att kvinnorna gjorde fel. Kvinnorna ansågs ha missuppfattat konstens uppgift när de skrev om företeelser som inte hörde hemma i god konst, god litteratur. Eller också kunde kritikerna skriva i sina recensioner, som när det gällde Stella Kleve, att det var obehagligt att läsa kvinnornas verk. »Det 'händer' alldeles intet i vanlig mening 'osedligt' i hela boken och dock är skildringen något av det otäckaste man gärna kan läsa«, skrev Karl Warburg om Stella Kleves andra roman *Alice Brandt*.

Och delar av kvinnorörelsen, med Sophie Adlersparre i spetsen, uppskattade inte heller att en kvinnlig författare skrev något som kunde tolkas som att kvinnor plågades av att inte få ge utlopp för

erotiska känslor. Kvinnorörelsen drev i stället uppfattningen att männen skulle ändra sin livsföring; männen skulle ta efter kvinnornas goda exempel. Då var det inte alldeles lyckat om en kvinnlig författare samtidigt framställde det som att kvinnorna i själva verket kunde tänkas ha erotiska känslor och behov liknande männens.

*

Det var förstas inte bara i litteraturen det stormade; det sena 1800-talet var på många sätt en förändringens tid i samhället. Kvinnorna hade efter många och långa debatter i riksdagen beviljats en del rättigheter, men de var ännu inte medborgare med samma rättigheter som männen. Kvinnoöverskottet i samhället resulterade bland annat i att kvinnor ur en ny samhällsgrupp kom ut på arbetsmarknaden: de ogifta kvinnorna kunde inte längre stanna i familjen. Medelklassens ogifta kvinnor började försörja sig som lärare och tjänstemän. Jordbruken rationaliserades, järnvägsförbindelserna byggdes ut allt mer, fabriker växte i antal och befolkningen ökade i städerna. Prostitution och syfilis var växande problem i samhället och debatterades också i bildkonsten och litteraturen. Lägg därtill att nya rön inom vetenskapen rubbade gamla föreställningar om arternas uppkomst och om kvinnans verkliga roll när ett barn blir till — och ett samhälle i stark omvandling blir allt tydligare.

De kvinnliga författarna, konstnärerna, studenterna och lärarna kom att representera en ny kvinnotyp — den emanciperade eller intellektuella kvinnan. Så blev hon också kritiserad av manliga författare i tidningarna och i litteraturen. Kvinnofrågan debatterades i hela Norden och de kvinnliga författarna gav sig in i debatten genom att i litteraturen kritisera kvinnors livsvillkor.

Antalet kvinnliga författare vid denna tid var långt större än historien lär oss. Hur stort? Ja, man kan räkna på olika sätt. I *Fången och fri* presenterar Eva Heggstad en bio-bibliografi som omfattar 58 svenska kvinnor. Antalet skulle bli ännu högre om man räknade in de finlandssvenska författarinnorna och då har man ändå bortsett från författarna till de litterära bidragen i dagstidningar och tidskrifter. Av alla dessa brukar på sin höjd fyra finnas med i litteraturhandböcker: Victoria Benedictsson, Anne Charlotte Leffler, Alfild Agrell och Mathilda Malling.

*

Många kvinnor valde att som Victoria Benedictsson skriva under manlig pseudonym (Ernst Ahlgren), medan andra valde kvinnliga namn. Mathilda Malling var vid denna tid ogift och hette Mathilda Kruse, men när hon skrev kallade hon sig Stella Kleve. Åter andra använde i stället signaturer vilket gav dem en ibland minst sagt ödmjuk framtoning. Rekordet i den vägen har nog signaturen Rien, dvs. »ingenting«, och här döljer sig Anna Wahlenberg med novellsamlingen »Teckningar i sanden«. Nu är detta inte bara ett tecken på långt driven ödmjukhet, det var också tradition att kalla noveller för anteckningar, teckningar eller skisser — men teckningar i sanden kan förstås, för en sentida läsare okunnig om den tidens konventioner, tyckas överdrivet flyktiga.

Pseudonymbruket var inte heller det ett tecken på blygsamhet i vanlig mening, utan en konvention och för några säkert en social nödvändighet. Om en kvinna ville gå ut i offentligheten så kunde hon vara tvungen att använda sig av en pseudonym för att inte släkten skulle anklaga henne för att dra familjenamnet i smutsen. Valet av manlig pseudonym kan också förklaras med att hon ville bli seriöst kritiserad. Det var inte ovanligt att en kvinnlig författare kritiserades på helt andra grunder än en manlig. Kritiker kunde ägna sig åt att ta ett slags intellektuella byst- och höftmått. En företeelse som i modifierad form förekommer än idag. Att kvinnorna använde pseudonym under det sena 1800-talet kan betraktas som en form av marknadsanpassning.

Författaren var en offentlig person och offentligheten var problematisk för kvinnorna. Inte bara var situationen tämligen ny för dem, offentligheten kunde också innebära att deras ärbärlighet ifrågasattes. Underförstått: Kan verkligen en anständig kvinna skriva om det eller detta? Och i all synnerhet för kvinnorna var anständigheten viktig.

Kvinnorna ville skriva sanningen om livet som de såg det och de hade på sätt och vis en tradition sedan tidigt 1800-tal, med författare som Fredrika Bremer, Emilie Flygare-Carlén och Sophie von Knorring, att skriva vidare i. Och med den period som brukar kallas det moderna genombrottet kom också en litterär riktning i ropet som ville skildra och kritiskt granska livet i samhället. Med riktningar som realism och naturalism och med ämnen som kvinnofrågan i centrum för intresset, kan man säga att ett område som kvinnorna kände väl — hemmet, vardagsrummet, familjens, kvinnornas öden och äventyr — råkade sammanfalla med vad som skildrades i den moderna litteraturen även av manliga författare.

*

Författare i Norden hade under 1880-talet flitiga kontakter över gränserna med Köpenhamn som centrum. En bit in på åttiotalet försökte några, däribland Stella Kleve, att introducera också franska och engelska författare, som Baudelaire och Swinburne, för den svenska publiken. Det blev nu inte så mycket av »europeseringen« av den svenska litteraturen den gången. I själva verket fick förstås alla författare ändå ständigt nya intryck utifrån och många reste också, liksom konstnärerna, till Paris för att inspireras. Men det var särskilt kvinnorna som kritiserades för efterrapning och då syftade man i första hand på att nordiska manliga författare, som Ibsen, lämnat alltför tydliga spår eller efterklanger i kvinnornas verk.

Det var rentav en kvinna, Stella Kleve, som skrev den första artikeln i genren: »Om efterklangs- och indignationslitteraturen i Sverige«, även den publicerad i tidskriften Framåt hösten 1886. Hon hävdade där att de kvinnliga författarna visserligen hade rätt i sak — samhällslagarna var alltför hårda mot kvinnan och alltför milda mot mannen — men hon menade att författarna måste förnya sig. Till saken hör att hon själv, ända sedan debuten, kritiserats för att hennes verk var fyllda av danska efterklanger. När hon debuterade hösten 1884 var det i en dansk tidning med novellen »Flirtations«, som översatts av Herman Bang och som han skrev en lovordande inledning till. Det var också han som skrev förordet till hennes debutroman, som kom på försommaren 1885. På det sättet hade han skrivit in sig i hennes debut, den danska tonen hade anslagits redan av hans namn. Men indignationslitteratur hade ingen påstått att Stella Kleve skrivit, även om hennes romaner och noveller var fyllda av protester mot kvinnors livsvillkor.

Litteraturhistorien är fylld av vad man kan kalla för fadersuppror, där nya generationer manliga författare protesterar mot sina föregångare. Stella Kleves tidskriftsartikel kan kallas för ett tidigt modersuppror i vår historia, eftersom hon kritiserade sina kvinnliga kolleger och föregångare. Det betyder också att hon ansåg att dessa var seriösa konkurrenter — de kvinnliga författarna var värda att kritisera.

Ordet efterklang i artikeln ger ett intryck av att Stella Kleve betraktade de kvinnliga författarna som osjälvständiga, och det har hon inte varit ensam om. Det är en vanlig kritik: de anses inte originella nog.

Litteraturforskaren Ingeborg Nordin Hennel har i stället läst litteraturen som en dialog, ett inspirerande samtal mellan två självständiga parter. Hon har studerat hur de kvinnliga författarna i den dialogen mycket riktigt kan utgå ifrån exempelvis Ibsens »Ett dockhem«. Och läst på det sättet visar det sig hur en kvinnlig erfarenhet ger en helt annan skildring av till exempel äktenskapet. Konflikterna skärps och ensamheten framställs inte som önskvärd av kvinnorna. De kvinnliga

författarna reagerar och svarar på manliga författares verk, menar Ingeborg Nordin Hennel, och det är något annat än att passivt förmedla efterklanger och ekon.

De kvinnliga författarna skrev som aldrig förr, de skrev för teatern och de skrev noveller och romaner. Men kvinnors inlägg i debatten sågs långtifrån alltid med blida ögon. Kvinnorörelsen var, som nämnts, inte heller odelat förtjust över allt som skrevs; *alla* problem ansågs inte lämpliga att behandla offentligt. Och August Strindbergs reaktioner på kvinnornas författargärning har det skrivits hyllmeter om; utöver allt han själv skrev i frågan. Inte heller en man som Georg Brandes i Danmark var nöjd med vad de kvinnliga författarna företog sig. Han var mycket inflytelserik också i Sverige under 1880-talet, särskilt bland författare och inte minst bland de kvinnliga. I ett privat brev till Björnstjerne Björnson skrev Georg Brandes i september 1887:

Jeg vil ikke se Kvindesagen, som jeg selv ganske alene har bragt frem her i Norden og i en Aarrække ene kæmpet for under Forfølgelse fra alle Sider, forvrøvlet af uvidende Kvinder.

Han ville med andra ord inte se den fråga han initierat, kvinnofrågan nämligen, förfuskad av en rad okunniga kvinnor!

Det kan förefalla som om (manliga) forskare efter Brandes har delat hans uppfattning, eftersom merparten av de kvinnliga författare som var verksamma under 1880-talet saknas i våra vanligaste litteraturhistorier. I det sena 1900-talets samhällsdebatt får kvinnor ofta höra att »kvinnor väljer fel«; det är deras egna påstått felaktiga val som skulle vara orsak till låga löner, låga pensioner och hög arbetslöshet. Ser vi till litteraturhistorien kan vi skönja en lång rad liknande »felaktiga val« av kvinnor: när kvinnorna gav sig in i litteraturen så valde de »fel« ämnen. På 1920-talet skrev Virginia Woolf i *Ett eget rum* om bedömningen av vad som anses vara verklig litteratur:

Det här är en viktig bok, anser kritikern, därför att den handlar om krig. Det här är en obetydlig bok, därför att den handlar om känslolivet hos kvinnor i en salong. En scen på ett slagfält är viktigare än en scen i en butik — överallt och på långt mer subtila sätt existerar denna skillnad i världen.

De kvinnliga författarna skrev, kan vi förmoda, om frågor som de skrivande kvinnorna själva ansåg viktiga, men som det litterära etablissemanget inte ansåg hörde hemma i litteraturen. I alla fall inte på det sättet och inte just då.

*

Novellerna i denna antologi har en hel del gemensamt: alla är skrivna av kvinnliga författare under 1880-talet; många väckte starka reaktioner i pressen, många ingår i novellsamlingar, några trycktes i tidskrifter. Merparten av novellerna har också det gemensamt att de förbigås med tystnad i våra litteraturhistorier; det är knappt att dessa kvinnliga författare nämns vid namn. Dessutom förvaras novellerna på sådana bibliotek att de är svåråtkomliga för en läsande allmänhet.

Detta dussin noveller ger en föreställning om de kvinnliga författarnas starka engagemang i frågor som gällde kvinnors livsvillkor i det sena 1800-talet. Tillsammans ger novellerna, från »Synd« till »Ur mörkret«, en aning om innehållet i en marginaliserad del av vårt litterära arv.

Synd

av Amanda Kerfstedt

Det var vid middagstiden. Ett klart solsken glittrade över drivorna. Röken steg rak och hög upp ur

skorstenen på den lilla stugan strax utanför staden, vars dörr just öppnades för att släppa ut tvenne unga personer, en herre och en dam.

»Det var stor skada att jag företar mitt sjukbesök till fots, eljes skulle jag varit i tillfälle att bjuda på en slädfärd i detta klingande före, fröken Gertrud«, sade doktor K., stadens nyutnämnde läkare, i det han hjälpte den unga flickan att stiga ned för den rangliga och slippriga trappan. »Men jag anade tyvärr icke att min lyckliga stjärna kunde förskaffa mig ett sådant möte.«

Fröken Gertrud rodnade en smula under florshuvan. »Jag tror en promenad kan vara lika så angenäm«, sade hon förstrött.

De gingo tyst landsvägen framåt.

»Ni är icke vid ert vanliga glada lynne, fröken Gertrud«, sade han slutligen. Hon drog ett djupt andetag och ruskade litet på sig, som när man vill jaga bort något obehagligt. »Nej«, sade hon, »jag borde icke ha gått in i den där stugan. Jag har blivit beklämd därav. Kan ni tänka doktor, att jag aldrig förr varit vid en sjukbädd.«

»Då har ni verkligen levat under ovanligt lyckliga sanitära förhållanden«, sade han.

»Ja, är det icke underligt?« återtog hon, under det hennes drag småningom återfingo det vanliga livfulla uttrycket, »men om ni bara kände pappa närmare, så skulle ni bättre förstå hans uppfostringsmetod. Ni vet huru estetiskt anlagd han är, han skyr nästan instinktmässigt allt fult, allt disharmoniskt, och för hans ädla och storartade ande äro alla störande ingrepp i livets jämna och lugna gång nästan vidriga. Därför har han varit så ömt omsorgsfull i att avhålla allt sådant från mig, och det tycks som om han haft hjälp i sin strävan även av en mäktigare hand, emedan vi alltid varit friska.«

»Och er mor?« sade doktorn.

»Mamma säger att en flicka skall vara oskyldig och glad, älska människorna och göra alla omkring sig så lyckliga hon kan. Och om hon händelsevis får syn på något tråkigt, så skall hon göra så här.«

Hon vände småleende sitt rosiga ansikte emot honom och blundade. Han visste från detta ögonblick att han älskade henne, men han blev dock icke bestucken.

»Det låter sig icke alltid göra«, sade han med en halv suck. Han kände livet, och hon gick så glad och förtröstansfull vid hans sida, så omedveten och lycklig. Det gjorde honom till hälften ont om henne.

»Jag fruktar att ert kall gjort er till en gammal misantrop«, sade hon glatt och såg upp på honom med sina goda klara ögon. »Livets sköna sida är icke nog för er.«

»Nej, jag måste erkänna att dess sanning för mig har ett högre värde.«

»Och den sanningen heter?«

»Den heter att livet har två sidor, en som ni fått öga för och som är ljus och glad — en annan mörk och dyster, som kämpar under sjukdom, fattigdom och synd.«

»Hu, ni talar så hemskt, att ni riktigt förskräcker mig«, sade hon med en lätt rysning. Jag vill icke veta av det där. Det blir så tungt och kvavt. Jag måste beundra, jag måste älska och vara glad. Det är min natur. Och jag måste tro, tro obetingat på det sköna och det goda.«

»Och om den spegelblanka kristallen, ni håller i er hand, skulle befinnas ha en fläck«, sade han.

»Så krossar jag den utan pardon«, sade hon med ett litet trotsigt skratt, och som de nu kommit upp för en kulle, därifrån man hade utsikt över den lilla staden, som vänlig och glad låg utefter stranden av en bred havsvik, där en skara ungdom ilade fram på sina skridskor, stannade hon.

»Se på denna tavla, doktor«, sade hon nästan med triumf, »och säg mig om edra dystra åsikter hålla stånd inför den.«

Det var verkligen en tavla av obeskrivlig trevnad, liv och glädje. De vackra, vita husen med sina trädgårdar höljda av rimfrost, rökpelarne i den friska, klara luften, den blanka isen, den framilande ungdomsskarans snabba och lätta rörelser, allt höjde och lättade sinnet.

»O, fröken Gertrud«, sade han och tog hastigt hennes hand. »Jag missunnar er icke er ungdoms lycka. Glöm vårt samtal, om jag varit för sträng. Jag nödgas nu säga er farväl, ty här ligger en liten flicka, som längtar efter mig. Det goda har åtminstone min kännedom om lidandet med sig, att jag ibland blir efterlängtd.«

»Och den fördelen har min kännedom om det goda och det glada med sig, att jag också ibland blir efterlängtd«, sade hon leende, i det hon med en lätt hälsning tog av vägen inåt staden. Hon visste, också hon, att hon älskade honom, och hon hyste inget tvivel om att en ljus dag en gång skulle randas, ljusare än alla andra. Det var icke hennes sak att tvivla. Intet hinder hade hittills mött henne, varför skulle det just komma nu?

Alla människor voro ense om att Gertrud D. var en intagande flicka. Hon vann genast alla hjärtan. Barnen trivdes bäst hos henne, hon förstod bättre än någon annan att leka med dem på ett skälmaktigt och muntert sätt. Av de åldrige förstod hon att locka fram gamla historier, vilka återförsatte dem i ungdomens dagar och kommo dem att tillsammans med henne glömma för en stund sin skröplighet och sin knarrighet. Mödrar sökte hennes vänskap för sina döttrar, och det oaktat hon onekligen var den vackraste flickan i hela staden. »Den flickan kan trolla«, sade gamle onkel P., som för en hel timme förgätit sin gikt, när hon suttit vid hans rullstol. »Allting ljusnar omkring henne.«

Hon hade onekligen en sällsynt förmåga att med kärlekens verkliga intresse vara allt för alla. Och ändock var det icke var och en som förstod vari hennes egentliga styrka låg. Man såg att hon var vacker, god och glad, att hon var okonstlad och sann, en mången flicka har dessa egenskaper, utan att hava samma upplivande och stärkande inflytande, som Gertrud hade.

Saken med henne var att hennes öga vändes mot något stort, som kom allt det lumpna och småaktiga att endera tystna inför henne eller ock att snudda alldeles obemärkt förbi henne. Hon trodde verkligen på allvar på det godas tillvaro i fullkomlighet på jorden, särdeles under en form, som hon dyrkade, renhetens och sedlighetens form. Därför var hennes väsen så förhoppningsfullt och starkt, därför lyckliggjorde hennes leende, därför låg det en smittande fasthet i hennes öppna, frimodiga blick, därför var det något av en himmelsk luft omkring henne.

Ehuru hon tänkte högt och stort och trodde obetingat på tillvaron av varje upphöjd dygd i mänskligheten, var hon egentligen icke överspänd. Hennes skaplynne var en sällsynt blandning av praktisk förmåga och idealistisk uppfattning. Hon var full av kvinnlig hängivenhet och innerlighet, varm, livlig och alltigenom sann och klar. Hon hade ärvt vissa egenskaper, deras bästa, av båda föräldrarna, vilka voro ytterst olika personligheter. Modern, en skönhet av första rang, hade tillika en sinnets skärhet, en kvinnlig värdighet, som aldrig förfelade att utöva sitt inflytande, ehuru omedvetet och ödmjukt hon än ägde dessa egenskaper. Hon hade tillika lynnets okonstlade

glättighet och friskhet. Fader var en stark och manlig gestalt, som nästan avgudades av dottern.

Det var hans röst, som gjort henne förtrogen med litteraturens skönheter, det var med en hänförande stämma han tolkade ädla mäns ädla tankar, så livligt, så hjärterörande, att det aldrig föll henne in annat än att det var hans egna. Hur ofta hade hon icke sett hans öga tåras vid berättelsen om något drag av självupppoffring eller oförvägen tapperhet. Hur ofta hade hon icke med stolthet lyssnat till de värtaliga, de sköna ord, som strömmat flytande och lätt från hans läppar, då han, vilket ofta hände, anmodades att föra ordet vid offentliga tillfällen. Han var så godmodig och mild, och det klädde så väl en gestalt, som var en värdig representant av mannamodet och kraften. I hans bild hade hon sammanträngt allt stort och ädelt jorden kan äga.

Så uppväxte Gertrud D., så inandades hon en harmonisk luft, på det sättet hade hon utvecklats till vad hon var vid arton år.

Men då började ett och annat obegripligt och oförstått moln att jaga över hennes horisont; kanske mer en sky än ett moln. Hennes moders kinder började att blekna, en och annan morgon syntes spår av tårar i de milda ögonen; det glada, oskyldigt skämtsamma lynnet började att fördystras, och vad som var allra besynnerligast, det kom stundom ett kort, nästan ovänligt svar på faderns ömma: »hur är det med dig, min älskling? Du ser så blek ut.« Hon märkte huru fadern ofta föreslog små förströelser, som han förr icke brukat. »Vill du icke åka ut en stund i dag?« och så svarades ett nästan trumpet: »nej tack, jag är helst hemma.« Eller: »vad skulle du säga om att gå ut och välja en ny klänning?« »Nej tack, jag har allt vad jag behöver«, och då kunde det hända att modern vände sig bort eller lutade sig över en blomma i fönstret, och Gertrud trodde sig se hur hennes läppar darrade mellan bladen. Hennes mor hade alltid haft en svaghet för små turer i vagn och kanhända en ännu större för nya klänningar, och nyckfull hade hon aldrig förr funnit henne. Varför behandlade hon då nu erbjudna ömhetsbevis så kallt och frånstötande? Alla Gertruds sympatier övergingo så småningom på faderns sida, och så satt där en törntag i hennes bröst.

Dess aggande blev dock snart mindre kännbart allteftersom en ny, lycklig känsla började fylla det unga hjärtat. Många voro de män, som svärmat för henne, men aldrig hade någon förmått vinna hennes tycke. Hur kunde väl någon hinna upp till jämförelse med hennes fader? Hon såg ju jämt framför sig den bäste, den ädlaste, mannen med det modiga hjärtat och det veka sinnet, hedern, trofastheten och redbarheten själv. Kunde någon äga en sådan begåvning som han? »Nej, nej«, brukade hon skrattande svara sina flickvänner, »jag får nöja mig med pappa, det är också en kärlek.«

Men nu var han kommen till staden, den unge läkaren, vilken ryktet redan på förhand förklarat för ett mönster bland män. Hon hade gäckats med detta rykte, hon hade i stolt självmedvetande utsett honom åt den ena och den andra bland stadens unga damer, redan innan hon sett honom; — henne själv — det kom ju aldrig i fråga. Men när han kom, blev hon mera stum än vanligt, den lugna blicken blev mera försagd, huvudet var icke längre så högburet, hon drog sig helst undan, hon var icke mer bland de främsta; det var så ovant för henne att hava något att dölja. Men det hände en gång vid ett samkväm att en av hennes älsklingsidéer angreps, och då kunde hon ej längre bliva passiv. Hon yttrade sig varmt och innerligt som alltid, hon blev hänförd och gick kanske i sin iver något för långt, och det var först, då hon såg hans djupa blick med ett halvt intresserat och halvt förvånat uttryck fäst på sig, som hon rodnande och förlägen drog sig tillbaka. Från den stunden sökte han henne framför alla andra. Deras bekantskap utvecklade sig snart till ömsesidigt livligt intresse. Någon vanlig kurtis med henne kunde aldrig komma i fråga, det kände han genast, och därför var det med en viss räddhåga han var henne nära. Hon var kanske i början endast ett föremål för hans studium, ty han hade aldrig sett hennes like, och han kunde icke bliva ense med sig själv om hennes uppfostran var ett misstag till hennes skada eller idealet av förträfflighet. Men då hon under långa intressanta samtal allt mer avslöjade sitt inre för honom, greps han av vördnad, på samma

gång han började att älska henne såsom den enda för honom.

Att hon med hela sin varelses osplittrade styrka hängav sig åt denna nya känsla, var ej att undra på, och att hon därunder icke så bjärt, som eljes hennes känsliga natur skulle gjort det, erfor de små ojämnheterna i hemmet var helt naturligt. Kärleken i sitt första stadium gör oss ofta själviska. Så hände att då hon en eftermiddag återkom från en promenad, hon möttes av fadern, som orolig frågade henne, om hon icke varit ute tillsammans med sin mor. »Nej, men mamma har väl gått ut på något besök, tänker jag, såvida hon icke sover middag uppe hos mig«, svarade hon glatt. Men modern fanns icke hemma och återkom icke, ehuru det mörknade allt mer. Själv var hon icke det minsta förvånad eller orolig däröver, och hon undrade blott på faderns varje kvart upprepade: »Har icke mamma kommit tillbaka ännu?« »Vill du henne något särskilt, pappa, är det ingenting som jag kan uträtta?« »Nej, barn, men jag skall gå ut en stund jag också, vet du vilken kappa hon tagit?« »Hu, du riktigt skrämmer mig«, sade Gertrud skrattande, »det låter som om du vore en polisbetjänt. Nej, jag vet icke vilken kappa hon tagit, men du behöver ej vara orolig att hon skall förkyla sig, hon är alltid så försiktig. Och du är ett mönster för äkta män, pappa. Här har du en avskedskyss, och måtte jag en gång få en man, som efter tjugo års äktenskap är så rädd och öm om mig, som du är om mamma.«

Hon hade varit alldeles lugn, men när klockan led emot elva utan att någondera av föräldrarna hördes av, då blev hon orolig, och hon satt uppe på sitt eget rum och lyssnade efter varje knäpp i det tysta huset. Slutligen öppnades förstugudörren, och hon skyndade ut med ljus för att springa ned och möta dem, men hejdades av faderns röst från trappan: »Du behöver icke komma ned, min flicka, vi ha redan superat. Sov gott, barn lilla.«

Följande morgon höll sig modern länge vid sängen. Gertrud satt på sängkanten och smekte hennes hand och märkte hur mager och tunn den blivit.

»Du var stygg, mamma, som försvann från oss i går, utan att säga vart du gick«, sade hon ömt, »pappa var så orolig.«

»Åh, du var ju hemma och Sofi.«

»Vad menar du — jag och Sofi?«

»Jag menar att ingenting behövde fattas«, sade modern och rodnade matt.

»Nu är du för mycket anspråkslös, mamma lilla«, sade Gertrud glatt och hotade henne med fingret, »nog vet du att din närvaro har en högre betydelse för oss än bara 'att ingenting fattas'. Men du får inte göra några fler sådana utflykter på egen hand, du vet ej hur pappa lider, och du får ej göra honom ledsen, då bli vi ovänner, du och jag. Men var var du då?«

»Jag hade sprungit till skogs — men skogskonungen ville ej ha mig, som du ser.«

Det skulle vara ett skämt, och det påminde något om en förfluten, oskyldigt munter tid, men det berörde Gertrud på ett så smärtsamt sätt, att hon tyckte att ett svärd gick genom hennes bröst, och ändock kunde hon ej förklara varför. Modern låg ju där med ett leende på läppen, men leendet var sådant, att Gertrud med en suck reste sig upp och lämnade rummet. Hennes inre var upproriskt, och det viskade inom henne med tusen stämmor; hon älskar honom icke som han förtjänar, men jag vill ersätta honom allt. Om det är någon glädje för honom, att jag finnes här, så vill jag offra allt, till och med min egen framtid för hans lycka. Den dagen var hon ännu mera öm än vanligt mot fadern, men inne hos modern var hon tyst och fåordig.

Ett stort sällskap samlades några dagar senare hos en av stadens förnämsta familjer. Gertrud, som,

sedan allt i hemmet återtagit sin vanliga gång, även återfått sin glättighet, var den dagen mer strålande än någonsin. Hon erfor i fullt mått sällheten av dessa dagar, då ännu ingenting blivit utsagt, men man dock är så viss på varandra, då man överallt och kanske allra mest i stora sällskap känner den överväldigande lyckan att veta att ett hjärta slår endast för en och för vilken man själv är allt. Vilket värde livet får genom ett sådant hemligt medvetande om besvarad kärlek! Hon stod, sedan första stelheten givit vika och konversationen var i full gång, med honom och en äldre herre i ett livligt samtal, medan instrumenten stämdes och man beredde sig till första dansen.

»Har ni då aldrig erfarit att mycket, som vi beundrat, dock till slut visat sig vara blott ett tomt skal, fröken Gertrud«, sade doktor Gerhard K. till svar på en föregående anmärkning av henne.

»Nej, det har jag icke erfarit«, svarade hon glatt, »och ni, herr assessor, ni, som har så mycket större erfarenhet av livet än jag, ni håller säkert med mig. Medgiv att man tvärtom ofta till och med finner ett bättre innehåll hos människan än man någonsin anat.«

»Detta kan inträffa«, sade den gamle mannen vänligt, »och i alla fall ger jag fröken Gertrud rätt uti att man i det längsta bör tro det bästa.«

»Men man behöver icke heller bliva sviken, herr assessor, eller hur?« sade hon med ett litet bedjande uttryck i blicken. »Det finnes visserligen en och annan låg skurk i världen, men de äro jämförelsevis få, och varför skulle just vi behöva möta någon sådan?«

»Men«, sade doktorn för att en smula reta henne, »det är väl icke möjligt att ni under ert liv gått alldeles omedveten om det onda. Det finnes åtskilligt av förtal, av fåfänga, av avundsjuka, som ni åtminstone icke bör vara okunnig om.«

Det drog en skugga över hennes ansikte. »Varför säger ni mig det där? Det gör mig ont«, sade hon hastigt. »Alla människor ha varit så goda mot mig, jag älskar alla och alla älska mig, varför kan jag icke få leva i frid på jorden, då jag icke vill göra någon människa ont.«

»Ja, må Gud bevara er, fröken Gertrud, för de stora konflikterna i livet«, sade doktor K. allvarsamt, »ty jag vet icke hur ni är rustad därför, men det ser jag att kärleksfulla och ömma händer måtte banat vägen för er och att ni måtte varit föremål för en omvårdnad av sällsyntaste slag.«

»O ja, ni har rätt«, sade hon med återvändande livlighet och ett rörande ömt uttryck i sina själfulla drag. »Icke sant, herr assessor, ingen, ingen på jorden har i detta fall varit så lycklig som jag.«

I detsamma kom hennes kavaljer att hämta henne till dansen. Hon lämnade dem med en glad böjning på huvudet.

»Hon är underbar«, sade doktorn, »det förefaller som om hon gick i en flod av ljus.«

»Ja, stackars barn, stackars barn«, sade den gamle mannen och skakade på huvudet.

»Varför säger ni så, herr assessor«, sade den unge läkaren. »Hon, om någon är väl att lyckönska, synes det mig.«

»Hon vore det — om icke ...« assessorn böjde sig fram och viskade några ord i läkarens öra.

Doktor K. kastade en blick efter henne, där hon svävade i dansen. »Kom«, sade han till sin granne, »det är nästan pinsamt att se henne; vill ni röka en cigarr? Jag tror vi lämna danssalen några ögonblick.«

Assessorn lade sin arm i hans, och de båda herrarne lämnade tillsammans rummet.

Men då doktor K. lade kappan över Gertruds axlar, böjde han sig ned över henne och viskade: »Jag måste resa till landet i morgon, men får jag komma i övermorgon — dyra fröken Gertrud — i övermorgon eftermiddag?« Hon såg upp på honom och såg varför han ville komma. En onämbar sällhet grep henne och gjorde henne stum.

»Ni tiger; får jag komma?« frågade han ännu en gång.

»O ja«, stammade hon knappt hörbart, och ett ögonblick därefter satt hon i släden.

Om två dagar skulle han komma, då skulle allt avgöras. Hon hade velat tala med sin mor, men hon avhölls genom möjligheten, att hon kunde hava misstagit sig. Därför gick hon tyst och hoppades och var lycklig. Hon drömde om honom sovande och vaken, och det var från en sådan slummer hon vaknade om natten vid att någon trevade på hennes dörr. Hon bebodde ett vindsrum, och man skulle passera trappan från våningen under samt en lång kall vind för att komma upp till henne; därför hade hon alltid dörren låst. »Öppna, öppna, jag fryser — hu — jag fryser«, hörde hon sin moders röst. Hon var yrvaken — hon famlade utefter väggarna — hon fann icke dörren, och alltjämt hörde hon detta med skallrande tänder upprepade: »Skynda dig — jag fryser — hu — jag fryser.« Äntligen fann hon låset och öppnade för modern, som stod där utanför halvklädd och nästan medvetlös. Gertrud lade henne i sin bädd, värmdde henne invid sig själv, smekte henne och besvor henne, under det hon hastigt klädde sig, att säga vad som fattades henne. Men det kom intet ord till förklaring över de bleka, skälvande läpparna, endast då och då ett framviskat: »fråga mig icke mera, det går över, mitt älskade barn, men fråga mig icke.« Vad var att göra? Hon skakade så häftigt, att sängen darrade, och flera gånger fruktade Gertrud att hon helt och hållet skulle förlora medvetandet. Hon kunde icke, hon borde icke åse detta utan att skaffa hjälp. Hon skulle blott lämna henne några ögonblick, hämta en flaska nervdroppar i salsskänken, säga till åt fadern och skynda tillbaka. Hon stack sina små fötter i ett par filttofflor, som tilläto henne att fullkomligt ljudlöst smyga sig ut. Hon tyckte sig höra ett ångestfullt: »Gertrud, gå icke, gå för Guds skull icke«, men hon hejdades ej därav, hon ilade ned i salen, tog flaskan, öppnade dörren till jungfrukammaren och ropade på Sofi; men ingen svarade, rummet var tomt. Därpå skyndade hon till sängkammaren; fadern hade varit den kvällen på en officiell tillställning i staden, klockan var ett, och hon var ej viss på om han var återkommen. Nej, sängkammaren var tom — skulle hon återvända allena? Hon ilade lika ljudlöst över salongen och kabinetttet och öppnade hastigt dörren till faderns rum. Han var återkommen — men han var icke allena.

Det var som om hon fått ett klubbslag för pannan. Hon tumlade några steg tillbaka och flydde ljudlöst och obemärkt som hon kommit. Hon visste dunkelt och oredigt att hon skulle genom en lång våning, uppför en trappa, över en vind, in i ett rum, där något rysligt väntade henne. Hon nådde aldrig sängen, hon sträckte upp handen med flaskan och sade ett svagt: »här mamma«, men hon föll mitt på golvet och brast i ett våldsamt skratt. Det var ett skratt, som skakade fönsterrutorna och ljud med dova avbrott väl en halv timmes tid genom den tysta natten.

Vad överviner icke en moder för ett barn? Gertrud var den, som mottog vården, först med alla ömhetens och kärlekens uttryck och sedan med den nödtvungna stränghetens. »Du måste övervinna dig, barn, jag vet att du kan det. Upphör att skratta, det söndersliter mig att höra.« Men hon skrattade på nytt. »Det är en sådan lisa«, viskade hon, »och så är det så ytterst löjligt, att så där med ens — och jag som trott« — och så skrattade hon värre än förut. Men hon hade sans nog att uppfånga en förtvivlad och tröstlös åtbörd av modern, och med en våldsam ansträngning kuvade hon sig själv och tvang sig till tystnad, och så sutto dessa båda krossade kvinnor och sågo in i varandras hopplösa ögon, och till och med de bemödanden, de gjorde att åstadkomma något ömt mot varandra i anletsdragen, hade något hemskt och förvridet i sig. De sutto där, tills steg hördes på vinden och

en glad och vänlig röst, vid vars ljud Gertrud ryste till, hördes i dörren.

»Är du här, Eleonor? Jag blev så orolig att ej finna dig i sängkammaren. Är du sjuk, min älskling?«

»Nej«, svarade modern, »men Gertrud har varit litet klen.« Hon hindrade honom att gå fram till sängen. »Kom«, sade hon, »vi skola ej störa henne, sömn skall återställa henne.« Det var något nästan befallande, då hon sköt honom tillbaka i dörren, och Gertrud välsignade henne därför.

»Hon talar som vanligt«, mumlade den unga flickan, då hon blev ensam. Hon hade sett hur fadern i dörren lade en arm om hustruns liv, och hon fick jämte en känsla av äckel åter en oemotståndlig drift att skratta. Men hon vågade ej. Hon visste att sakta fotsteg skulle smyga till hennes rum, och ett ängsligt öra lyssna vid hennes dörr, och om hon väl släppte denna böjelse lös, var hon ej viss på om hon sedan kunde hejda den.

Hon låg så i häftig kamp med det rent fysiska utbrottet av sin smärta, tills tröttheten och kraftlösheten slappade behovet av ljud och uttryck för den inre förtvivlan. Hon hörde rullandet av en och annan vagn på gatan nedanför hennes fönster, och hon kunde ej förstå vad det tjänade till att människor åkte, rörde sig, funnos till. Vad tjänade det överhuvud till att leva? Att leva — att leva! Under det hon stavade om och om igen på dessa två ord, började det att dagas, en töig, slaskig vintermorgons tunga, grå dagning. Att stiga upp, att kläda sig, sy, arbeta, gå ut, kanske göra visiter! Det kom en hastig tanke på Gud. »Vänd bort ditt ansikte«, ropade hon, »se icke hit — se aldrig ned till denna vanvettiga, besmittade mänsklighet. Behåll din härlighet för dig själv och lämna oss åt vårt öde. Kränk icke med en blick hit ned din renhet« — vid detta ord slog det liksom ett lock i hennes hjärta — »renhet, — fanns det renhet ens i himmelen?«

Dörren öppnades och Sofi, huspiggen, kom in och eldade. Gertrud vände sig mot väggen med samma känsla av äckel. »Och detta måste jag tåla«, tänkte hon, »jag får ej taga en kniv och springa upp och mörda henne.« Flickan drog upp gardinen och frågade glatt och välvilligt: »mår icke fröken bra?« och Gertrud frampressade ett »jo tack«, och så gick hon äntligen. Gertrud steg upp och klädde sig allt under det hon kände något blytungt i varje lem; — det var något olidligt, någonting, som halvt värkte och halvt sved, som var ömt i bröstet och kallt över huvudet, som kröp och rörde sig i hela kroppen, som drev henne att springa och tvingade henne på samma gång att sitta stilla. Hon ville skrika gällt efter hjälp, — det var där obevekligt, orörligt — det kunde icke bortskaffas — det skulle följa henne hela hennes liv; det var oåterkalleligen gjort, och det återstod blott att leva i alla fall.

Hon såg ut genom fönstret. Hon såg en mängd hus, fuktiga, grådaskiga i den bleka dagningen. Hon tyckte att hon aldrig förr sett sådana besynnerliga inrättningar. Hon hade förr sett glada människoboningar, och nu syntes där nedregnade döda murar, och hon visste vad som fanns inom dem.

»Varför andas jag? Hu, att inandas denna förpestade luft. Varför måste jag andas in?« Hon tänkte på uttrycket »andas ut«, och det kom en trängtan över henne att få andas ut med ett enda långt andedrag alltsammans, att få fly bort från det olidliga och aldrig, aldrig minnas mer.

Men så var det icke. Det skulle komma morgon på morgon även efter denna dag, och nu särskilt denna morgon skulle hon gå ned och ordna frukosten. Hon mötte först modern. De sågo icke på varandra, de blygdes över dagsljuset och över vad de båda visste. Där utbyttes endast ett kort »god morgon«. Och så släpade sig förmiddagen fram med sina vanliga plikter och sysselsättningar. Först då hon på eftermiddagen stod med ett papper mot rutan för att rita av ett mönster och hörde en dörr öppnas på ett sätt, som av gammal vana kom henne att spritta till, erinrade hon sig att det var just i dag, han skulle komma för att få det avgörande ordet. Hon vände sig icke om förr än han var tätt bakom henne. Vad hade hon icke velat giva för en mask att därmed betäcka sitt ansikte. Hon visste

att han med ens skulle läsa hennes skam i hennes drag, hon tyckte att den ärvda förbannelsen med tydliga ord skulle stå att läsa på hennes panna, och i samma ögonblick hon vände sig emot honom, såg han det ock. Det var blott alltför tydligt. Någonting härjande hade dragit fram över henne och sopat med sig vad som utgjorde livet och själen i hela hennes utseende. Skön skulle hon alltid bliva, men hennes skönhet skulle hädanefter vara av ett helt annat slag.

»Gertrud, älskade«, sade han sakta, nästan som till svar på hennes hjälplösa blick, »någonting förskräckligt har hänt er, men ni får icke förtvivla så. Vi måste alla lida, Gertrud, och vi måste lära oss att bära lidandet.«

»Jag bär lidandet«, sade hon, »jag lever. Det är mycket nog.«

»Jag har länge darrat för er, Gertrud, och jag ser att mina farhågor icke varit grundlösa. Ni har begärt för mycket, det har jag sagt er många gånger. Ni ställde ert mål för högt.«

Det drog en hastig rodnad över henne, och det blixtrade ett ögonblick till i hennes ögon.

»Vid allt som är er kärt och heligt«, utbrast hon med styrka, »rör icke vid mitt mål. Jag kan bära att allt utomkring sviker mig, men jag kan icke överleva den stund, jag sviker mig själv. I samma ögonblick det ramlar inom mig — då dör jag.«

Han kunde icke återhålla en liten axelryckning. Hon var så överspänd.

»Lidandet dödar sällan«, sade han, »åtminstone icke hastigt.«

»Jag menar icke så«, sade hon med skygg röst, »och ni kan kanhända icke förstå mig. Ni vet ingenting om vad natten viskar åt den förtvivalade. Jag har haft en frestelse — om jag skulle nedpruta något av mina fordringar, skulle jag icke förmå att motstå den.«

»Så tycker ni nu, Gertrud, då ni är söndersliten. Men tiden, denne de lidandes vän, är en mästare att hela.«

»Tiden«, avbröt hon med förakt, »på vad sätt skulle tiden kunna hela *min* skada. På det sättet att jag skulle antaga världens slappa grundsatser, ty jag förstår nu alltsammans. Må jag då hellre lida varje dag i mitt liv, såsom jag lider i dag.«

»Jag hoppas dock mer för er, än ni gör själv. Man är spänstig, då man är ung.«

»Jag är icke mera ung«, sade hon dovt. »Jag fick äta kunskapens och dödens frukt med ens, och nu går jag med en kväljande känsla av vämjelse redan inne i ålderdomens mörker.«

»Men, Gertrud, ni syndar genom denna hopplöshet. Livet har ju ännu så mycket skönt och gott att giva er.«

»Mig«, sade hon, »vad skulle livet vidare ha att giva mig?«

Han blev mycket blek.

»Har ni icke ett ögonblick tänkt på mig«, sade han, »på det som är mitt käraste hopp?«

»Jag har tänkt mycket på er«, sade hon lugnt, »och jag har undrat varför även ni skulle dragas in i den stora ruinen.«

»Jag förstår er icke, Gertrud.«

»Tror ni«, sade hon med samma jämna, hopplösa röst, »tror ni att jag vidare kan tänka på att tillhöra en man, och tror ni, ifall det varit möjligt, att en människa, som mistat allt, kan åtaga sig plikter, vilka icke kunna fyllas utan lust och kraft — och illusioner. Nej, nej, tala aldrig mera med mig därom.«

»Och detta säger ni utan sorg.«

»Sorg — — jag har icke mera någon sorg.«

»Men jag, Gertrud, älskade, vad har jag brutit för att straffas så.«

En tanke föll henne plötsligt in. Hon såg plötsligt upp. Det låg en ivrig bön i hennes stora tårlösa ögon, någonting som liknade blicken hos en döende.

»Gerhard«, sade hon och lade hastigt och bävande sin hand på hans arm, »jag ber dig icke om min framtid, nyss så ljus, eller om min lycka, nyss så viss, eller om din kärlek, nyss för mig så utsägligt dyrbar, eller om någonting, som har värde för andra människor. Men har du en droppe tröst så, o Gud, förhåll den icke för mig. Jag ber dig om litet luft i kvalmet, om ett halmstrå att hålla mig vid, medan jag lever. Har du ingenting förskyllat? Kunde du, om allt varit annorlunda, ha givit mig din ungdom, hela ditt förflutna liv — hade du kunnat det?«

O denna bedjande, ängsliga, frågande blick! han glömde den aldrig, så länge han levde.

Hon vände sig bort.

»Det finnes någonting, som heter upprättelse, Gertrud«, sade han sakta.

Hon drog med en matt rörelse bort sin hand från hans arm och lät den slappt sjunka. Hon stod en sekund med nedslagna ögon, därefter vände hon sig tyst om och lämnade långsamt rummet.

* * *

Utgivaren till Författarinnan:

Eder berättelse har försatt mig i någon villrådighet, enär den i visst hänseende kan anses falla utom området för en litterär tidskrift. Det är tydligen ett moraliskt syfte Ni haft vid er skiss, vilken behandlar ett blott alltför vanligt missförhållande i livet. Även litteraturen är rik nog på denna synd, och såtillvida bör skissens ämne icke förefalla läsaren eller Tidskriften främmande. Men vitterheten har sitt sätt att framställa dylika ämnen, och det avviker väsentligen från den moraliserande och uppbyggande litteraturens.

Vitterheten får ej undandraga sig skyldigheten att behaga, huru motbjudande än ämnet må vara i sig själv. Eder avsikt har däremot varit att framhålla det dåliga till en varnagel, skrämmande genom sin fulhet och sina följder. Familjefaderns beteende i er skiss är verkligen så gement, att det väcker avsky och bör även väcka besinning. Hans gemenhet döljer sig under en mask av ömhet och fin litterär bildning och blir därigenom än mera vidrig. Men är väl en sådan gestalt i och för sig värdig en plats i dikten? Skall ej läsaren med rätta betacka sig för att jämväl i dikten behöva dras med det obehagliga, varav man har mer än nog i det levande livet? Om poesin med sina vigda händer griper in i skandalkrönikan, så gör hon det för att demaskera och skämma ut det dåliga. En lumpen last sådan som denna lämnar hon helst åt åtlöjet, hon genompryglar den otuktige Falstaff och kastar honom med annat orent i tvättkorgen att grundligen bykas. Åtlöjet är hennes sannskyldiga sätt att bestraffa dylikt.

Ni har förfarit på annat sätt. Livad av er varma känsla för sedligheten, visar Ni huru en sådan syndare stör lyckan i sin egen familj och förgiftar livet för två ädla kvinnortragisk. Ni låter honom fortgå ostraffad i sin nimbus av estetiskt bildad världsman, och då de båda renhjärtade få bära de bittra följderna av synden, vänder ni läsarens hela harm emot honom. Därmed når Ni förträffligt ert syftemål, men olägenheterna av er behandling, som närmar sig det tragiska, under det ämnet är och förblir simpelt och väl för lågt för en uppfattning, har Ni icke kunnat undgå. Genom skissen går en ton av livlig förtrytelse, vilken läsaren nog delar, men ämnet själv har därigenom på intet sätt höjts eller förstörats. Har mannens beteende ingen fläkt av den passion, som är ett värdigt ämne för poesin, så är ock hans makas beteende hållningslöst, bedrägligt och dessutom något oväntat av en person, som älskar nya dräkter och gärna promenerar i vagn.

Mera intresserar man sig för dottern, och jag tror att läsaren icke skall vara missnöjd med den bild Ni tecknat av en skär och högstämd natur. Det är visst vemodigt att se den unga gå ut i livet med en sådan svärmisk tro på det goda, men det är välgörande, och det är förnämligast för att läsaren må göra denna bekantskap, som jag äntligen ansett att skissen borde få sin plats i Tidskriften. Då Gertruds hjärta såras så grymt och hennes upphöjda tro blir gäckad på det bittraste, samlar sig berättelsens hela intresse på henne, och man är färdig att förgäta det låga i den stöt, som krossar hennes illusion, för att se huru hon skall reda sig ibland spillrorna. Hon är i denna sin förtvivlade belägenhet en liten bild av den eviga tragik, som vantar det unga oerfarna hjärtat vid första beröringen med livets bedräglighet och uselhet. För varje gång jag läst eder enkla skildring, har jag känt mig djupt gripen av den verkan hon erfar, då den förskönande trollbindeln så omilt ryckes från hennes unga ögon. Berättelsen slutar utan försoning, men det är naturligt nog att hon icke så genast kan reda sig vid den förändrade utsikten i livet eller finna en ny grund för att återuppbygga sin tro på livet; det fordras mer än en dust med verkligheten, för att man skall förstå dess blandning av gott och ont, och det är nu dessutom så modernt att sluta styckena med en dissonans, men gärna hade man sett att författarinnan undertryckt den fråga, Gertrud till slut riktar till sin älskade, då hon bryter med honom. Så skickligt Ni än får fram frågan, betvivlar man dock huruvida den faller sig så alldeles naturlig på den unga flickans läppar, eller om den icke är dikterad av en mognare livserfarenhet än hennes. Berättelsen, som under skildringen av Gertruds fall från skyarna hållit sig i diktens fria rymder blir därmed åter neddragen till att tjäna edert moraliserande syfte.

Måhända finner Ni dessa ord nog besynnerliga, liksom skulle icke även en skildring, vilken rent ut avser att blottställa det lastbara och väcka avsky därför vara ett gott och lofvärt skriftställer. Jag ber Eder taga i betraktande att jag yttrat dem i egenskap av utgivare av en litterär Tidskrift, som vill verka för den sköna litteraturen, men icke avser speciellt sedlighetens förkovran, och då tillfället syntes lämpligt att framhålla skillnaden mellan det poetiska och moraliska intresset, har jag med eder tillåtelse gett denna distinktion åt offentligheten. Men jag tillägger att, om förestående rader kunna anses innebära en viss reservation från utgivarens sida, så utgöra de ock en aktningensbetygelse för den kraft och värme, varnad Ni här och annars sökt hävda kvinnans ställning och göra gällande hennes höga moraliska måttstock.

Aurore Bunge

av Anne Charlotte Leffler

På »säsongens« sista bal före Påsk framförde slutligen greve Hans Kagg sitt frieri till fröken Aurore Bunge.

Han hade haft ett förskräckligt huvudbry hela vintern för att utfundera en lämplig form för detta frieri. Han hade så stor respekt för Aurores överlägsenhet, att han sällan vågade tala med henne,

och aldrig föll sig orden så illa för honom, som då han stod inför blicken från dessa glansande ögon, som voro så fulla av högdragenhet och nedlåtande, halvt välvilligt förakt. Han skulle velat giva mycket till, om han hade kunnat fria skriftligen, men detta vedervågade han dock icke. Ett litet skrivfel kunde helt omärkligt insmyga sig — det mindes han nog se'n sin kadettid och han hade sällan övat sig sedan — och icke gick det väl heller an att låta någon genomse ett brev av så grannliga natur. Elaka rykten kunde så lätt komma att misstyda en sådan försiktighetsåtgärd.

Han hade nu fattat det hjältemodiga beslutet att ej låta använda sig från att fria på den sista balen — det var nödvändigt, ty sedan skulle han kanhända ej träffa henne, innan hon for till landet. Han hade läst över ett litet, som han tyckte ganska nått frieri, men då han skulle framsäga det, kom han ej i håg ett ord, utan stod där och stammade och kallsvettades. Och hon hjälpte honom ej heller det minsta.

Det var i Grand Hôtels festvåning och balen gavs av »societetens« ungherrar. Han hade efter dansen fört henne ut i trappuppgången, som var praktfullt dekorerad med levande växter, mellan vilka en springbrunn kylande sköt upp sina strålar. Hon lutade sig över balustraden och såg ned i den undre förstugan, där åtskilliga herrar stodo i grupper eller spatserade av och an. Hon var klädd i vit silverbrokad, och i det mörka håret, som hon bar enkelt uppsatt, gnistrade en enda stjärna av diamanter. Över axlarna sammanhölls klänningen av ett par juvelspännen. Enligt det sist inkomna vårmodet var den nämligen alldeles utan ärmor, men handskarna gingo i stället ända upp till axeln. I handen höll hon en blombukett, kantad med äkta spetsar och med långa, hängande vita sidenband, en gåva av greve Kagg, som fått den av alla eftertraktade äran att vara hennes särskilde värd på aftonens bal.

Om hon nu blott hade velat hjälpa honom det minsta! Hon förstod naturligtvis mycket väl vad det var fråga om och hade så lätt kunnat, om hon velat, befria honom från att nödgas uttala sig tydligare. Men hon stod i stället lekande med sin solfjäder, och han tyckte sig nästan se ett litet, litet smålöje i munvinklarna.

»Skulle inte fröken vilja komma och bese mitt slott?« hade han sagt. Det var ju visserligen ej egentligen ett frieri, men han försökte ersätta de trytande orden med att öppna de stora ögonen på vid gavel och stirra på henne med en blick, som var ämnad att uttrycka den högsta grad av tillbedjan.

»Det är så lång resa dit«, svarade hon. »Och mamma har föresatt sig att icke göra några järnvägsresor i sommar. De trötta henne så.«

»Men skulle inte fröken — kunna komma utan friherrinnan?« frågade han betydelsefullt. Det måtte väl vara tydligt åtminstone!

Men hon förstod fortfarande ingenting.

»Vem skulle jag då resa med?« frågade hon och lyfte litet på ögonlocken.

»Med — med — med mig«, utbrast han, lycklig över detta fyndiga svar.

Aurore skrattade — ett konventionellt skratt utan munterhet och med en litet kall metallklang.

»Nej, vet greven«, sade hon, »det går verkligen inte an här i Sverige. I Amerika lär det brukas, men här skulle det visst väcka för mycket uppseende.«

»Men om — om slottet vore frökens eget.«

Hans stämma for upp i falsett av glädje över denna lyckliga vändning.

»Ja, i sådant fall reste jag helst dit ensam«, sade hon hastigt och slog ihop solfjädern samt tog hans arm för att promenera framåt den mattbelagda gången mellan de höga krukväxterna och statyerna.

»Men skulle inte jag få — få komma efter?« frågade Kagg, som blev modigare då han hade henne så där vid sin sida och slapp att stå ansikte mot ansikte med henne.

»Jo, jag skulle kanhända inbjuda greven till någon av mina fester«, sade hon och böjde sig litet emot honom med något av ett leende under de långa ögonfransarna.

Nu var det alldeles slut med grevens uppfinningsförmåga — han blickade liksom in i ett bottenlöst, svart djup. Hur var det möjligt att finna en utgång ur denna labyrint, vari hennes svar hade indragit honom?

Slutligen tycktes hon dock bestämma sig för att komma honom till hjälp.

»Vad begär greven av mig för äganderätten till slottet?« frågade hon och stannade åter mitt framför trappan, i samma ögonblick som orkestern spelade upp inne i balsalen.

»Ingenting!« svarade han, förtjust över detta tillfälle att visa sig ridderlig. Han vågade till och med lindrigt trycka hennes hand, som vilade på hans arm.

Hon skrattade igen — ännu mera trött och glädjelöst än förra gången — och därefter blev hon i hast mycket allvarsam, drog sin arm ur hans och sade med sin mest kalla och överlägsna ton:

»Jag vill ha sommaren på mig för att tänka på saken; i höst skall greven få mitt svar.«

En kavaljer kom i detsamma och hämtade henne till dansen. Greve Kagg gick in i rökrummet för att torka ångestsvetten ur pannan och i minnet upprepa vad som blivit yttrat å ömse sidor.

»Det var minsann en ganska lycklig vändning jag hittade på till slut«, sade han till sig själv. »Och jag tror verkligen att den slog an på henne.«

Han var i det hela ganska nöjd med att hon begärt betänketid till hösten. »Vad hon än kommer att svara«, tänkte han, »nej blir det inte, så mycket kunde man då höra. Om det därför blir ja, det får man se. Men vad skulle det annars bli, då det inte blir nej.«

Han grubblade över detta en stund och kom till den övertygelsen att, eftersom hon icke ämnade svara nej, kunde hon ej gärna undgå att svara ja, och då var det i det hela lugnare att få leva som ungtkarl under sommaren. Det skulle bliva så genant att alltid hava denna ståtliga varelse i huset, man skulle allt bli tvungen att korrigerå åtskilliga av sina vanor innan dess.

Under de följande danserna övervägde Aurore inom sig fördelarna och olägenheterna av det parti, som erbjudits henne. Genom detta äktenskap skulle hon förvissa sig om att alltid förbliva vad hon hittills, tack vare sin skönhet, varit, den mest firade dam inom societeten. Hon tänkte på, hur hon skulle restaurera det gamla slottet, vilka spann och ridhästar hon skulle ha, vilka fester hon skulle ge för de kungliga, då de voro nere i Skåne.

Hon var nu snart 30 år och ej längre på höjden av sin skönhet. Hennes hy hade förlorat i friskhet, det var endast vid ljussken, som hennes utseende numera gjorde sig fullt gällande, och hon visste det. Sedan hon var 17 år hade hon dansat varje vinter i Stockholm och varje sommar vid badorter. Det var ej underligt att hennes yttre slutligen började bära spår av detta levnadssätt. Hon visste, att

den varma beundran, som allt sedan hennes första uppväxt omgivit henne, åtminstone ej längre var i tilltagande, om också något avtagande ej ännu visat sig. Hon var fortfarande ett eftersökt parti och ingen av de unga flickor, som varje år uppträdde på den fina världens horisont, kunde ännu jämföras med henne i skönhet; och dock kände hon mycket väl, att den hyllning, som omgav henne, var en nyans ljummare än förr och att hon redan bestigit den höjdpunkt, från vilken vägen börjar slutta utför.

Men å andra sidan! — Föraktade hon ej i själva verket alla de förmåner, som hon genom detta äktenskap ville tillförsäkra sig? Var hon ej länge sedan trött på alla de nöjen, som den mest studerade lyx kunde skänka henne? Om hon vore grevinna Kagg och ägde ett gammalt slott, vartill ingen enskild person i Sverige kunde uppvisa ett motstycke, så skulle icke sällskapslivet därför bliva intressantare, än det hittills varit, samtalen skulle bliva lika tomma och innehållslösa, och hon skulle täras av samma dunkla oförstådda pinande längtan efter något större, starkare, mer själsspännande, mer värt att leva för än dessa små gottköpstriumfer, som ej längre ens hade något smickrande för hennes fåfänga.

Hennes ständiga dröm var att företaga något som stridde mot de konventionella sällskapslagar, hon var underkastad, att såsom hon ibland sade, »chockera hela societeten«. Men hon visste mycket väl själv, att allt detta endast var fantasier, och att hon i själva verket var lika mycket slav av sällskapslivets konvens-lagar, som någon i hennes omgivning. Hela hennes väsende, varje hennes ord och rörelse voro den fulländade världsdamens, som förr skulle underkastat sig att ha hur tråkigt som helst än tillåtit sig den minsta lilla avvikelse från det passande. Hennes yttranden kunde visserligen ibland vara tämligen excentriska och självsvåldiga, men endast lagom mycket för att göra hennes konversation litet pikant och skaffa henne namn av att vara kvick; någon verklig ursprunglighet røjde de aldrig, det skulle varit dålig ton. Och så hade hon så småningom genom att omsorgsfullt dölja sin verkliga begåvning, som dessutom höll på att gå under i brist på utveckling, kommit därhän att bliva ett mönster av en fulländad världsdam. Unga flickor studerade henne och önskade ingenting högre än att kunna likna henne. Till och med hennes ansiktsuttryck hade så småningom fått något stereotyp. Hon hade samma småleende för alla. De stora mandelformade halvöppna ögonen kunde stundom blixtra till som om det plötsligt tänts en eld i dem men blott för att genast återtaga sitt vanliga, kalla uttryck. Denna lilla kastning med ögonen var instuderad liksom hela hennes sätt för övrigt, och ingen anade det inre uppror, den tärande längtan och den oroliga rörliga fantasi, som dolde sig under detta helgjutna yttre.

Ännu ett frieri fick Aurore mottaga denna samma afton. Societeten upplöstes för sommaren och alla voro därför angelägna att få sina affärer på det klara, varför Aurore ingalunda var den enda, som nu hade att bestämma över sitt öde. Höst och vår, efter vinterns baler och sommarens badortsliv firas ju de flesta förlovningar.

Baron Gripenfeldt var militär vid ett rangregemente, hade levat tämligen vilt, men ansågs nu ha »rasat ut«, och som han gjort av med hela sin förmögenhet, fann han det vara på tiden att se sig om efter ett rikt parti. Det föll honom icke in annat än att han blott hade att välja — sådana män som han gör ju alltid lycka hos damerna, det visste han — och en gång i ett glatt lag, då man talat om fröken Bunges oåtkomlighet, hade han svurit på, att hon skulle gifta sig med honom och ingen annan.

Men Aurore fann det nästan vara en förolämpning av en man i hans ställning att fria till henne. Behövde hon taga sig en man, vars skulder hon skulle betala, hon som kunde välja bland alla!

Hon tillbakavisade honom därför på ett tämligen sårande sätt, men han svarade med en väl anbringad blick och ett vemodigt tonfall i stämman, att han dock icke kunde överge allt hopp, så länge hon ännu vore fri. Detta var det vanliga svaret på ett avvisat frieri, och Aurore fäste föga vikt

därvid. Alla voro de otröstliga — alla bådo att åtminstone få hoppas så länge hon ej ännu lyckliggjort en annan. Men de flesta av dem skyndade sig dock snart därefter att själva lyckliggöra andra.

Kort efter balen spred sig emellertid det ryktet, att fröken Bunge vore förlovad med baron Gripenfeldt, och dennes kreditorer fingo antydningar om att den rika friherrinnan Bunge skulle betala deras fordringar, varför de under sommaren lämnade honom i fred.

*

Friherrinnan Bunge hade en egendom ute i skärgården, som hon ej på mycket länge hade besökt, då det denna sommar föll henne in att slå sig ned där. Hon hade kommit underfund med att inkomsterna därifrån ej voro så stora som de borde vara, och hon hade nu beslutat att själv granska förvaltningen.

Hon ville icke gärna ha sin dotter med sig; hon generade sig alltid en smula för henne och fruktade dessutom att hon ej skulle trivas utan att bjuda främmande till huset.

Men Aurore omfattade tvärtom detta tillfälle att komma bort från sällskapslivet med största begärlighet; lantlivet var ännu för henne ett ouppodlat fält, och det hade det obekantas hela lockelse för hennes fantasi.

Och då hon reste dit ut till den ensliga egendomen, som låg på en ö utan regelbunden ångbåtskommunikation, var det med en underlig, spänd väntan att där få uppleva något ovanligt och avgörande. Hon sade visserligen sig själv att denna aningsfulla längtan ingenting hade att betyda, ty hon hade känt det samma så ofta. Varje höst hade hon haft en dunkel aning om att denna vinter skulle bli bestämmande för hennes öde, och varje vår hade hon trott, att sommaren skulle bringa detta underbara, som hon längtade efter utan att veta vad det var.

Det var nära åtta timmars sjöresa till Björkhamra, och de kommo först fram vid sextiden på aftonen. Aurore hade ej varit där sedan hon var barn och då endast på korta besök, varför hon hade föga minne därav. Hon gick nu hastigt och likgiltigt igenom det stora, ödsliga huset, byggt i den vanliga enkla sörmländska herrgårdsstilen utan utsprång eller verandor, vitrappat, nästan fyrkantigt och med ett högt, brutet tak. Huset hade stått obebott i många år, förvaltaren bodde i en av de två flyglarna, som omgävo en stor, sandad gårdsplan med en gräsrunnel i mitten.

Luften i rummen kändes tung och instängd, möblerna voro föråldrade och ändå så väl bibehållna, som om de vore alldeles nya. De hade nästan aldrig begagnats, och Aurore fick en tryckande förnimmelse av något dött, stelnat och förtorkat vid anblicken av hela detta hem, som blivit gammalt utan att gömma några minnen eller äga en historia. Det var nästan som att åldras utan att ha levat — som hon!

Hon slog upp fönstren i alla rum, som hon gick igenom, tills friherrinnan började ropa att hon fick tandvärk av det förskräckliga draget. Hon lät kammarjungfrun öppna sina koffertar och dra upp lådorna i en vacker gammal kupig byrå med rika beslag, men förklarade därpå strax att det luktade så unket ur lådorna att det fick vara för i dag med uppackningen, lådorna måste vädras och skuras först.

Hon tog på sig sin reshatt igen och gick ut, väl insvept i floret och med uppspänd parasoll samt knäppta handskar. Hon kände sig litet missmodig och besviken i sina förväntningar. Det var då också en löjlig idé att vilja leva i det där tråkiga gamla huset en hel sommar!

Hon gick långsamt igenom den tämligen obetydliga trädgården, kom till en grind och såg sig om efter någon som kunde öppna den för henne. Hur vårdslöst att ingen passade på, det borde väl

åtminstone finnas en grindstuga med några barn. Som hon ej hade lust att vända om hem till det otrevliga gamla huset, där modern var sysselsatt med att övervaka uppackningen, beslöt hon sig för att öppna grinden själv. Hon lade försiktigt ett par fingrar på haken — det var obehagligt att ta i den, drängar och torpare hade kanske fingrat på den. Och de ljusbruna »gants de Suède« voro mycket ömtåliga. Emellertid kom hon igenom och lämnade grinden öppen bakom sig. Hon hade väntat att komma ut i en park, men fann blott en vild, backig skogsväg. Besynnerligt, att man ej höll skogen i bättre stånd så nära intill gården! Grenarna sträckte sig ibland ut över vägen, så att man måste krypa för att komma fram. Så småningom blev stigen allt otydligare tills den slutligen alldeles upphörde. Hon ville vända om, men såg nu två skogsvägar bakom sig och visste ej vilkendera hon hade följt. Skogen öppnade sig där hon stod, och en sträcka grå, glest bevuxna klippor lågo framför henne. Om hon skulle söka klättra upp på den närmaste, utsikten var säkert vacker därifrån! Hon spände ned parasollen och begagnade den som käpp och började att varsamt med klänningen uppdragen klättra uppför. Men uppkommen på spetsen såg hon ingenting annat än nya klippavsatser och lockades ständigt längre och högre upp utan att dock få se något annat än de samma ödsliga, grå klipporna med sina djupa rämnor och sina magra tallar. Emellertid hade hon kommit så långt bort från vägen att hon ej längre visste i vad riktning hon borde gå för att komma tillbaka. Ensamheten, ödsligheten och tystnaden däruppe började gripa henne med en viss ångest. Hon hade aldrig förr i sitt liv varit på detta sätt ensam ute i naturen. Hur skulle hon komma hem? Vad var det som prasslade bakom henne? Hon vågade ej vända sig om utan påskyndade sina steg. Hennes hjärta stannade av ångest. Någon förföljde henne, det var tydligt.

Hon grep i parasollen som till försvar och vände sig om med skrämda förvirrade blickar. Ej en varelse syntes till, men en stor, nedfallen gren hade hängt sig fast vid hennes kjortel och släpade efter henne. Hon började skratta och kände sig med ens helt lugn och väl till mods. Det var i alla fall något tilldragande i denna tysta ödslighet. Hon ville icke vända om förrän hon varit uppe på den där klippavsatsen längst borta. Därifrån måste det vara någon utsikt.

Det var dock tämligen svårt att komma dit upp; då hon ville hoppa över en rämna hindrades hon av sin snäva klänning och föll omkull, och då hon ville resa sig med tillhjälp av parasollen bröt hon av den fina käppen. Slutligen var hon dock uppe och under henne låg havet i aftonbelysning. Violetta lufttoner över klippor och skär längst bort, närmare lugna, speglande små vikar, där skogen stod på stup nere i djupet. Inga människoboningar syntes till, allt var så ödsligt och ensamt. Hon satte sig ned på en sten, kastade slöjan tillbaka, lade handskarna bredvid sig och stödde hakan emot händerna.

Det var något vemodigt och ängslande i denna tystnad. Det var som en uppfordran att gå tillbaka till sig själv och lyssna till dolda röster, som aldrig fingo komma till tals ute i världsvimlet. Det var som skulle man kunna bli bättre, sannare och sundare här uppe, men först sedan man haft mod att blicka den inre tomheten rätt in under ögonen.

Aurore visste ej hur länge hon hade suttit här, då ljudet av en koskälla väckte henne ur hennes drömmar. Hon sprang upp och såg med förskräckelse några behornade huvuden sticka upp över en bergsskreda och nyfiket betrakta henne. Det var ej längre tid att tänka efter i vad riktning hon borde gå för att komma hem; hon störtade framåt med vilda språng, kastande förskrämda blickar omkring sig efter alla störar, som skulle kunna användas till försvar, men utan att giva sig tid att böja sig ned för att upptaga någon av dem. Tidningsnotiser om onda tjuvar och uppristade inälvor flögo genom hennes uppskrämda huvud. Här var lyckligtvis en gårdsgård och hon klättrade utan besinning över den och kom huvudstupa ned på andra sidan med sönderriven klänning och rispor på händerna. Hon reste sig skyndsamt och ville springa vidare, men kastade först en blick tillbaka efter de ursinniga bestarna och fann då ingenting annat än tre småväxta utmagrade, något idiotiskt blickande torparkor, som ganska välvilligt betraktade henne.

Ännu en gång måste hon skratta åt sig själv. Det värsta var att hon glömt handskarna och rivit sönder sin klänning. Hon hade något av moderns sparsamhetsanlag och kunde ej fördraga att se det minsta förfaras.

Det kunde nu emellertid icke hjälpas och hon gick vidare genom skogen och glömde snart sitt äventyr för nya intryck. Än hörde hon ett plötsligt buller i ett busksnår och såg en stor fågel, som hon antog för en tjäder, utan att likväl någonsin ha sett dessa djur annat än stekta, tungt flyga upp och försvinna djupare in i skogen. Än var det ett knackande ljud i något träd, som ådrog sig hennes uppmärksamhet. Hon tänkte på skogstjuvar och stannade förskräckt lyssnande. Men då upptäckte hon att tjuven var en lustig liten ekorre, som hoppade över hennes huvud och manövrerade med sin stora svans alldeles som hon med sitt långa släp, då hon var på bal. Vad det var roligt att så där på nära håll iakttaga djurens liv. Och se! marken var ju beströdd med Linnea, hon kröp in under de släpande granarne och fick hela handen full.

Och där mellan tallarnas höga, raka stammar skymtar vattnet fram. Det är bäst att gå i den riktningen, kommer man bara till stranden blir det lättare att hitta hem, ty gården ligger ju så nära sjön.

Vad det ändå är för en allvarsam stämning i den här furuskogen. Det är så mycket som faller bort och blir smått och likgiltigt! Det är underligt, man känner sig nästan förödmjukad — och ändå på samma gång lyftad och frigjord.

Nu var skogen slut och stranden låg öppen och glödde i aftonsolen. Vilken fin vit silverglänsande sand utmed hela stranden och på den långsamt sluttande havsbotten. Höga stränder till höger och vänster, mitt framför öppna havet, där solen stor och blodröd just höll på att sjunka och bärgade hela vattnet i rött och guld. Vilket förträffligt badställe detta måste vara! Upphettad som Aurore var efter sitt kringströvande fick hon en oemotståndlig lust att doppa sig i dessa glänsande vågor. Hon såg sig om och upptäckte en liten byggnad, som tydligen var ämnad till toaletterum. Hon lyckades bända upp dörren och klädde hastigt av sig. Men hon hade ju ingen badkostym! Får gå, här är så ensligt, här kommer ingen. Hon sprang ut på den fina sanden som brände hennes fotsulor och så — fort ut i vattnet. Håret hade hon bundit samman högt över hjässan, men det blev ändå vått under simningen, varför hon med en hastig rörelse löste upp knuten och lät det flyta omkring sig på vågen. Hon njöt av medvetandet om sin egen skönhet i detta ögonblick. Liknade hon icke en Undine med sitt rika, skimrande hår och de varma reflexerna av solen övergjutande hela gestalten med sin glöd.

Men då hon åter kom upp på stranden såg hon att hon runt kring midjan hade röda strimlor och att huden här var slapp och rynkig. En skön Undine med figuren förstörd av snörlivet. Hon beslöt att lägga bort detta plagg, medan hon vistades på landet, och sprang ut igen i vattnet i hopp att hon genom simning skulle kunna återställa gestaltens rätta form.

Det var sent, då hon slutligen kom hem, och friherrinnan hade skickat ut kammarjungfrun och betjänten åt olika håll för att leta efter henne.

»Du får aldrig mer gå ut ensam«, sade friherrinnan, medan Aurore uttröttad slog sig ned med hatten på vid matbordet, där en mycket enkel supé var helt tillfälligt framkastad på en servett.

»Vad skulle jag då här att göra?« inföll Aurore, i det hon slog i ett glas mjölk åt sig och beundrade dess gula färg. »Det är just för att få leva ensam, som jag kommit hit

Jag kommer tvärtom att vara ensam ute hela dagarne.«

»Det undanber jag mig — det skulle vara ganska opassande.«

»Vad gör det?« sade Aurore och bredde sig en stor smörgås. »Här finns ju inga grannar?«

»Bör man därför göra, vad som icke passar sig?« sade friherrinnan, som instinktmässigt kände, att dottern höll på att glida henne ur händerna.

«Jag ämnar just göra allt vad som icke passar sig«, utbrast Aurore och reste sig, i det hon tömde ännu ett glas mjölk. »Godnatt, lilla mamma, jag är förskräckligt trött. Gör din mejerska min komplimang för det utmärkta smöret.«

»Mejerskan!« upprepade friherrinnan, som nu kommit in på ett favoritämne. »Jag skall säga dig, jag har mina misstankar mot den skatten — — «

Men Aurore var försvunnen och hade lämnat alla dörrar öppna efter sig. Vilket drag hon alltid ställde till!

Uppkommen på sitt rum lät hon fönstret stå öppet bakom gardinen, klädde av sig utan att tillkalla kammarjungfrun och sträckte ut sig med välbehag i bädden. Hon var trött, men vilken angenäm, hon ville nästan säga vilande trötthet! Hon var så behagligt avkyld efter badet och kände ännu hur den svala vågen smög sig kring hennes heta lemmar och hur den lyfte henne, när hon simmade.

Nu kom där en doft av blommor till henne i bädden. Det var några nattviol, som hon funnit i skogen och kastat ifrån sig på toalettbordet.

Strax utanför fönstret hörde hon hur göken gol och talltrasten slog sina djupa alttoner.

Gardinen buktade sig emellanåt och släppte fram en mild, smekande fläkt, som rörde vid hennes huvudkudde. Hon somnade vid vindens sus i träden och med en begynnande, allt starkare framträngande känsla av jubel inom sig.

Friherrinnan var hela dagarna sysselsatt med att granska räkenskaper, undersöka vindar, kontor, linneskåp m.m. och fann snart att det var henne omöjligt att samtidigt kontrollera sin dotter, varför hon inom kort beslöt sig för att lämna henne fullständig frihet, tröstade sig med ställets fullkomliga enslighet, och dessutom själv hågad för att för egen del lossa på etiketten. Hela levnadssättet inrättades på en mycket ursprunglig fot, friherrinnan gick hela dagen i nattrock och måltiderna voro av enklaste slag.

Denna upplösning av alla vanliga band behagade mycket Aurore. Hon var just i en sådan sinnesstämning, att det naturliga och enkla framför allt tilltalade henne. Och då hon en gång börjat frigöra sig från det konventionella tvånget, gick hon liksom modern nästan över till självsvald. Hon beslöt av sparsamhets- och bekvämlighetsskäl att begagna tillfället att slita ut sina gamla supékläningar. Hon fick fatt i en broderad, gröngul klänning av mjukt, tunt ylle, vars släp hon klippte av. Och sedan hon en gång börjat gå med den, trivdes hon så väl i den, att hon behöll den dag ut och dag in tills den blev både sliten och urblekt. Hon skar av klackarne på sina franska gullskinnsskor och nötte ut dem bland klippor och grus; håret flätade hon i en enda yppig fläta, som hängde på ryggen, och på huvudet bar hon en stor halmhatt, helt och hållet utan klädsel.

Hon började roa sig med allehanda naturhistoriska experiment och hade skaffat sig ett akvarium, för vilket hon fångade grodor och salamandrar, samt iakttog med mycket intresse grodungarnes långsamma utveckling från sin ursprungliga, klumpiga fiskskepnad ända till dess hon till sin stora förnöjelse såg dem tappa stjärten och bliva sannskyldiga grodor i sin bästa ålder.

Några fåglar, som hon tagit under sitt särskilda beskydd, vållade henne mycket bekymmer. Det var ett par svarta och vita flugsnappare, som hade ett gammalt bo i en björk vid gaveln av byggnaden.

Aurore tyckte om dem för deras vackra sång och såg med ovilja ett par stora göktytor föra krig mot dem i avsikt att inkräkta deras rättmätiga egendom. Oaktat allt det fysiska och moraliska understöd hon gav de belägrade, såg hon dock en dag sina skyddslingar borta, och göktytorna tillkännagåvo med sitt obehagliga pipande att de nu voro herrar på täppan. I sin rättvisa harm tillgrep Aurore en liten assurancespruta, som stod i förstugan, och i spetsen för gårdens tjänstepersonal kommenderade hon belägringen. Den kalla duschen hade åsyftad verkan, inkräktarne flydde snopna och de små flugsnapparne, som stumma åsett slaget från ett angränsande träd, och som tycktes förstå att angreppet gjordes i deras intresse, kommo nu glada tillbaka till sitt bo och började sjunga och jubla med full hals.

Friherrinnan kom i detsamma ut och gav till ett skrik samt var nära att svimma av förskräckelse vid åsynen av brandsprutan, Aurores våta klänning och den lilla folksamlingen på gården. Hon levde i en ständig fruktan för en eldsolycka och såg redan huset stå i full låga.

Men Aurore skakade skrattande vattnet av sin klänning, pekade på sina skyddslingar och ropade glatt: »Jag ville bara hjälpa de svagare i kampen för tillvaron. Och till belöning uppvakta de mig nu med en serenad. Hör bara!«

Alla dessa nya intressen och sysselsättningar uppfyllde henne så, att hon knappt fick upp mer än ett öga om morgnarna förr än hon genast sprang upp ur bädden och slog upp alla fönster. Hon längtade ut, så att hon ej unnade sig mer än tio minuter att kläda sig och lika många att äta frukost.

Mest av allt roade det henne att fiska, och hon kunde ibland med ett grovt bröd i fickan och en skotsk pläd över axeln giva sig ut i soluppgången för att följa med fiskaren och taga upp not. Hon fick snart en riktig vurm för segling, i synnerhet stormiga dagar, då den ena kanten av båten låg under vatten. Hon blev allt mer djärv och oförskräckt och började tycka om att utmana faran, som fånglade henne liksom allt starkt och spännande.

Vad livet ändå var rikt! Och vad naturen var fullkomligt inrättad! Hur beundransvärd var inte varje liten blomma, varje fågelägg. Oaktat Aurore sade sig själv, att dessa reflexioner voro gamla och utslitna, föreföllo de henne dock så nya och anslående, att hon skulle velat omsätta dem i en dikt.

Ja, hon kände det hela tiden som om hon gick och bar en dikt inom sig, ett jublande, klangfullt, formfulländat och glödande kväde om naturens rikedom och människans fullkomlighet. Ty människan var också en bra fullkomligt skapad varelse! Hur kände hon icke själv all livets fullhet brusa och jubla inom sig!

Hon visste att hon hade återvunnit hela sin skönhet under denna sommars friluftsliv; hennes hy hade återfått sin friskhet, den var litet brynt av solen och kinden hade en varm och djup glöd. Och figuren hade ytterligare utvecklats, sedan hon lagt bort att nyttja snörliv.

Hon hade blivit fet av den lantliga dieten och hennes fyllighet stod på gränsen av för stor yppighet. Men gestalten var så kraftfull och muskelstark och så smidig tillika, och huvudet satt så fritt och djärvt på halsens ädla, fina resning, att det hela gav det rikaste och fullaste skönhetsintryck.

Och hur väl hon mådde, hur hon sov om nätterna, hur hon åt, hur varje andetag var en verklig njutning! Hur hennes ögon sågo, hennes öron hörde, hennes alla sinnen insöpo allt skönt i ljud, i färg, i doft, hur hennes fantasi arbetade, hur rikt och fullt hon levde, själv en fullkomlig varelse i en fullkomlig natur!

Och dessa underbara midsommarnätter! Hur allt växte, hur alla livets och naturens pulsar slog! Solen gav sig nästan aldrig tid att gå ned, emedan den genast skulle upp igen och lysa över sin växande värld och driva på den andlösa, rastlösa, brådskande utvecklingen. Blommorna hade knappt

hunnit sluta sina kalkar, förrän de öppnade dem igen, fåglarna upphörde knappt att sjunga hela dygnet om, allt i naturen sade: skynda, väx, blomstra, sjung, lev och njut! nu är livets fullhet, årets bästa tid, men midsommardagarna äro ej många — snart kommer hösten och innan dess måste du ha vecklat ut alla dina blad, lilla blomma — du måste ha slutat alla dina sånger, lilla fågel, och vunnit dig en make och byggt ditt bo, ty försummar du den rätta tiden, blir du sedan stående där med halvutslagna blad, stackars blomma — du får resa hem igen till ditt land i södern, lilla flyttfågel, när hösten kommer, utan att medföra maka och ungar, och de andra skola håna dig och säga: »hur har du använt din tid? Vad gjorde du, medan vi byggde vårt bo och kläckte våra ungar?« — Sådant ungefär var huvudinnehållet av den dikt, hon skulle velat skriva; men hon kunde ej finna uttryck för sin stämning annat än i följande rader:

I sommardagar, vid midsommartid,
Så doftande, skön och blid,
Av värme ljuv, berusande, öm
Står skogen fylld. En sommarnattsdröm,
Som smyger på dig, smekande, mild,
Ej kunde skapa ljuvare bild.
I skär och vit och grönskande skrud
Med fur'n till pell Linnæan står brud,
Så doftande, blyg och blid,
I sommardagar, vid midsommartid.

Och så kunde det plötsligt, mitt upp i detta jubel, komma över henne ett så underligt vemod! Ty vad var väl hennes egen ställning till denna växande, jublande, strålande värld? Också hennes liv var ju nu mitt upp i midsommardagarna, den tid då solen lyser nästan hela dygnet och driver allt till en hastig och brådstörtad mognad. Hela hennes känsloliv var i samma andlösa utveckling som naturen omkring henne. Men hon visste ej vart hon skulle bära alla dessa knoppande känslor, hela denna trånande längtan som förtärde henne. Vartill tjänade det att vara vacker som ingen annan, att befinna sig mitt i midsommaren med en oändlig rikedom av blomster spirande över allt, när det ej fanns någon som gladde sig åt deras doft och när man visste att ett par dagar efter midsommar börja dagarna bli kortare, och så kommer strax därefter de s.k. järnnätterna, då stundom frosten kan härja hela det spirande sommarlivet.

Det gällde att använda de korta stunderna. Men vartill? På vad sätt? Allt i naturen var fulländat inrättat, allt hade sin bestämmelse. Men hon?

Och så kunde hon lägga sig ned på gräsmattan och gråta över att dagarna snart skulle bli kortare, utan att hon ännu fått sjunga alla sina sånger och veckla ut alla sina blommor.

I närheten av Björkhamra hamn, ett par mil ut till havs, fanns ett illa beryktat skär, kallat Måsknuven, där mången seglare hade förgåtts. Där hade för några år sedan en fyrstuga blivit byggd, och Aurore hade hela sommaren haft lust att segla dit ut för att bese den. Men det hade alltid mött svårigheter att komma dit, ty den lilla klippan som låg mitt bland undervattensskär och bränningar hade ingen hamn, varför en båt blott kunde lägga till där, då väder och vind voro särdeles gynnsamma.

Äntligen en dag i augusti hade fiskaren lovat att segla henne dit. Vinden var fördelaktig för tilläggnigen, men det blåste en halv storm, och fiskaren tog in ett par rev både på focken och storseglet.

»Det går an, fröken håller sig alltid morsk på sjön«, sade han. »Men vi få nog känna på vädret.«

»Det blir roligt«, sade Aurore. Hon satte sig till rätta i aktern och svepte in sig i pläden.

»Bor det några människor därute på skäret?« frågade hon, då de seglade ut.

»Bara fyrvaktaren.«

»Bor han alldeles ensam på hela ön?«

»Ja, hela ön är inte stort större än fyrstugan. När det stormar bra, slå vågorna samman över taket på stugan, så att elden släckes i spisen.«

»Och där lever han ensam hela året om?«

»Ja, han har väl en som avlöser sig ibland. Men mest hela året om sitter han där ensam.«

»Men på vintern, då isen ligger?«

»Ja, så får han allt vara där ändå. Isen ligger aldrig länge därute, den kan bryta upp när som helst och då får fyren lov att tändas.«

»Vilket liv!« sade Aurore. »Han borde väl åtminstone Vara gift för att kunna hålla ut där. Vad gör han hela dagarna?«

»Åh, han läser och studerar alldeles förskräckligt. Han tänker nog komma sig upp i världen på något vis. Det är ett fasligt gott huvud på honom.«

»Såå!« sade Aurore småleende.

Hennes första blick, då hon hoppade i land, gällde stugan och klippan. Tänk, att leva här hela året om! Ingen växtlighet, endast litet mossa och ljung i en och annan fördjupning mellan klipporna. Stugan var grå liksom klippan, båten och fiskarens dräkt voro grå, luften var också grå — allt sammansmälte i en enformig, kall ton, som grep henne med en känsla av beklämning, och då hon satte foten på bryggan önskade hon nästan att hon aldrig hade kommit hit.

Först nu såg hon upp på fyrvaktaren, som kommit emot dem på bryggan. På en gång blev hon mycket blek och hennes ögon hängde sig fast vid honom med en underlig blick. Klippan, stugan, havet, allt försvann för henne i detta ögonblick; det var som en svindel och det skymde litet för hennes ögon. Men genom dunklet såg hon tydligt och klart den man, som stod framför henne, och det kom över henne med en förfärande visshet att nu var den timme slagen, som hon i hela sitt liv längtat efter; nu först skulle hon begynna att leva.

Och då hon trädde in i den låga stugan hade hon ungefär samma känslor, som då hon kom på sin första bal: en sakta hjärklappning, en dunkel förnimmelse av att hon stod inför något avgörande.

Vad var det väl hos honom som genast gjorde ett så starkt intryck på henne? Hon kunde ej göra sig reda härför, hon visste blott att den brännande längtan efter att uppleva något, som under hennes tomma liv mer och mer fått makt med henne, nu liksom stod vid målet, och att denne främmande man hade hennes öde i sina händer.

Ett par trofasta, bruna ögon med ett egendomligt uttryck av bedjande ömhet samt veka, fylliga, skägglösa läppar bildade hos honom en underlig motsats till en viss trygg otillgänglighet i sättet samt en stor bredaxlad figur med en nästan brutal styrka. Han föreföll Aurore som en stor newfoundlandshund, som med ödmjuk hängivenhet kysser sin härskarinnas hand, men som också är

färdig att skydda och värna henne för varje fara och giva sitt liv för henne, om det behövs.

De talade ej mycket med varandra, då de stodo tillsammans uppe i fyrstugan. Aurore hade förlorat sin vanliga, säkra överlägsenhet, hennes blickar flögo litet oroliga kring rummet och hennes yttranden framkommo stötvis och med något nervöst brådskande i tonen.

Hans svar voro fåordiga, men hans ögon följde henne oavvänt.

Stugan hade två våningar med ett rum i vardera. Vid det övre var den stora, utbyggda lyktan och här hade också fyrvaktaren ett lite bord med skrivbehör, en soffa samt en bokhylla, där Aurore, bland böcker av för henne okänt innehåll, också upptäckte Tegnér's samlade skrifter, Fänrik Ståls sägner och ett litet häfte Orchidéer av Sven Tröst.

»Ni tycker om poesi«, anmärkte hon.

»Ja, det är så ensamt här ute på skäret — något sällskap ska man ha.«

»Har ni länge levat här ensam?«

»Ja, se'n min mor dog, det är nu tre år sedan.«

»Såå — er mor har levat tillsammans med er här? Det måste vara bra tomt för er att ha mistat henne?«

»Det är det också — fast hon var svag och hade den vurmen, att hon skulle kasta sig i sjön — så det var inte det lättaste att vakta henne.«

»Åh!« sade Aurore deltagande. »Hur vågade ni då ha henne hos er?«

»Jag var så kär i henne«, sa han vekt.

Det gick en dallring genom Aurores inre. Hur den stämman skulle kunna säga: »Jag älskar dig!«

Blåsten hade tilltagit och fiskaren kunde icke hålla båten kvar vid klippan, i synnerhet som vinden hade kastat, så att det ej längre var lä vid bryggan. Han kom nu upp i stugan och uppmanade Aurore att genast stiga i båten för att fara hem. Det var ändå osäkert, om de i detta väder skulle kunna hinna hem innan mörkningen.

Fyrvaktaren såg ut genom fönstret.

»Det duger inte att ge sig ut nu,« sade han i sin trygga, avgörande ton. »Han går mer och mer på nordlig — rakt stick i stäv — och till natten blir han stygg.«

»Vad skola vi då göra?« utbrast hon och blev blek.

Han såg på henne och märkte det.

»Är fröken rädd för att stanna här?« sade han.

»Nej — inte det — men det går inte an — min mor skulle bli orolig — jag måste fara. — Kom!« sade hon till fiskaren, »vi begiva oss av genast.« Hon tog åter på sig hatten, kastade sjalen kring axlarna och skyndade ut. De båda männen följde henne.

Det stormade så, att hon knappt kunde stå upprätt, och det svartnade runt kring horisonten. Hela

den lilla klippan var omgiven av vita, väsande bränningar

»Där borta på det där skäret är en god hamn«, sade fyrvaktaren till fiskaren. »Ge sig dit med båten det fortaste han kan. Det finns ett enkom skjul där för väderdrivna seglare, så att han kan få skydd för natten. För fröken skall jag draga försorg.«

»Tack, men jag kan inte — jag törs inte — min mor — —«, mumlade Aurore och ville hoppa ned i båten.

Då lade han sin stora, solbrända, välformade hand på hennes skuldra och sade med en viss godmodig överlägsenhet som till ett självsåldigt men älskvärt barn: »Det hjälps inte, lilla fröken. Eftersom fröken nu är här, är det jag som ansvarar för frökens liv.«

En behaglig känsla av tillit och trygghet grep henne; hon skulle icke önskat något högre än att få lägga sin hand i denne mans och säga: »Jag följer dig vart du vill.«

De stodo en stund kvar på bryggan och sågo hur båten på den korta färden till närmaste skär krängde och kämpade för att hålla kurs mellan bränningarna. Sedan gingo de tysta tillbaka till stugan.

»Det står alltid en gästsäng bäddad i nedre stugan«, sade fyrvaktaren, då de gingo in. »Det händer allt ibland att man får ta emot villfarna seglare — det är väl mycket tarvligt, men så får fröken pröva på det en gång också.«

Han gav henne nyckeln till ett skåp i väggen och sade, att hon där skulle finna lakan och handdukar, samt satte in hennes matsäckskorg på bordet, varefter han blev stående vid dörren och såg på henne.

»Vill ni kanske låna mig något att läsa?« frågade hon.

Han gick efter Orchidéer och lämnade henne boken uppslagen samt pekade på en sida och sade: »Läs den där — den är vacker.«

Han blev ännu stående en stund, men då hon satte sig ned att läsa, gick han.

Dikten hette:

Kom, vi sätta bo i dalen!

— — —

Världens sorl, det yra, tomma

Ej besmitta skall vårt Eden.

Osedd skall vår kärlek blomma,

Lik en blåklint, skyld i säden.

Hon fällde boken i sitt knä. Varför hade han givit henne just denna dikt att läsa?

Nej, det kunde icke vara med någon avsikt, därtill var han en allt för naiv natur; men denna dikt hade troligen särskilt anslagit honom, där han satt ensam ute på skäret med sitt inåtvända och svärmiska lynne.

Varför skulle ett så oöverstigligt svalg skilja henne från denne man? Varför var han ej hennes like i samhällsställning, så att hon kunde få giva sig åt honom och leva och dö invid denna starka arm, som tycktes enkom skapad att beskydda ett älskat väsende?

Varför, ja, varför?

Därför att hon var en förnäm dam och han en simpel fyrvaktare! Men vad betydde väl en sådan tillfällighet som deras yttre levnadsvillkor?

Världens sorl, det yra, tomma,
Ej besmitta skall vårt Eden.

Och vad betydde väl hennes börd, hennes rikedom, hennes uppfostran här ute på den ensliga skäret, där de båda genom ett stormigt hav voro skilda från hela den övriga världen? Här voro de rätt och slätt två ensamma människor, som ej hade något annat sällskap än varandra; den lilla stugan var deras gemensamma skydd mot ovädret, som rasade utanför — den nakna klippan var hela deras värld. Och så länge stormen varade och ingen båt kunde komma dit ut och hämta henne, var hon fattigare och ringare än han. Hans voro alla de föremål, som omgävo henne, han var herre här — hon ägde intet, hon var hans gäst, och hon var helt och hållet i hans makt. Hon var icke rikare, icke förnämmare än vilken fattig fiskareflicka som helst. Hon var rätt och slätt kvinna — och han var man, en verklig man, sådan hon icke känt någon förr — stark och god, sann och trofast. Varför, varför skulle hon icke älska honom och se hela sin sköna midsommardröm förverkligad?

Hon steg upp och gick av och an i den trånga kammaren. Hon kunde icke sitta stilla, hon kunde icke uthärda att vara instängd på detta sätt. Hon ville slå upp fönstret, men fann att luckorna blivit tillskruvade utifrån. Eftermiddagen hade gått utan att hon märkt det; det var alldeles mörkt i rummet, men uppifrån föll en ljustråle genom springan på luckan. Det var från fyrlyktan, som brann i natten.

Hon svepte in sig från huvud till fot i sin skotska pläd, öppnade försiktigt den tunga dörren på glänt och tittade ut. En häftig vindstöt kom i det samma och ryckte upp dörren med en sådan våldsamhet, att hon blev kullslagen på klippan utanför. Då hon bedövad och yr i huvudet reste sig upp, hade dörren slagits igen bakom henne och hon var utestängd. Vinden svepte omkring henne med en sådan våldsamhet, att hon blott med yttersta möda kunde hålla sig upprätt och måste trycka sig i nedhukad ställning tätt intill väggen för att ej bliva dragen ut i vattnet av vågorna, som slog upp till hennes fötter.

Hon försökte att ropa på hjälp, men hennes stämman dog bort i stormen och hon hörde den knappast själv. I sin ångest grep hon en handfull grus, som slungats upp av vågorna, och kastade den mot rutan däruppe. Men knappt hade hon gjort det förrän hon ångrade det. Vad skulle han tänka om att hon kallade honom till sig på detta sätt?

Hon lyssnade andlöst efter hans steg; det dröjde ej många sekunder innan dörren sköts upp, med ett språng var han bredvid henne och grep tag i hennes arm.

»Vad tänker fröken på?« utbrast han.

»Det var så kvavt därinne«, sade hon med bortvänt ansikte. Han ville draga henne in, men hon höll honom tillbaka. »Nej, nej, jag vill inte gå in. Hjälp mig blott omkring hörnet, på andra sidan är det lä och jag vill stå där en stund och se på stormen.«

Han höll hennes arm fast och tätt tryckt intill sin och de klättrade försiktigt utmed stugans vägg tills de kommo på andra sidan, där skenet från fyrlyktan klart belyste deras ansikten. Han böjde sig beskyddande ned över henne och svepte själen bättre omkring henne. Hon kunde läsa i hans ansikte, att han hade suttit därinne med samma tankar som hon denna kväll. Hon hade hört många försäkringar om kärlek, men ingen så värtalig som den, dessa bruna hundögon nu upprepade i varje minut:

»Låt mig ligga vid dina fötter, och min högsta fröjd skall vara att tjäna dig. Men hotas du av någon fara, kan du tryggt förlita dig på mitt skydd. Bli min och jag släpper dig aldrig!«

Detta sade ögonen, men läpparna tego.

»En sådan här stormig natt var det mor drunknade«, yttrade han slutligen tankfullt.

»Drunknade hon?«

»Ja — hon lyckades till sist att smyga sig undan mig och kasta sig i — och när jag fick upp henne var det för sent. Så seglade jag med liket till fastlandet för att begrava henne — men jag fick ta det med mig hem igen.«

»Vad vill det säga?«

»Hon var en självspilling, sade prästen — och att hon var svag var inte bevisat, ty hon var klok i allt annat. Så nekade han henne kristlig begravning.«

»Och vad gjorde ni då?«

»Jag sänkte henne i vattnet just vid den här klipphällen och läste själv välsignelsen över henne, som man gör till sjöss.«

Minnet av denna natt grep honom med djupt allvar, och hans stämma hade åter denna veka skälvning, som trängde Aurore till hjärtat.

»Ni höll mycket av henne«, sade hon.

»Ja — och jag har inte haft någon att hålla av sedan dess. Jag har levat här så ensam — och så'na här stormiga nätter brukar det komma för mig alltsammans igen och igen — det är som om jag ännu kunde höra hur hon skrek, när hon sprang i.«

Aurore tryckte sig omedvetet närmare intill honom.

»Ni gör mig mörkrädd«, sade hon.

Hon kom honom så nära att han blev yr i huvudet och grep henne om livet.

»Härefter skall jag väl ha en annan natt att minnas, när det stormar«, sade han.

Hon blev rädd; hans ansiktsuttryck hade plötsligt förändrats. Hon kom att tänka på en gammal tavla i hennes fars arbetsrum, som föreställde en ung faun och en skogsnymf lekande mellan träden, och vilken hon som halvvuxen flicka ofta betraktat med ett visst välbehag. Sedan hade den blivit såld och hon hade ej kommit ihåg den förr än just nu, då hon mötte den lidelsefulla blicken från dessa bruna ögon. Hon gav till ett anskri, slet sig lös och sprang ut på den yttersta klipphällen.

Man kunde gärna tagit henne för en skogsnymf i detta ögonblick. Den snäva, moderna klänningen svepte sig omkring henne som ett tunt draperi, håret ringlade sig som en orm kring hennes hals och själen fladdrade rätt upp i vädret. I samma ögonblick hon kom upp på den lilla flata berghällen, varifrån klippan nästan lodrätt stupade ned i vattnet, förlorade hon jämvikten och föll samt började glida utför. Vid en liten avsats i klippan fick hon fotfäste och grep tag i en sälgbuske, vars lösa rötter voro nära att uppräckas.

Det var omöjligt att komma utför klippan till henne. Fyrvaktaren sprang därför ned till stranden och

klättrade på några lösa stenar för att komma fram nedanför den avsats, där hon låg, och mottaga henne i fallet.

»Håll sig bara fast, fröken«, ropade han till henne. »Jag är strax där.«

Men i samma ögonblick hon såg, att han lyckats komma omkring klippan och var nära att nå henne, slöt hon ögonen, släppte busken med ett rop och störtade sig utför. Fallet var ej synnerligen högt och en liten svagt sluttande klipphäll i själva vattenbrynet hindrade henne från att ögonblickligen dragas ut i vattnet. I nästa sekund var fyrvaktaren där, grep henne i sina armar och blev ett ögonblick stående, med stor svårighet balanserande på de hala stenarna, under det vågorna slog honom högt upp till knäna.

Aurore skalv så att tänderna slog emot varandra; håret föll i tunga, våta massor över hans händer och hon andades kort och flämtande.

»Släpp mig«, framstötte hon. »Det var med avsikt jag kastade mig i, fast jag blev rädd först och höll mig fast, då jag såg det svarta djupet. Släpp mig! Släpp mig!«

»Jag skall inte göra fröken något illa«, sade han i en ton av förödmjukelse. »Var inte rädd, jag skall inte glömma vem fröken är och vem jag är.«

»Nej, nej, det är inte för er jag är rädd. Släpp mig«, upprepade hon. »Låt mig dö — det vore det bästa, som kunde hända mig nu.«

De sista orden drogo bort i en viskning tätt intill hans öra.

Han tryckte henne häftigt intill sig, gjorde ett djärvt språng, fick fotfäste och klättrade vidare. Då han åter gjorde en paus för att se sig om efter en säker sten, höll hon krampaktigt armarna om hans hals för att icke falla.

»Efter stormen«, sade hon, »när de komma för att hämta mig, då — när vattnet är lugnt och klart, så att man ser botten — då skall jag inte vara rädd, men det är så hemskt att krossas bland bränningarna.«

Han svarade ingenting; han sprang från sten till sten mellan de skummande vågorna med stor vighet och raskhet, och det var något av trygg, obestridd äganderätt i det sätt, varpå han bar henne; men det var tillika så som man bär sin dyrbaraste egendom.

Stormen varade i tre dygn.

På morgonen av den andra dagen hade fiskaren synts göra ett försök att närma sig Måsknuven, men då det var omöjligt att landstiga där, hade han seglat hem. Först den fjärde dagen på morgonen syntes hans båt igen styra kurs mot den lilla fyrklippan. Aurore och fyrvaktaren stodo tillsammans utanför stugan och sågo honom nalkas. De stodo där i beklämd tystnad, en viktig fråga svävade på hans läppar, men han läste redan det ödesdigra svaret i hennes bleka drag.

Då båten var nära att landa vid bryggan, fann han slutligen ord.

»När träffas vi igen?« frågade han.

Då lade hon armarna om hans hals, lutade sin kind intill hans, slöt ögonen med ett uttryck av smärta och lycka på samma gång och kysste honom.

»Vi träffas inte mer«, sade hon lågt, smärtfullt, innerligt.

»Då släpper jag dig inte«, bröt han ut, och det drog upp ett oväder i hans ansikte.

Hon såg ångestfullt på honom.

»Du måste«, sade hon. »Finner du det inte själv? Tror du, att min mor skulle låta mig stanna här? Och hur och var skulle vi kunna träffas?«

Hela den brutala våldsamheten i hans natur bröt nu ut i besinningslös vrede. Aurore var färdig att sjunka till marken av skräck, då hon såg hur hans ansikte vanställdes, hur ådrorna svälldes i pannan och hur han knöt den väldiga handen emot henne.

»Hå hå! Står det så till?« skrek han. »Är du bara helt simpelt en vanlig en av det slaget? Jag kan vara god nog åt dig här ute på skäret, då du inte har någon annan — med en simpel man som jag kan man tillåta sig vad som helst — men jag skall straffa dig, skall du se. Jag skall tala om för vem som helst, att en fin fröken som du inte är bättre än vilken fiskarjänta som helst här på trakten. Och håller du dig inte själv för bättre än en av dem, skall du inte heller bli bättre behandlad!«

Han höjde sin knutna hand mot henne, färdig att slå henne till jorden. Hon greps av namnlös skräck och sprang undan med ett skrik.

Han skrattade.

»Feg är du med«, sade han. »Det hör till.«

Hon behärskade sig och återvann sin värdighet som förnäm dam och som kvinna.

»Det är för vilddjuret hos dig jag är rädd«, sade hon. »Men jag är icke rädd att dö. Om du vill, så tag mig på dina armar igen och bär mig ut på klipphällen — jag skall sluta ögonen och skall inte ropa på hjälp. Bestäm dig bara fort, båten landar strax!«

Hon betraktade honom med stora, allvarsamma ögon. Hon såg den strid, som utkämpades inom honom, och hon väntade med ett underligt, iskallt lugn på hans beslut.

Så stodo de flera minuter mitt emot varandra, han med armarna korslagda och huvudet nedsjunket mellan axlarna under det svetten badade hans panna.

»Jag kan inte«, utbrast han slutligen. »Mördare och självspilling — nej, så långt har det ändå inte kommit med mig.«

Och med en plötslig övergång drog han henne intill sig, lindade med en nästan kvinnlig åtbörd armarna kring hennes hals, lutade sin panna mot hennes kind och bröt ut i en snyftning.

Aurore sköt honom häftigt ifrån sig.

»Nej, skymfa mig, jag tycker bättre om det — jag förtjänar det. O, det är uselt att ej hava mod att vara trogen och sann.«

Båten landade nu, och två män sprungo upp på bryggan. Utan att vända på huvudet gick Aurore med vacklande och osäkra steg ned och satte sig i aktern. Båten lade genast ut, Aurore såg ej åt land, hennes blickar följde vågorna, som i långa dyningar rullade mot båten och kom den att kränga på ett så obehagligt sätt, helt olíkt dess lätta dans över böljorna på bortvägen i den begynnande stormen.

Ja, stormen, den var som lidelsen, som dragit fram över hennes liv — en lidelse, just sådan som hon alltid drömt den — men nu hade den blott lämnat efter sig dessa långa suckande dyningar — hela vattenytan skälvde ännu efter det våldsamma upproret — och i hennes inre darrade även stormens efterdyningar med ångestfull bävan för den långa, hopplösa stiltje, som nu skulle komma.

Då de närmade sig land, greps hon av en stark ångest. Hon hade en förnimmelse av att torra, kvava luftströmmar slog emot henne från land och förtogo havsvindens friskhet. De långsamma rullningarna och den mojnande vinden angrepo henne starkt och hon fick ett häftigt utbrott av sjösjuka.

Då hon slutligen steg i land, var hon yr i huvudet och mycket matt. Hon gick långsamt med sänkt huvud den lilla gångstigen fram, som ledde genom yppiga rågfält. Hon ryckte av de fullmogna axen och plockade sönder dem; en blåklint följde med, hon behöll den och bröt flera, det växte så fullt därav mellan de gula stånden.

Osedd skall vår kärlek blomma,
Lik en blåklint, skyld i säden.

*

Då hon kom fram till gården, såg hon ett tomt ekipage med kusk och betjänt just köra ned till stallet. Hon gick in köksvägen och underrättade sig om vilka de främmande voro.

Det var en brukspatron v. Holt med friherrinna och hennes bror, baron Gripenfeldt. Aurore visste, att baronen eljest stod i spänt förhållande till sin syster och svåger emedan han ansåg henne ha gjort en mesallians. Nu hade han troligtvis kommit till dem enkom för att få en anledning att göra besök på Björkhamra, som låg 3 mil från svågerns egendom.

Ack, att icke få vara i fred just nu!

Emellertid hindrades hon ingalunda av sin förtrytelse från att göra en omsorgsfull toalett innan hon visade sig. Blotta medvetandet, att hon åter skulle inträda i sin egen societet, väckte hos henne alla världsdamens slumrande instinkter till nytt liv, och hon återfick hela sin aristokratiska motvilja för allt vad som var ovanligt och uppseendeväckande. Hon blev därför nästan ond, då kammarjungfrun föreslog henne att taga sin röda foulardklänning med den gula spetstyniken.

»Klockan ett på middagen!« utbrast hon.

»Ja, när det är främmande.«

»En oväntad visit, ja. Då gör man väl inte toalett. Giv mig en av mina bomullsklänningar. Det är det enda som är chic en förmiddag på landet.«

Hon iklädde sig en av dessa moderna mångfärgade klänningar med mönstret hämtat från våra mormödrars tid; halvkorta ärmar med breda, uppvikta gipyrmanschetter, mycket kort klänningskjol och högklackade skor samt strumpor i klänningens färg. En stor, framskjutande sufletthatt, som lade ansiktet i en mjuk skugga, och en ofantlig solfjäder av brokigt bomullstygg fullbordade utstyrseln. Det hörde till god ton att vara i trädgårdstoalett, då man en förmiddag på landet välkomnade oväntade gäster.

Då hon nu stod färdigklädd framför spegeln med uppfästade hår och omsorgsfullt dragande de långa ofärgade »gants de Suède« utanpå klänningsärmarna, föreföll det Aurore som återsåg hon en gammal bekant, som hon ej på länge träffat och som genom den långa skilsmässan blivit henne

främmande och likgiltig. Hon gick som i en dröm utför trapporna, och ännu då hon lade handen på dörrlåset upprepade hon mekaniskt för sig själv:

Osedd skall vår kärlek blomma,
Lik en blåklint, skyld i säden.

Det undgick ej Gripenfeldt, att Aurore var förströdd, och den påfallande förändring hennes utseende undergått, sedan han såg henne sist, oroade honom såsom något främmande och oförstått. Det hade kommit något så egendomligt besjälats i hela hennes uttryck. Färgen kom och gick, såsom den aldrig brukat göra förr, ögonen fingo lätt ett frånvarande uttryck, som om de skådat någonting långt borta i fjärran, alla ansiktets linjer hade blivit så rörliga och känsliga, läpparna hade en viss, nästan omärklig skälkning. Hon var underbart vacker, men denna nya, främmande skönhet, som kommit över henne, irriterade honom såsom en personlig förolämpning. Vad hade hon väl upplevt som kunnat förändra henne så?

Han frågade, om några främmande gästade Björkhamra under sommaren. Underrättelsen, att de levat där i fullkomlig enslighet tillfredsställde honom dock ej. Något hade hänt, det var säkert. Hans cynism ledde hans misstankar på de rätta spåren.

»Hurudan var den där fyrvaktaren, som fröken gästade?« frågade han plötsligt.

Frågan kom oväntat och Aurore hade svårt att behärska sin sinnesrörelse.

»Fyrvaktaren?« upprepade hon och strök upp de långa handskarna, som ville falla ned. »Hurudan han var — det tog jag verkligen ingen notis om.«

Hon reste sig och frågade, vänd till fru von Holt, om de ej skulle gå ett slag i trädgården. »Vi ha inte mycket blommor«, sade hon, »men rosenkvarteret håller sig ännu vackert.«

»Vem lagade maten därute hos fyrvaktaren?« frågade fru von Holt, som visade sig tröttande nyfiken.

»Jag lagade själv min mat«, svarade Aurore och gick litet före de andra nedåt trädgårdsgången.

»Fröken fick således göra ett lärospån i husliga dygder«, skämtade fru von Holt. »Nå, han hade väl ingenting annat än salt fisk, kan jag tro?«

»Åhjo«, svarade Aurore och bröt ett par rosor.

»Han tog väl lite artigt betalt för ditt uppehåll där«, inföll nu modern. »Sådant där folk vet alltid att begagna sig av tillfället.«

Dessa ord och en cynisk blick från baron Gripenfeldt, som åtföljde dem, verkade på Aurore som ett slag i ansiktet. Med ens kom det över henne vilken gränslös försmädelse det var att ha inlåtit sig i ett sådant förhållande som hon hade gjort. Den misstanke, som stod att läsa i baron Gripenfeldts ögon, besudlade henne och stämplade henne som en vanlig äventyrerska.

Hennes ögon följde blomsterrabatterna, släpade sig fram utmed jorden och förmådde ej lyfta sig.

»Jag hoppas att den där fyrvaktaren bemötte fröken med tillbörlig respekt?« yttrade Gripenfeldt halvhögt och böjde sig lätt emot henne.

Självbevarelseinstinkten vaknade åter hos henne.

»Vad menar baron?« sade hon mycket skarpt, i det hon upplyfte huvudet.

»Jag menar — om han burit sig på något sätt ohövligt åt, så skulle han få med mig att göra.«

»Man bör aldrig slå sig själv till riddare«, yttrade hon i sin mest högdragna ton. »Ännu har aldrig någon vågat att förolämpa mig och jag vill inte heller tillråda baron att göra det.«

»Saken är sjuk«, tänkte Gripenfeldt inom sig. »Hon är stursk ännu, men jag skall nog veta att kväsa henne.«

Då de främmande rest ville Aurore genast säga sin mor god natt. Hon var orolig för att bli utsatt för flera frågor. Men friherrinnan hejdade henne: »Vänta, får jag tala litet med dig först«, sade hon och förde henne in i sitt eget rum, där hon med en hemlighetsfull min stängde dörrarna. Hon hade röda fläckar på de litet skarpa, magra kindknotorna och såg ytterst uppretad ut.

Aurores hjärta klappade av ångest. Hon var rädd för moderns skarpa blick.

»Du må tro jag har gjort en trevlig upptäckt medan du var borta«, utbrast friherrinnan och hoppade i soffan av förargelse. »Mejerskan har fört falska räkenskaper. Hon har sålt ett par kannor mjölk för egen räkning varenda dag. Hon skall nu genast bort, det gemena stycket.«

*

Det blev nu på en gång slut med den vackra sommaren. Svåra stormar och regnskurar samt en kyla i luften, som vore man i oktober månad. Hela den rika skörden blev förstörd, rågen låg och grodde i skylarna och kunde icke inbärgas, vetet stod och ruttnade på fälten, bladen sopades bort av träden och lågo massvis och klibbade vid den våta marken, kvällarna voro kolsvarta och själva septembermånkenet gick förbi utan att man en enda afton fick njuta därav. Det började bli kusligt på landet, men friherrinnan vidhöll sin plan att stanna kvar tills frukten var inbärgad och hon fått sylta hela sitt vinterförråd. Först i oktober återkommo de därför till Stockholm. Nu, då friherrinnan hade litet mer tid och sinneslugn började hon först observera på sin dotter och göra vissa iakttagelser, som snart för hennes klarsynta blick uppdagade hela sanningen. Hon tog henne i förhör och fick henne att bekänna allt.

Om Aurore hade fruktat några förebråelser, fann hon snart att hon misstagit sig. Friherrinnan bedömde ej sådana felsteg synnerligen strängt. Hon var själv känd för att ha haft ett par äventyr i yngre dar — dock först som gift — och det samma visste man ju om mer än en av hennes umgängesvänner. Huvudsaken var nu blott att undvika skandal. Aurore måste gifta sig och detta så fort som möjligt.

Friherrinnans första tanke var att skriva till greve Kagg, som ännu var kvar på sin egendom, och låta honom veta att Aurore nu var benägen att lyssna till hans frieri.

Men då hon närmare övervägt saken, började hon plötsligt fattas av ett verkligt raseri; hon kom in till Aurore i hennes rum, och de förebråelser, som uteblivit vid den första bekännelsen, började nu hagla över henne. Genom sitt skamlösa beteende hade hon ju nu gått miste om det bästa parti i hela Sveriges rike. Ty så beskedlig greve Kagg än var, så skulle han naturligtvis, då vissa upptäckter gjordes, ställa till skandal och troligtvis fordra skilsmässa. I den nuvarande situationen kunde man ej lita på någon annan man än den, som behövde pengar. Men det var hårt att behöva betala en mågs skulder och kanske också bestå honom ett kostsamt underhåll, då man kunde fått sin dotter gift med den rikaste man i landet, och de förebråelser Aurore nu fick mottaga uppenbarade på ett överraskande sätt att den förnäma friherrinnan var i besittning av ett mycket rikt ordförråd inom en genre, som man skulle kunna tro vara helt och hållet främmande för henne. Men Aurore blev dock ej synnerligen förvånad; hon hade under sommaren hört detta ordförråd flitigt brukas emot godsets underhavande.

Sedan friherrinnan uttömt sin första vrede stängde hon in sig på sitt rum och funderade. Hon använde aldrig lång tid till att gräma sig över vad som ej kunde hjälpas; handling var hennes sak, i rak motsats till dottern, och hon hade snart satt sig in i det oundvikliga. Aurore skulle gifta sig med baron Gripenfeldt och friherrinnan skulle förbinda sig att underhålla dem, och så småningom — icke på en gång, ty han fick icke göras oberoende — avbetala hans skulder.

Hon erinrade sig, att Gripenfeldt fått en kommendering till Carlsborg och snart skulle avresa dit. Detta föll sig synnerligen lägligt, då det gav en osökt anledning att påskynda bröllopet.

Hon kom i en litet blidare sinnesstämning tillbaka till sin dotter och meddelade henne sin plan.

Aurore fattades av en livlig avsky, då hon hörde detta cyniska program kallblodigt föreläggas sig. Men hon kände på samma gång, att hon ej hade kraft att motsätta sig moderns vilja.

Hon kastade sig ned på soffan i sitt rum med huvudet tillbakalutat och händerna pressade mot ögonen. Hur skulle hon kunna rädda sig själv från den förnedring som väntade henne? Det fanns blott en enda utväg. Hon ville resa tillbaka till sin mors egendom och gömma sig där tills hennes barn blivit fött, då ville hon taga det med sig och segla ut till det ensamma skäret med fyrstugan. Här ville hon lägga barnet i faderns armar och bedja honom att taga det och uppfostra det i tarvlighet och arbete. Om det blev en flicka, ville hon hellre att hon skulle bli grov och simpel, att hon skulle få arbeta och slita ont, få en man, som kanske drack sig full och slog henne, än att hon skulle växa upp i stora världen och bliva en förnäm dam som hennes mor.

Och sedan ville hon gå ut på den yttersta klipphällen, den där hon halkat den där natten då *han* stod nedanför och tog emot henne — hon ville ligga stilla med slutna ögon och låta sig glida — glida sakta utför. Hon kände den kalla, salta vågen, som kröp allt längre upp på klippan, nu nådde den henne — den lilla busken, i vilken hon ofrivilligt höll sig fast började lossna — ännu en våg och hon lyftes upp från klippan och slungades ut — men nu greps hon av samma fasansfulla känsla, som den där natten, hon gav till ett ångestrop och for upp på golvet med händerna knäppta över pannan.

Röster i salongen! Det kommer någon främmande. För sent att obemärkt stänga dörren!

Friherrinnans röst, blid, förbindlig:

»Vi ha väntat baron allt sedan vi kommo till staden. Min dotter är inne hos sig — jag skall bedja henne komma ut.«

I detta ögonblick kände Aurore det, som om något hade dött inom henne. Vad lönade det att kämpa emot — vad tjänade det till att söka döden — hon visste nog att hon ej skulle hava mod att fullfölja detta beslut. Dödsångesten skulle fatta henne i det avgörande ögonblicket, och hon skulle begärligt gripa ett halmstrå för att rädda sig — liksom hon nu grep den eländiga räddning, som erbjöds henne.

Hon visade sig i dörröppningen under den upplyftade portiern och strax därefter fick friherrinnan ett ärende ut.

Hon dröjde närmare en halvtimme, innan hon fann lämpligt att komma tillbaka in. Hon fann då Aurore stående vid fönstret med ryggen vänd åt rummet och baronen gående av och an, vridande på sin klockkedja.

Då Aurore hörde henne komma fram åt rummet vände hon sig om. Hon var så blek, att friherrinnan trodde henne färdig att svimma. Hon famlade med handen efter stolsryggen, stödde sig tungt mot den och sade med ett framtvingat småleende:

»Gratulera oss, mamma! Vi äro förlovade.«

*

Kort därefter firades bröllopet med så mycken offentlighet som möjligt, tio marskalkar och tärnor, en lysande samling ordensband och kraschaner. Vigseln förrättades i kyrkan av en ordensprydd biskop och högtidligt och gripande ljödo vigsselformulärets ord:

»Alltså stadfäster jag, såsom Kristi tjänare, detta Edert äktenskapsförbund — — «

Bikten

av Augusta Braunerhielm

Vet ni bot för hjärtesjukdomar, ärevördige fader? Jag är lycklig — alla säga att jag är lycklig, och då måste jag väl vara det, varför kännes allting så gräsligt tomt? Jag är tjuuguett år, mina barn äro vackra som en dag, min man är aldrig hård emot mig, man säger att han älskar mig, han sade det själv, då vi gifte oss, varför är jag rädd att leva nu mera? Är mitt hjärta syndigt? Giv mig frid, ärevördige fader, annars måste jag dö. Vet ni vad frid är? Har ni älskat? Harmas icke, fader, jag kan icke reda mina ord, jag är ju sjuk och det är därför man fört er till mig. Man säger, att jag är sjuk, emedan jag skall bli mor igen, men det är icke sant, mitt onda är gammalt, mycket gammalt. Tre år, är det icke en lång tid? Två år av mitt äktenskap tror jag att jag var glad — visst var jag glad? Jag levde i min kärlek, jag levde av min kärlek, min make var min värld, i himmel och på jord såg jag intet annat än honom. Själva galenskapen är ljuv, när två gå upp i den. Och en vild galenskap var hans kärlek, den skrämde mig först, så ryckte den mig med sig, och jag överlämnade mig motståndslöst åt yrseln. Han brann för mig, jag brann för honom, han fordrade, jag gav. Han bildade mitt väsen, jag blev sådan han ville se mig, jag tänkte hans tankar, jag kände hans känslor, jag andades hans livsluft, och han sade att jag kunde tillfredsställa honom. Nu röker han sin cigarr hos mig efter middagen, det är allt. Varför är han förändrad? Har jag icke mera att giva? Eller kunna andra giva mera än jag? Huru är det möjligt? Kan någon giva mera än sin egen själ? Jag har ju givit min. Vad visste jag om kärlek, innan han band mig? Jag var ett barn, jag skulle hava nöjt mig med en snäll och vänlig tillgivenhet och blivit lycklig såsom min syster. Hon lever allt jämt i en stilla idyll bland sina rosor på landet, själv en blomstrande ros, jag förtäres i helvetets eld, och det är han, som försatt mig i den. Jag begärde icke honom, han lockade mig, han har lärt mig att älska, han väckte min lidelse, han har tänt febern i mina ådror, med vad rätt blir han liknöjd för mig?«

»Signora, er make är icke liknöjd för er, men kärlekens rus kan icke evigt fortvara, och mannen blir må hända nykter förr än kvinnan. Den häftigaste elden förbrinner fortast. Böj er under naturens lag. Intet är oföränderligt. Men lidelsen kan övergå till en sann och varm vänskap, och därpå vet en god hustru att bygga äktenskapets lycka.«

»Han bad icke om vänskap, när han snärjde mig i sin kärlek. Är mannens låga blott en mareld, som fladdrar och försvinner? Ja, ja, det är just vad jag anat. Ni har ett underligt sätt att trösta, ärevördige fader. Men ni vet ju också, att marelden ofta flammar plötsligt upp igen långt bort från det ställe, där den försvann. Skall en god hustru bygga lyckan även därpå?«

»Hon förlåter och drager den felande till sig genom mildhet och overseende. Mannen har stora frestelser.«

»Har ni provat dem, ärevördige? Blevo de er övermäktiga, er, kyrkans helige tjänare? Ja, huru kan man då vänta annat av en världslig man, som blott har en älskande hustru att leva för?«

»Häda icke, signora, då överlämnar jag er åt förtvivlan.«

»Kan ni frälsa mig från den? Förlåt mig mina obetänksamma ord, jag är ju sjuk, jag yrar, jag kan icke stå till svars för vad jag säger. En gång var jag stolt över att höra honom ställa mig över andra kvinnor, som älskat honom. I tre års tid har jag gråtit blod och galla över den stoltheten — när jag lärde mig förstå, att han lekt bort sitt hjärta, så att han icke längre var mäktig annat än kärlek för stunden. Och sedan var min ro slut. Jag har vaktat på hans blickar, hans leenden, och ur dem har jag druckit svartsjukans gift allt bittrare dag efter dag. Jag har hemligt smugit mig efter honom för att se, vart han går, vem han besöker, varken mörker eller oväder har avhållit mig. Nu äro mina krafter uttömda. Giv mig frid, giv mig åter min lyckas dröm.«

»Fyll edra plikter rätt. Däri består den sanna lyckan, och den endast giver frid.«

»Plikter! Jag begär kärlek, och ni bjuder mig plikter. Kanna de mätta ett hungrande hjärta? Min plikt heter kärlek, mitt liv heter kärlek, han sade mig det, då jag blev hans hustru. Giv mig kärlek! Giv mig igen vad jag ägt! Vad jag aldrig prövat, hade jag kunnat undvara; vad jag en gång känt, kan jag icke leva utan. Han syndar hemskt mot mig, då han låter dö vad han gjort till mitt liv.«

»Tusentals hava genomgått det samma utan att klaga. Har ni intet att förebrå er, så sök tröst i det medvetandet. Var och en har sitt kors att bära. Oblandad lycka äger ingen på jorden.«

»Nog vet ni, prästen-biktfadern, huru tusental trösta sig. De söka hos främmande, vad de förlorat inom sitt eget hus. Kunde jag göra som de, då skulle icke heller jag klaga. Och då skulle jag kanske återvinna min man; min kärlek hade visst mera värde, om han icke vore trygg för, att ingen tager den ifrån honom, fruktan att mista ökar besittningsrättens behag. Men jag kan icke, dåraktigt nog, jag älskar honom ju.«

»Ni är verkligen sjuk, signora. Dåraktigt att icke taga tillflykt till synden!«

»Vad är synd? Ni sade nyss, att en hustru skall förlåta sin man, om han sviker henne. Finnes en rätt för honom och en för henne? Präst, det är ni, som hädar. Gå över gatan. Här mitt emot — kom hit, ni kan se in genom fönstret, där bor en murare med tre barn, hustrun är i fängelse sedan i går, känner ni hennes brott? Hon mördade kvinnan en trappa ned, för vars skull mannen svikit henne. Jag hörde grälet, sedan dess ser jag ständigt blod för ögonen, men vem skulle jag mörda om icke mig själv? Den klassens kvinnor tro sig friade med knivhugg, jag vet att icke två, icke tre, icke hundra knivhugg vore nog. Mannen har ju så stora frestelser och är van vid att fordra overseende. Kanske finnas hustrur, som förstå att lösa kärlekens förbannelse. Lyckliga de! Jag gör det icke, och icke kan ni lära mig, ärevärdige fader. Gå, lämna mig i ro. Ni har icke frid för mig.«

Prästen gick.

»Denna kvinna är från vettet«, sade han till dem, som väntade i rummet bredvid för att höra, om han kunnat lugna den sjuka. »Det är nödvändigt att noga vaka över henne.«

Hon satt i soffan, händerna nedfallna i knäet, då hennes man trädde in. Med ett skrik störtade hon upp och rusade till det öppna fönstret. Han sprang fram, men hon var honom för snabb. Han hann blott se en hopfallen livlös kropp på gatan nedanför, blod och hjärna kringstänkta på stenläggningen.

Intet att giva

av Vilma Lindhé

Bodfönstren utstrålade tusentals frestelser, och hennes ögon drogos åter dit, ehuru hon nyss beslutat att endast se rakt framför sig på den delen av gatan, som gasljuset lämnat jämförelsevis i mörker.

Hon hade en lång väg att vandra, ty »ateljén« låg vid en av de trånga gatorna i gamla staden, och själv bodde hon i en av dess utkanter, där stora hus först på sista året börjat resa sig, men ännu stodo liksom litet bortkomna, tittande efter flera.

Det var moddigt och vått, men det märkte hon ej, ty en enda bekymmersfull tanke upptog hela hennes själ, där hon gick genom de upplysta, folkuppfyllda gatorna. *Hon* hade intet att giva, och här sprungo brådskande, pratande och skrattande människor om var andra, de flesta bärande paket av olika form och storlek, alla innehållande gåvor, det förstod hon, åt närmare eller fjärmare anhöriga och vänner.

»Realisation, Jul-exposition, Julbazar, billigt, billigt!« stod det att läsa i stora bokstäver, eller ock voro de smakfullt ordnade varorna skylt nog, där de togo sig dubbelt väl ut i den starka belysningen, förhöjd stundom genom en hel ramp av flämtande smålågor.

Huru billigt som helst, var dock allt för dyrt för henne; men hon, som eljest hade så brått hem, då arbetet var slutat, gick i dag så långsamt, liksom hade hon ej ägt ett hem att längta efter.

»Vilka sköna strumpor åt mamma, och vilken varm kjortel!« tänkte hon och tog åt fickan, liksom hade hon där ägt ett kapital.

Så var det ock: hela nio kronor, lönen för en veckas arbete.

»30, 40, 50 öre«, stod det med stora siffror på hela högar av klänningstyger, som, åtminstone sedda utifrån, togo sig förträffligt ut; men därpå var ej att tänka. Dessutom kände hon trötthet och leda bara vid åsynen därav, och var glad att vara just vid hörnet, där boklådan med sina skatter erbjöd liksom en vilopunkt för ögat; ty ehuru hon ej läst mycket, kände hon en oförklarlig längtan dit, och där utanför stod hon länge, utan att dock önska sig mer än en enda av de vackra bilderböckerna åt lille Carl. Hon visste ju, att det var hans dagars och natters dröm att få läsa och lära.

Hon kunde kanske köpa en! — Nej, hyran, veden, maten, allt det där var *nödvändigt*.

I ett fönster låg där en hel hög av armband och broscher. Det passade henne ej att bära sådant, det visste hon mer än väl, och dock kunde hon ej värja sig för en ögonblicklig önskan att äga något därav. Kanske låg det en ursäkt däri, att hon var så ung och *kunnat* vara så vacker, om hon ej varit så blek och sett så trött ut. Hon blygdes för sig själv och gick hastigt vidare, utan att lockas varken av rosetter, halsdukar, blommor eller andra prydnader, som för kvinnoögon vanligen äga så stark dragningskraft. Hon skyndade blott framåt och skulle ej låta uppehålla sig av något, det föresatte hon sig.

Ack, hon hade ej tagit skoboden med i räkningen! Att hennes egna kängor släppte in snöslasket, märkte hon ej; men lilla Signe — tänk att se *sådana* kängor på hennes små fötter!

Tårar lade sig som en imma över hennes ögon; nu hade hon fått nog av grannlåten, nog av julexpositionerna.

»Vad de rika äro lyckliga, som kunna giva!« tänkte hon. »För fattigt folk är det bara ett bekymmer mer och en frestelse att se allt det här.«

Bodarnas antal blev färre, varorna simplare och gatorna mörkare. Snart hade hon lämnat dem bakom sig och kommit till öppna, planterade platser, där snön ännu låg vit, osölad av människofötter. Trädkronorna slöto sig till sammans över hennes huvud, men emellan de nakna grenarne lekte stjärnorna titt ut, och stammarnes skuggor föllo så vackert på den vitglänsande marken.

Ack, vad den friska, stärkande luften gjorde hennes trötta ögon gott, och hur den svalkade hennes bleka kinder! Vad det var skönt att röra på sig efter så många timmars ansträngande arbete!

Det var en stor ateljé, den på vilken hon fått sysselsättning, en »syateljé« endast, det är sant, men en av de förnämsta i staden, som gav arbete åt ett tjogtal äldre eller yngre kvinnor. Hon var glad att hava fått plats där, och hennes ännu ej undergrävda ungdomsstyrka gjorde, att hon ej fattade, varför så många av de andra kvinnorna ständigt klagade över ryggvärk, andtäppa eller överansträngning, och påstodo, att en sömmerskas lott var hårdare än alla andras.

Hon visste ej, att hennes egna kinder redan skvallrade om de tio till elva timmar hon dagligen tillbragte stillasittande i ett rum, där symaskiner och saxar rasslade, fotogenlampor osade och tolv personer oupphörligt svängde, vände och skuro sönder tygstycken, som därvid gåvo ifrån sig milliarder giftmängda atomer av omärkligt damm, långsamt men säkert förkortande eller avklippande mer än en mänsklig, om än sorglig tillvaro.

Till julen var det värre än vanligt, allt *måste* vara färdigt till dess, och Hilda, som andra, hade arbetat nätterna igenom. Det var flera av de rika kvinnorna, som »rakt intet ägde att ha på sig«, och nöden har ingen lag, som man vet. Dessutom var det mången, vars bästa julklapp skulle bliva en färdig klänning, och hellre än att då narras, sydde de bleka sömmerskorna till långt fram på natten.

Hilda var en av de skickligaste och fick därför hjälpa till med provning och drapering. Det var en lätt sak, när det gällde kvinnor, för vilka en vacker klänning endast var en behaglig nödvändighet; men det fanns ty värr några, för vilka kläderna voro just livsfrågan och tillvarons mål, som det tycktes, och då kunde provningen taga flera timmar av en tid, som för den ena kvinnan var så dyrbar och för den andra blott en leksak.

Just en sådan provningstortyr hade Hilda i dag genomgått och därefter fullbordat dräkten på knä framför en av de konstgjorda modedockorna. Sådant tröttar både själ och kropp.

Damm, fotogenos och kvav luft lågo ännu tyngande över henne; men med varje andetag, hon insöp av den friska vinterluften, försvann allt detta, liksom ståten, hon lämnat borta i staden, började utplånas ur hennes tankar, allt eftersom hon närmade sig det hem, som väntade henne. Ett *hem* var det verkligen, hur litet och oansenligt det än måste synas var och en, som ej besinnade, att detta ljuva, lilla ord med lika rätt användes om fattigmännens låga tjäll som om den praktfullaste boning.

Det lyste svagt från fönstret i jordvåningen. Skyndsamt sprang hon ned för den lilla trappan och var i nästa minut sluten i Signes, den åttaåriga systemns, armar.

»Hon hade i dag skött hela handeln nästan ensam«, berättade hon, »ty moderns ben voro sämre än vanligt, och kunderna hade varit så många, så många!«

Med stolthet drog hon Hilda med sig och visade en hel ask fylld med kopparslantar, varibland några mindre silvermynt förirrat sig. Det var behållningen av julhandeln, som gjorts i *denna* bod. Boden var också därefter, liksom skylten: en mot fönsterrutan vänd pappskiva, på vilken Hilda med stora

bokstäver präntat ordet »hushållskällare«.

Här kunde fattigt folk i nödfall skaffa sig bröd, dåligt smör, mjölk, ägg och andra förnödenheter — till högre pris naturligtvis än de, som hade tillfälle göra större uppköp; men just att de kunde köpa hur små kvantiteter som helst var det som här lockade köpare. Bodinredet var lika enkelt som varorna. Ett par bräder över tvenne tomfjärdingar tjänstgjorde som disk och en avsigkommen skänk som lagerrum.

En hastig jämförelse med denna och de bodar, hon nyss sett i staden, flög ofrivilligt genom Hildas huvud och förde ett småleende till hennes läppar, som dock genast utplånades genom en dunkel påminnelse av att kampen för tillvaron gömde sig lika väl bakom de granna skyltarne som här bakom den otympliga disken. Lilla Signe gav henne i alla fall ej ro till några vidare funderingar. Boden kunde gärna stängas, förklarade hon, ty om någon försenad kund också infann sig, kunde han knacka på fönsterrutan som så många gånger förut. Modern hade länge väntat på Hilda, som denna afton fått löfte att gå hem före kamraterna för att ordna i hemmet, då ingen annan än hon kunde göra det.

Modern, en fordom mycket anlitad tvätterska, hade, även då mannen levde, varit den, som egentligen uppehållit familjen; men det stränga arbetet, kölden och vätan nere vid flottbroarna hade fördärvat henne, och det var nu tre år sedan reumatismen satte sig i benen och gjorde henne oduglig till annat än att, då den ej var allt för svår, sitta bakom den improviserade disken, prata bort en stund med grannkvinnorna och kassera in de få ören, handeln inbragte. Innanför boden låg ett gårdsrum, litet och mörkt, men nätt och rent. Det var hemmet, dit Hilda nu inträdde och där modern, liggande i sängen, mottog henne med en blick, som visade, att ju trängre bostaden är, och ju mer man behöver varandra, dess större kan ock kärleken vara.

Att Hilda var solstrålen, själva värmen och hjärtat i hemmet, syntes ögonblickligen, ej endast av den välkomsthälsning, moder och syskon gävo henne, eller av den glädje, som visade sig i deras anleten, utan även av den brådska, varmed de alla vände sig till henne för att berätta dagens händelser och begära hjälp i smått och stort. Hon hade ej varit hemma sedan morgonen; middagsmåltiden, ett par bullar ur boden, hade hon intagit i ateljén.

Huru mycket hade hon ej nu att sköta! Kappa och hatt hängdes på en spik, och de små kördes snart i säng med löfte om att *något* skulle nog jultomten föra med sig dagen därpå, bara de nu ville sova snällt och ej störa henne.

Det var svårt att tiga, helst för Carl, vars livliga inbillning ej lämnade honom någon ro. »När han gick från skolan, hur mycket grant hade han ej sett, det var som förtrollade slott«, påstod han, »och så mycket böcker! — Så *många* vackra böcker!« var det sista han sade, innan de små ögonen slöto sig till sömn. Nu skurades golvet och det gjordes rent i varje vrå. Då och då viskade mor och dotter med var andra, men det blev allt mera sällan, och lugna regelmässiga andetag visade snart, att den förra sov, medan den andra arbetade.

Ett rött stryklad, som väntat, lades nu i järnet, och tvätten, som gjorts ett par nätter förut, inströks. Det var det roligaste av allt, och Hildas ögon glänste av fröjd, när husets lilla linneförråd och fåtal av stärksaker låg färdigt i en hög framför henne.

Hon sträckte på sig liksom under sin vandring hem, rätade ut den värkande ryggen och strök sig över de trötta ögonen. Nu skulle det sannerligen smaka skönt att gå till vila!

Dagen därpå skulle uppköpen göras för helgen och något åt barnen köpas, ty *något* skulle de ha, det lovade hon sig själv, under det hon upptog plånboken, räknade igenom penningarne och smålog vid

åsynen av femkronan, som överarbetet inbragt henne. *Den* skulle väl räcka till något; av den kunde kanske bliva bilderboken åt Carl, kängorna åt Signe och strumporna åt modern.

Ack nej, det kunde ju ej räcka, hur hon än räknade och räknade, och vilket skulle hon nu köpa, vilket icke? Hon såg på de kära anletena, lika kära för henne, och tårarne trängde åter fram i de vackra ögonen. Ack, hon hade intet att giva, nu då alla gåvo var andra så rika, så kärleksfulla gåvor! Hon klädde av sig, släckte lampan, smög sig till Signes sida, utan att väcka henne, och somnade strax, genomtrött som hon var.

Ännu i sömnen hängde tårarne kvar i ögonfransarne, de tårar hon gjutit över att ej hava något att giva de sina; hon visste ej själv, att hon gav dem sin ungdom, sin skönhet, sin hälsa, sina framtidsförhoppningar, sin livsgärning och, främst av allt, ett varmt hjärtas kärlek, den bästa julgåva, vi människor kunna giva var andra.

*

Ute gnistrade stjärnorna, det frös till och skulle bliva en klar, härlig julafton, det kunde man förutspå, och på ett fjärran hav stod en ung sjöman vid rodret på skutan, som vänt stäven hemåt. Han blickade upp mot Karlavagnen, tänkte på Norden och mindes en flicka, han önskade fästa som sin brud. Nu kunde han göra det, om hon blott ville, och att hon ville, det trodde han sig en gång hava läst i hennes ögon. Därom drömde han vaken, medan hon i sömnens värld såg sig som föreståndarinna för en ny ateljé, klippande, mätande och provande på konstgjorda eller levande modedockor. Vilken dröm som skulle gå i fullbordan visste endast Han, som vakar medan alla sova, förstår alla tårar och alla strider inom ett människobröst och skänker sin heliga julfrid åt varje hjärta, som längtar att mottaga den.

Träldom

av Elin Améen

I sin lilla kammare satt en ung flicka. Lampan brann på bordet och kastade ett svagt sken över några papper och en uppslagen bok, vars blå omslag med ett långt nummer tryckt på en vit etikett angav dess egenskap av sparbanksbok. Den unga flickan tycktes göra beräkningar, ty i det hon med vänstra handens pekfinger följde kolumnerna i sparbanksboken, gjorde hon emellanåt anteckningar på något av papperen framför henne.

Hon var icke mycket ung — omkring tjugusex år — hon var icke vacker, och det bleka ansiktet med den grå hyn hade ej den minsta ungdomliga friskhet. Men de grå, kalla ögonen hade ett intelligent uttryck, och den högvälvda pannan vittnade om, vad man brukar kalla »ett gott huvud«. Munnens och hakans linjer voro bestämda och kraftiga samt talade om en energisk vilja, men däremot föga om kvinnlig mildhet och vekhet.

Efter en stund slog hon ihop boken och utbrast högt med ett triumferande leende:

— Jag kan nu göra det — jag har nu nått mitt mål! Hon hade då kommit så långt! Efter långa års självförsakelse och andlig träldom hade det lyckats henne. Nu skulle hon äntligen få flyga ut i världen, skudda det nedtryckande vardagslivets stoft av fötterna, lämna det allt, allt och andas ut — där ute! Paris — det var hennes mål. Dit hade hon längtat, så långt hon mindes tillbaka. Paris, medelpunkten för allt som hette liv, konst, vetenskap. Där skulle hon känna *livet* brusa genom sina ådror, andas in det med varje andetag! Där skulle hon få utveckla, vad som kunde finnas att odla inom henne, arbeta med sitt huvud, sin intelligens.

Vilket liv hade hon icke fört allt sedan föräldrarnes död, dvs. sedan sin tidigaste barndom. Fullkomligt medellös, så när som på det lilla arv, vilket hon senare måst avstå åt brodern, på det att han skulle kunna fortsätta sin militära bana, varåt han ägnat sig med liv och lust. Först hade hon levat halvt på barmhärtighet hos släktingar och sedan alla dessa år hos den gamla krigsrådinnan och hennes två hundar.

Man hade låtit henne växa upp okunnig, ehuru hennes själ törstade efter kunskap. Halva sin nattsömn hade hon försakat för att på egen hand inhämta, vad hon längtade att få lära. Men ingen hand ledde hennes stapplande steg på kunskapens väg, och vad hon lärde sig själv vart endast en osammanhängande blandning, som ofta förvirrade henne.

Krigsrådinnan, vars tillgångar voro ganska knappa, hade tagit den unga flickan till sig som sitt sällskap. Hon gav henne en obetydlig lön och tillät henne att sälja de arbeten, hon på lediga stunder kunde medhinna. Med vilket outröttligt tålmod hade icke sällskapsdamen uthärdat den gamlas nycker, dåliga lynne och fordringar! Många gånger hade hon varit färdig att kasta oket av sig, men vart skulle hon taga vägen? Hon hade ju inga kunskaper, kunde icke söka någon annan plats än en, som liknade den hon hade. Vem visste dessutom, om hon kunde få det bättre? Krigsrådinnan var ändå rätt god emot henne, hon gav henne tillräckligt att äta, och hennes lilla rum var varmt och trevligt. Och så sparade hon in litet år ifrån år — summan växte, och där ute vinkade henne ju livet! En gång där, skulle hon nog reda sig och komma fram, bara vägen var öppen för henne.

Och nu var hon redan där! Hennes hjärta klappade fortare, hennes bleka kinder fingo färg, och med den giriges fröjd räknade hon ännu en gång igenom summorna i sparbanksboken.

Hon skulle nu slippa höra krigsrådinnans intetsägande prat från morgon till kväll, slippa de dagliga promenaderna med Azor och Zephyr, dessa tjocka, ulliga klot, vilka så ofta voro utsatta för gatpojkarne hån och bombardemang med småsten. Och dessa enformiga, sömngivande aftnar, när hon först måste läsa tidningen högt med uteslutande av allt, som rörde litteratur, konst, vetenskap och politik, men sorgfälligt uppsöka olyckshändelser, födda, döda, vigda, polisreferat och annonser. Därefter följde någon sliten lånbiblioteksbok med smutsiga, illaluktande pärmar och trasiga blad, oftast någon gammalmodig roman med en skön, änglalik hjältinna, en ädel och tapper hjälte samt en ryslig bov, som hindrar de älskande från att få varandra. Men hur mycket krigsrådinnan än deltog i deras öde, suckade och grät och tyckte, att världen var en svår värld att leva i, slutade dock allt väl, och de älskande fingo varandra.

På slaget åtta lades romanen bort, krigsrådinnan vek i hop sin stickning, och de bägge damerna gingo ut i den lilla mörka salen för att inmundiga den vanliga kvantiteten ölost med smörgåsar. De ulliga kloten togo vid alla mål plats på var sin stol vid matmoderns högra och vänstra sida och matades av henne med egen hand.

Sedan den tarvliga kvällsmaten intagits och samtliga, kloten inbegripna, åter begivit sig in i förmaket, brukade krigsrådinnan välja ut någon av sina favoritpoeter, och den unga flickan hade så ofta föreläst dem, att våra skönaste skaldeverk blivit henne en leda i stället för en njutning.

Klockan halv tio lades poesin avsides, även om man befann sig mitt i ett stycke. Det var då tid för kloten att gå och lägga sig. De blevo smekta, kyssta och fingo var sin sockerbit av matmodern, varefter sällskapsdamen förde dem till deras bäddar i salen, svepte om dem och ställde nattlampan på skänken, ty de små älsklingarne voro nervösa och mörkrädda.

Som krigsrådinnan ansåg att gudsfruktan borde vara grunden till allt i livet, slutades dagen med att läsa ett kapitel i bibeln och några blad ur en andlig bok, vid vars åhörande den lilla gummans bröst höjdes och sänktes med många ljudliga suckar och stönanden. Det »amen«, som följde på

andaktsstundens avslutande från den gamla damens läppar, lät, som hade hon velat säga: Ja, så är det gud ske lov överståndet, och nu kan Vår Herre vara nöjd.

Därefter följde avklädningsprocessen, varunder sällskapsdamens tålamod sattes på hårt prov. När krigsrådinnan väl kommit i säng och med ett utrop av välbehag sjunkit ned i de mjuka dunbolstren, skulle en stor medikamentsflaska tagas fram, och ett linement, tillagat av Kungsbackamor, gnidas över den gamla damens kropp, vilken för övrigt icke led av några krämpor, men »man vet ju aldrig, vad man kan få«, sade den gamla. Sist räknades noggrant 10 av Roséns bröstdroppar, också därför, att »man aldrig vet, vad man kan få«, nattlampan ställdes på bordet hos hennes nåd, och så fick äntligen den unga flickan draga sig tillbaka till sin kammare.

Så hade det gått med föga avbrott dag från dag under långa. år. Hon hade burit det tåligt, detta liv, som skulle dödat hennes själ, om hon icke haft sitt *mål* i sikte.

Men nu var det slut! Det jublade och dansade inom henne, och det var som hade ett fängelse öppnat sina portar och släppt henne ut i det fria, till ljus, sol och liv!

Hon hade sagt den gamla, att hon ämnade resa, men lovat henne stanna, till dess hon hunne skaffa sig ett annat sällskap.

Där fanns intet, som höll henne kvar i Sverige. Brodern var hennes ende närmare släkting, men de hade blivit skilda åt så tidigt och träffats så sällan, att de ej voro förenade genom något varmare tillgivenhetsband. Det var av pliktänsla systemen avstått åt honom sitt lilla fädernearv. Han hade då nyss börjat sin bana, och om hon icke hjälpt honom, hade han måst avbryta den. Nu hade han hunnit ett stycke fram i livet, det gick honom väl, och hon gladdes åt att han, som varit sin faders älskling, genom hennes hjälp kunnat komma framåt. För övrigt lågo deras vägar så vitt skilda, och hans och hennes värld var icke den samma. De träffades endast sällan och hade då icke mycket att säga varandra, inga gemensamma intressen. Han visste icke ännu, att hon ämnade resa, men hon tänkte med det första underrätta honom därom.

Det ringde tämligen häftigt på tamburklockan. Azor och Zephyr läto höra svaga gläfsningar, och sällskapsdamen gick att se, vem det kunde vara, som kom så sent på aftonen. Den besökande blev av tjänarinnan insläppt i salen samtidigt med att den unga flickan inträdde.

— Å, är det du, Alfred, — utropade hon, — jag tänkte just nu på dig, därför att jag har stora nyheter att omtala för dig ...

Hon tystnade tvärt, ty hon varseblev, att den unge officerens ansikte var likblekt och att han syntes mycket upprörd.

— I Guds namn, vad är det, Alfred?

— Låt mig tala vid dig ... i enrum, — bad han sakta.

Hon tog honom med sig in i sin lilla kammare och stängde dörren efter dem. Han sjönk ned på en stol och lutade sitt huvud mot armen.

— Jag är förlorad, Maria, ruinerad, min bana förstörd ...

Hon bleknade och spratt till.

— Vad menar du? — utbrast hon och såg ångestfullt på honom.

— Mina affärer äro sedan länge dåliga ... men allt kunde nog reda sig ... kunde rätt sig ... om ... om jag icke i natt spelat ... vansinnet grep mig, jag spelade som en galning, och jag kan ej skaffa penningar, jag är vanärad, min bana bruten ... Maria, vet du något medel ... kan *du* icke få låna av någon ... jag kan icke få låna ett öre ... du måste hjälpa mig, hitta på något råd ...

Hennes blickar föllo på sparbanksboken på bordet. Hon vart så blek, att ansiktet fick en grönaktig färgton, och hon kände som hade en tung hand lagt sig på hennes huvud.

— Hur mycket behöver du? — frågade hon med fullkomligt klanglös stämma.

Han nämnde summan. Hon gick några slag av och an i rummet, under det han i avbrutna meningar berättade om sina olyckor och sina affärer. Hon hörde icke på honom. Det susade i hennes huvud, och tankarne jagade varandra med brusande fart utan att hon kunde knyta dem till samman. Hon *visste* redan, vad hon hade att göra, men det kändes så bittert, så ofattligt, så förkrossande. Hon såg broderns vackra, mörklockiga huvud nedsänkt i djup förtvivlan, och hon tänkte på, att han varit faderns stolthet. Ja, där fanns intet val, intet annat medel. Till träl var hon född, och träl skulle hon förbliva, och det där om frihet och kunskap hade blott varit en dröm. Hon tryckte händerna hårt mot de bultande tinningarna och tvang allt det upproriska inom sig till eftergift.

Hon gick fram till bordet, slog upp sin sparbanksbok och sade i en kall och tvär ton:

— Jag kan hjälpa dig ... för ögonblicket ... det du spelat bort och något mera har jag här ... i min sparbanksbok ...

Med ett utrop av förvåning lyfte han upp sitt huvud och fattade ivrigt boken.

— Men, Maria, det är omöjligt ... hur har du kunnat få allt detta ...?

— Jag har samlat ... under åratals ... det var bestämt för ett visst ändamål ... men det är nu det samma ... tag det ... du skall få alltsammans, så snart jag hinner få det ut ur sparbanken.

— Och du vill göra detta för mig? Hur skall jag kunna nog tacka dig!

Han slog armen om hennes liv och kysste henne, men hon besvarade ej hans smekning.

— Det är andra gången, du räddar mig, — fortfor han, — Maria, vad har du icke varit för mig ...

— Jag kan *aldrig* göra det mera, — avbröt hon häftigt, — hör du, aldrig, aldrig mera!

Det låg något så bittert klagande i hennes ton, att brodern började känna samvetsqual.

— Maria, — sade han suckande, — kanske finns det något annat sätt, jag vill så ogärna beröva dig dina besparingar ...

— Å, tala icke om det, du vet, att det finns intet annat än detta, det var ju *tur*, att jag händelsevis hade pengarne!

— Jag skall betala dig det alltsammans ... i en framtid, när jag kan ...

Hennes enda svar var ett bittert, kallt leende.

Han reste sig, gick fram till henne och kysste henne.

— Ännu en gång, tack, tack, Maria ... och förlåt mig!

Hon endast böjde lätt på huvudet och följde efter honom uti salen.

Då han gått, ropade krigsrådinnan till henne:

—Varför kom inte löjtnanten in? Jag tycker om din bror, han är alltid glad och trevlig.

Maria stod kvar i salen, orörlig och med stirrande blick, som hade hon skådat någonting långt i fjärran.

Den gamla damen ropade henne ännu en gång. Hon spratt till och gick in i förmaket. En av hundarne rullade emot henne och hoppade upp på henne med ett litet hest, vänligt gläfsande. Hon skuffade omilt undan honom och gick fram till bordet, där krigsrådinnan satt och stickade vid lampan. Hon tyckte, att aldrig hade luften förefallit henne så tryckande i det låga rummet, uppfyllt av tunga, gammaldags möbler. Hon såg sig omkring med en känsla nästan av vämjelse, och hon kände som hade hon velat slå ut rutorna till dessa fönster, som under vintern aldrig öppnades, för att få luft, luft!

Krigsrådinnan fortfor att fråga om hennes bror och utbreda sig över hans angenäma sätt och tilldragande yttre och tillade, att hon aldrig sett två syskon mera olika än Alfred och Maria.

Maria hörde först ingenting, men med en kraftansträngning ryckte hon sig lös ur sina bittra tankar och satte sig vid krigsrådinnans sida.

Om den gamla en enda gång blickat upp från sin stickning, skulle hon hava sett, hur gammal hennes sällskapsdam med ens tycktes hava blivit, hur gråblek hennes hy, och hur kallt och hårt uttrycket i hennes ansikte.

— Tant behöver inte höra efter något annat sällskap, — sade hon i tvär ton, — jag har ändrat mig och reser icke bort.

— Jag är glad att höra det, Maria. Vid mina år äro alla ombyten tråkiga och besvärliga. Det var bra förnuftigt av dig att slå den där resan ur hågen. Jag tyckte alltid, att det var en vansinnig plan att ge sig ensam ut till ett sådant näste som Paris.

En liten paus uppstod. Maria satt och stirrade på lampskärmen och upptäckte, att han var både smutsig och trasig, och att det snart skulle behövas en ny. Det kunde bli en passande julklapp åt krigsrådinnan. Skulle hon taga rött eller blått papper till botten? Blått var visst behagligare för ögonen.

— När jag tänker på, hur du kunnat samla så mycket pengar, — fortfor den gamla efter en liten stund, — så har jag bestämt givit dig för stor lön. Det är så svåra tider nu, och du kan mycket väl bärga dig med mindre. Jag kommer hädanefter att draga in femtio kronor om året, men i stället skall jag till julen låta ändra min gamla sammetskappa åt dig, den var alldeles ny för fyrtio år sedan.

Maria svarade ej. Det gjorde henne det samma — en gång hade hon varit nära sitt mål, hon kunde aldrig, aldrig göra det om igen!

— Du är just inte mycket konversabel i afton, — fortfor den gamla, — kanske vill du hellre läsa. Var slutade vi?

— Vi hade just hunnit till stället, där greven blandar giftet i rivalens vin och den vackra zigenerskan står gömd bakom draperiet med en dolk i handen ...

— Ja, ja, så var det ... det är en mycket intressant bok. Jag är glad, att det är en dolk och inte en revolver, för jag tål aldrig att höra ett skott, det skakar upp alla mina nerver. Men *du* vet inte, vad nerver vill säga.

— Nej, tant.

— Lyckligt för dig! Sådana naturer som du äro alltid lyckligare än mera känsliga och veka, som jag till exempel. Jag blir så lätt uppskakad — ja, ja, det är en svår värld, och hade vi inte hoppet om ett bättre, tillkommande liv, så ... håhå ... Men läs nu, Maria!

Maria tryckte handen hårt mot bröstet, såg sig ännu en gång omkring i det kvava, mörka rummet — hennes hem nu och allt framgent — och en djup suck, nästan lik en hämmad snyftning bröt fram över hennes läppar.

Därefter fattade hon boken och började läsa.

Skymning

av Alfhild Agrell

Minut efter minut försvann, och ännu satt hon orörlig vid fönstret. Utanför föll ett tätt, duggande regn; höstvinden for sakta pipande genom de avlödade träden i grannens trädgård; gatan bredde ut sig som en mörk, smutsig strimma; staketet kring skolhuset såg ut som en spöklik spetsgård; inga människor syntes till; endast en ruggig hund släckte sin törst i den uppsvällda rännstenen.

Rummet var varmt, inbjudande, tungt och rikt möblerat. Men hon hade ingen blick för dess lockande komfort. Från brasan smög sig en bred, röd reflex fram till den ungdomliga, framåtböjda gestalten, bröt sig över det blå sidensläpet, gled uppför den runda, slappt nedhängande armen, dröjde ett ögonblick vid spetsarna kring hennes hals och kom det rika, askblonda håret att glänsa som guld — men ännu satt hon orörlig.

Skymningen blev allt djupare, tavlan utanför allt dimlikare, allt mera intresselös — men ännu satt hon orörlig. Plötsligt sprang hon likväl upp. Nej, hon kunde inte komma till klarhet! Fanns det då ingen, ingen, som kunde säga henne var hennes plikt slutade och hennes rättigheter togo vid. — Rättigheter! Hade hon då rättigheter? Ja, och tusen gånger ja!

Hon tryckte händerna mot pannan och började att mäta golvet med hastiga steg. Bakom henne rasslade och bröt sig det blå sidensläpet som upprörda vågor.

Klarhet — —! Vad ville hon inte ge för att komma till klarhet! Ägde hon rättighet att köpa sin lycka på en annans bekostnad, att skydda sin samvetsfrid genom att krossa en annans? — — Rysande svepte hon in sig i en mjuk schal och ringde på mera ved. Det var så kallt, så förfärligt kallt! Med en nervös rörelse sköt hon fram en låg stol så tätt intill elden som möjligt och sjönk ned, tungt, som om hon dignat under en onaturlig börda. — Voro inte lågorna en bild av hennes eget liv? Nyttiga i sitt stängsel, fördärvliga i sin frihet. Nyttig? Var *hon* nyttig? Var det nyttigt att leva detta liv av onatur och förställning, att ljuga, ständigt ljuga, om inte i ord så i handling, att le, att skämta med hjärtat sönderslitet av ångest och förtvivlan. Var detta nyttigt? Nej, lågt, lumpet, föraktligt var det! — Hon sprang upp, och ånyo rasslade och bröt sig släpet bakom henne som upprörda vågor. — Så flögo tankarna tillbaka till hennes korta, lyckliga förlovningstid.

Hur varmt hon älskade, hur hon såg upp till honom, den mognade mannen, som valt henne,

adertonåringen, till maka. Men sedan — —! Kanske felet var hennes? Mannen var ju hederlig, rättänkande, god, ja god, därpå hade hon bevis. — Vad rådde han väl för, att hon behövde så mycket och att han hade så litet att ge.

För honom var äktenskapet bara ännu ett av livets behag — för henne var det själva livet.

Omtyckt som trofast vän och god kamrat, eftersökt som angenäm sällskapsmänniska, var det väl då underligt, om han fortsatte sina vanor och tillbringade nästan varje afton utom hus? Hans hustru var hans hustru, men till sällskap var hon honom inte till fyllest. Efter att hela dagen suttit nedlutad över sina tröttsamma handlingar behövde han eggelsen av en brinnande dispyt eller den nervretande vila, som spelbordet skänker. Hon lärde sig snart förstå *detta*, men det gjorde inte hennes liv ljusare.

Ensamheten var så förfärlig, hu så förfärlig! och känslan av att han *kunde* lämna henne, ständigt lämna henne — förkrossande. Hon försökte att sätta sig in i hans tankegång; hon läste i smyg hans lagböcker och började att tala om hans processer.

I början syntes han road, ungefär som han skulle ha roats av ett barns försök att lösa ett invecklat problem, men sedan bad han henne, litet beskyddande, som hans ton så småningom blivit, »att inte bry sitt huvud med vad hon inte förstod.« Förstod! Förstod då han — —! Nej, hon ville vara rättvis.

Han var allt för inbunden, allt för van att dölja både sina och andras tankar för att känna behov av att meddela sig som en man meddelar sig med sin hustru, och hon var för blyg och för stolt för att be om det, som inte erbjöds henne frivilligt. Så var det. Åh, så hon led vid denna tid! Hela hennes liv var en enda dold snyftning. — Hon älskade ju honom så varmt, ja till och med så varmt, att hon skulle ha slutit till ögonen för allt och nöjt sig med att vara hans »kära barn«, som han brukade kalla henne, endast han skänkt henne den ömhet, varav ett barn har behov. Men det låg inte i hans lynne att tala om sina känslor lika litet som i hans natur att visa sig smeksam. Han kysste henne nästan aldrig, annat än när han hade en ynnest att begära.

Från den stunden hon förstod *detta*, ingåvo hans smekningar henne äckel.

Men hur hon hängde fast vid sin kärlek! Den *fick* inte lämna henne!

Hur hon kämpade mot dessa vänner, som drogo honom bort från henne utan att tänka på vilken orätt de begingo. Hur hon grät, bad! Han lyssnade tålmodigt som till en tröttsam klient och sade, »att allt nog skulle bli bra, bara de hunnit att jämka sina lynnen efter varandras — den första tiden var alltid den svåraste.«

Efter varandras! — Ögonen blixtrade till, och hon stannade så häftigt, att sidensläpets vågor stelnade som till is —. När hade *han* någonsin rättat sig efter henne? Åh jo, ofta i småsaker — nästan alltid när det inte gällde hans personliga vanor och tycken. — Åh denna ensamhet, denna förfärande, isande, ensamhet! Den hade lärt henne tänka, men vilka sorgliga, bittra tankar. — Hur väl hon mindes den sista gången hon vädjat till mannen i egenskap av make!

Han hade varit borta flera dagar å rad. Gått tidigt på sitt arbetsrum och blivit bortbjuden till middagarna. Han skickade henne konfekt och delikatesser — till tröst — och kom hem först mot morgonsidan — inte drucken — han drack aldrig — — men glad — *glad*, när hon — *Så* lovade han bestämt att vara hemma en kväll, en vän avlockade honom ett motsatt löfte — och han gick — gick *för att inte bryta sitt åt vännen givna ord!* »Han var ledsen, att han glömt — — alltid skulle det bli scener, när han skulle bort —«

Hon kuvade sin stolthet ännu en gång — hon bad, hon grät, hon tiggde, som hon aldrig gråtit, tiggat och bett förut — hon kände, att han inte fick lämna henne *nu* — men han gick — —. »Han kunde inte

bli löftesbrytare för hennes skull.« När dörren föll igen bakom honom, skrek hon till, som om hon träffats av ett mördande slag. — Nej, inte hon, men hennes kärlek: den var död. Hu så kallt det var, så förfärligt kallt!

Från den stunden blev det lugnt i hemmet. Mannen triumferade. Hans spådom hade slagit in — det första året var det värsta. Hon samtyckte med ett leende. Det var hennes första lögn, sedan dess hade den åtföljts av tusende — av tusende. Så kom det en tid — den värsta — när hon nästan hatade hemmet och — honom. Hon ville ut, hon skulle njuta av livet även hon — hon *ville* inte bli olycklig!

Med brinnande iver kastade hon sig över alla de förströelser, som stodo henne som ung vacker kvinna till buds. Och mannen? Han såg på och lät henne sköta sig själv. En dag frågade hon honom, om han inte vore svartsjuk. Vad svarade han? »Mitt kära barn, det finns människor, som födas så avgjort hederliga, att de inte *kunna* begå en ohederlig handling, även om de skulle vilja; du hör till dem.«

Ohederlig! Var då den handling, hon nu tänkte på, ohederlig, efter hon hade så svårt att begå den? Nej, hederlig var den, om det är hederligt att vara sann.

Att vara sann? Sann! — Hon tryckte handen mot hjärtat och ögonen strålade. — Var inte det det högsta? Hur *kunde* hon tveka! Att vara sann!

Men ändå — — ! Åh detta pinande, naggande, förfärliga, »ändå«.

Med hastiga steg gick hon fram till fönstret och lutade huvudet mot rutan. Mörkret utanför gjorde henne gott — det skänkte henne vila. — Nej, hon måste tänka allt igenom. — Ja det var just *detta!*

Mannen behövde henne. Hon var för honom ingenting och ändå allt. Hon förstod honom så väl nu, när både kärleken och agget voro borta. Hon förstod, vilket kärleksbevis det varit av en sådan man att binda sig vid en hustru; hon förstod, att han gav henne all den ömhet, varav han var mäktig — och hon visste hur stolt, hur ytterst ömtålig han var om sitt anseende. Och han var hederlig, rättänkande, god, ja god — mot andra. Ägde hon då rätt att kasta en skugga över hela hans liv endast därför att han gjort henne olycklig? *Endast därför!*

O Gud, O Gud! Fanns det då ingen, ingen, som kunde skänka henne klarhet! — Och så började kampen ånyo, denna fruktansvärda, sönderslitande kamp, som räckt i månader utan att han, den skarpsynte juristen, blivit den varse. *Han* var belåten, varför skulle då inte hans hustru vara detsamma? Han tog hennes ljumma vänskap för kärlek, lika blint som han tagit hennes kärlek för romanesk överspändhet. Han ägde henne, och det var nog för *honom*. Och för en sådan man skulle hon uppoffra sig! Hans lycka skulle hon nära med sitt hjärteblod, hans egoism med sitt människovärde! Aldrig, aldrig! Hon vände sig om, och ett uttryck av fast beslutsamhet lade sig över de ungdomliga dragen. Nej, hon ville inte höra. Hon ville göra sig fri från den nesliga boja, som band henne. *Men ändå!* Fanns det något skamligare, något föraktligare än att tillhöra en man, för vilken hon endast hyste vänskap, sval, lugn vänskap. *Men ändå!* Som i henne såg endast kvinnan, inte människan! *Men ändå!* Nej, hon ville inte höra. Redan i dag skulle hon göra sig fri. Festdräkten, påsatt för att hedra hans vänner, skulle bort. Hon var ju rik — hennes pengar skulle han få behålla. — *Men ändå!* Hon höll händerna för öronen. *Men ändå! men ändå! men ändå!* Trött lät hon händerna falla ned. Hon *måste* höra. *Men ändå!* Hon hade lovat att stå vid hans sida till dess döden skilde dem åt — han trodde på henne — han älskade henne — på sitt vis, han var lycklig — han var nyttig —. Ägde hon då rättighet att kullstörta hela hans existens — att kanske — — — Nästan skyggt såg hon sig omkring. Det föreföll henne som om hon hörde klangen av glas och såg kort skymta. Vad som nu var en vederkvickelse hade blivit ett behov. Eller också såg hon en man, bitter, skygg, människofientlig — och verket var hennes! Kunde hon köpa sin lycka till ett sådant pris? Nej, det

kände hon. Bättre då att lida själv.

Men ändå! Hon sänkte huvudet, och nerverna kring munnen började att rycka som om de undergått tortyr. *Men ändå!* Att avsäga sig livets rikaste glädje, kärleken; att kväva de möjligheter till en rikare utveckling, som hon känt uppspira i sitt inre, att ljuga, hyckla, till dess hyckleriet blivit sanning och hennes egen individualitet gått upp i mannens; att leva och ändå dö. Var detta hennes plikt —? Hon knäppte samman händerna så hårt som om hon velat fasthålla sig själv.

Var detta hennes plikt? Nej! Hon kände det som en frigörelse, hon kände det fullt och fast. Inte hennes plikt — men hennes rättighet. Att öva barmhärtighet var ju varje människas rättighet. Att öva — — — barm — — härt — — att öva — —.

Ännu några vacklande steg, ännu en gång hördes som rasslet av korta, ryckiga vågor — sedan blev det tyst.

Mörkret i rummet var nu nästan fullständigt. Men från gaslyktan utanför föll en matt ljustråle in genom fönstret och belyste en dödsblek, kvidande kvinnogestalt, som kastat sig ned på mattan och som lik en drunknande kämpade en sista förtvivlad kamp för liv och frihet. — — —

En timme senare strålade hela den vackra våningen av ljus. Häradshövding Kull gav middag för några vänner och kamrater. Litet blekare än vanligt, men förtjusande i sin blå sidendräkt, gjorde hans unga hustru les honneurs vid övre ändan av bordet. Mitt emot satt värden med ståtlig hållning. Han konverserade livligt och hans klara, litet docerande röst hördes ofta över de andras. Stämningen var livlig, glad, angenäm. Maten god, vinerna utmärkta.

»Ja, sanna mina ord«, fortsatte värdinnans granne till höger, stadens landskamrer, det påbörjade samtalet — »han kommer att stiga högt. Han är en eminent förmåga. Ja, så vida ingenting oförutsett skulle komma att inträffa«, tillade han med lagkarlens omedvetna försiktighet.

Den unga hustrun lyfte blicken mot mannen. Hur väl hon kände varje drag i det kraftfulla ansiktet.

Den breda, något bakåtlutande pannan med det lockiga håret, den oregelbundna näsan, de grå, skarpt blickande ögonen och munnen med det njutningslystna, litet slappa draget, som hon först för sent lärde sig tyda. »Om ingenting oförutsett kommer att inträffa, ja!«

I detsamma mötte mannen hennes blick. »Skål lilla hustru!« nickade han vänligt, inom sig görande den anmärkningen, att hon inte skulle få begagna blått vidare; det gjorde henne för blek.

Hon dröjde ett ögonblick. Handen, som grep omkring champagneglasets, darrade, och läpparna skälvde till. Men sedan böjde hon långsamt på huvudet och drack ur.

Mässling

av Gerda von Mickwitz

Unga professorskan Löwe var mycket sjuk. Mässling — sade man. Och »mässling« telegraferades det till hennes far, grosshandlare Erikson i -stad.

Dagen efter telegrammets avsändande anlände grosshandlarens svägerska, fröken Emmy Lind. Det var hon, som efter hans hustrus tidiga död förestått hans hus och uppfostrat hans dotter, hans enda barn.

*

Telegrammet hade kommit helt oväntat. Fröken Lind tog emot och öppnade det.

Mässling ... Hon gick till sin svåger. Mässling — hon hade ju haft mässling redan som barn. Man kunde väl icke ha mässling två gånger. Det måste vara ett misstag ...

Hon såg ånyo i det öppna telegrammet. Nej, där stod mässling. Klart och tydligt: »Sigrid sjuk. Mässling. Icke farligt.«

Icke farligt. Det var nu åtminstone bra. Men resa dit ville hon ändå.

Grosshandlaren satt och skrev: »Nå Emmy« — han såg upp, »vad har du där? Ett brev från Sigrid?«

»Nej — ett telegram.« Hon räckte det åt honom.

Grosshandlaren blev litet blek och tog uti bordet: »Ett telegram? — Är hon — sjuk?«

»Ja — mässling.«

Hon stod och såg på sin svåger, medan han läste. Han läste mycket långsamt med läpparne hoptryckta och rynkade ögonbryn.

»Nå, Gustaf, kan du begripa det? Sigrid hade ju redan som barn mässling. Kan man få den två gånger? Somliga påstå det.« —

Han teg fortfarande, och stirrade på telegrammet.

»Jag far naturligtvis genast dit«, fortfor hon, »jag vill själv sköta henne.«

Han lade långsamt ihop telegrammet och rynkade alltjämt ögonbrynen: »Ja, det är ... väl det bästa ... som kan göras ...« Han såg frånvarande ut.

Så såg han med ens upp: »Du vill resa till Sigrid? Varför det? Det är nu alldeles onödigt! För resten är det ju ej heller farligt.« —

»Nej«, sade fröken Lind bestämt, »men om det nu är farligt eller icke så reser jag i alla fall. I afton — med nattåget.«

Grosshandlaren kände sin svägerska. Det var icke värt att komma fram med vidare invändningar. Han teg.

Samma afton reste fröken Lind. Och morgonen därpå fick grosshandlaren ett brev från sin svärson. Ett långt, utförligt brev, som lugnade honom.

Professorn skrev, att läkaren trodde, att sjukdomen kunde hävas. I alla fall finge man hoppas det bästa.

Grosshandlaren kände sig mycket lättad. Han hade icke just kunnat sova på hela natten — av oro. Det hade ändå varit en förb-t obehaglig historia ...

*

Professorn var själv icke hemma, men läkaren var inne hos den sjuka. Han kom genast ut i salongen,

där fröken Lind väntade.

»Fröken Lind? — om jag icke misstar mig ... Ja, professor Löwe gick just ut. Han — väntade er icke.«
— Han var liksom förlägen, talade hastigt och avbrutet.

»Får jag gå in till den sjuka?«

»Gå in?« Doktorn — han var en studiekamrat och god vän till professor Löwe — såg mycket orolig ut. »Det är kanske bättre, att ni icke nu genast går in till henne. Hon är så svag — nervös ... Det kunde uppröra henne ... Kanske vi invänta professors återkomst. Han såg på henne över kanten av sina guldbågade glasögon.

»Är hon sämre?« sporde fröken Lind hastigt.

»Nej — nej — vi kunna hoppas det bästa. Tvärtom har en vändning till det bättre inträtt. Men ändå« — han fortfor att se på henne med en underligt nyfiken prövande blick. »Det är ... mässling ...« sade han.

»Jag vet.«

Läkaren såg ut liksom han känt en lättnad. »När mässlingen utbryter vid hennes år, så vill den gärna bli svår«, förklarade han.

I detsamma kom professorn.

Han var en lång, ståtlig karl med ett fint, något blekt ansikte och mörkt hår och skägg. Hållningen var ledig, uttrycket i de djupa, halvt beslöjade ögonen svårmodigt. Det låg någonting sällsamt tjusande över hela uppenbarelsen ... Han var en stor fruntimmerskarl, och för resten omtyckt utav alla, som kommo i beröring med honom — män och kvinnor.

Han växlade en snabb blick med läkaren, som gjorde en nästan omärklig, nekande rörelse med huvudet.

»Tante Emmy« — han kom emot henne med båda händerna utsträckta — »att tante nu själv skulle komma! Jag hoppas, att jag inte skrämde er med mitt telegram?«

»Gustav var förut nästan mera skrämmd än jag.«

Professorn klämde underläppen mellan tänderna.

»Var han?« sporde han nästan häftigt. Och så — kort: »Ja — ja — kunde tro det. Men jag har skrivit till honom — lugnande underrättelser.«

Han vände sig till läkaren: »Hur står det till med henne? Ja — vi talas väl vid senare. Jag går nu och förbereder Sigrid på det kära besöket. Du väntar väl så länge?«

I rummet, där den sjuka låg, var det skumt. Gardinerna voro tätt åtdragna. Men luften var ren — något kylig och i kaminen brann eld. Sängen stod uppe i andra ändan av rummet.

Professorn stannade på tröskeln: »Sover du, Sigrid?«

Han såg i halvmörkret, att hon vände på huvudet.

»Nej.« —

»Tante Emmy har kommit.«

»Har hon?«

»Vill du — se henne?« Det kom dröjande.

»Varför icke?«

Han tog några steg inåt rummet: »Jag telegraferade ... igår ...«

»Gjorde du?«

»Att du har mässling.« — Han sade det snabbt, och såg spanande bort mot sängen.

Hon låg utan att röra sig.

»Jaså«, sade hon blott.

»Ja, det ... det är ... jag hoppas att ...«

Han hade, medan han talade, långsamt kommit över golvet och stod nu bredvid sängen: »Du är ju med om att det förblir så.« —

Hon vände sina ögon mot honom. De lågo djupt insjunkna i ögonhålorna.

»Vad vill du mer?« frågade hon med en skymt av otålighet i rösten.

»Det är alltså mässling? — Du tycker ju som jag, att det är bäst.« —

»Jaså — det var bara det, du ville.« Det blev en paus. Så vände hon åter bort huvudet: »Ja, det förstås. Vartill skulle det tjäna att tala om sanningen? Vad tror du dessutom, att tante Emmy skulle förstå av *sådant* — och för resten.« — Hon mumlade någonting, som han icke förstod. Så sade hon trött: »Du kan be henne stiga in.«

»Tack — min vän.« — Han ville fatta hennes hand, men hon drog undan den. — »Som du vill«, mumlade han.

Han stod ännu en stund och stirrade på hennes bleka ansikte. Han rörde huvudet oroligt fram och åter ... gned händerna mot varandra ... men det, som han ville säga, kom icke fram. Så ryckte han på axlarna, vände sig hastigt bort och gick ut.

Doktorn stod redan påklädd i tamburen: »Nå, hur fann du henne?«

»Jag vet inte riktigt. Oförändrad.« —

»Du har ingen orsak att vara orolig, Magnus. Vi hava vunnit spelet. Hon kan bli fullkomligt återställd. Fullkomligt.« —

»Kan hon? Är du säker på din sak?« Det gick som en blixtnö över hans ansikte. Han fattade läkarens hand och kramade den: »Är du säker?«

»Det råder intet tvivel. Giftet är lokaliserat.«

»Du vet icke, hur svårt jag har haft det! Tanken, att det var jag som —«

»Förstår, förstår. Men du rådde ju egentligen icke för det. Hur kunde du veta? — Det var otur — ingenting annat.«

»Ja, ja — men ändå.« — Han drog ett djupt andetag. »Jag är så glad«, sade han: »Vet hon det redan?«

»Ja, jag sade det i dag.«

»Om hennes sinnesstämning nu bara —« Det var som en ofrivillig suck.

»Det kommer nog med tiden. Bara hon blir van att ta hela saken mera naturligt, som en olycklig tillfällighet ...«

»Tror du?« sporde han häftigt.

»Ja, det är jag säker på.«

Men när läkaren gick ner för trappan såg han fundersam ut. Kvinnorna voro oberäkneliga, och det fanns sådana, som icke togo reson. Han hade redan förut ett par dylika fall i sin praktik ... »Dålig uppfostran — för överspända ...« mumlade han. Så gled ett leende över hans ansikte ...

»Satans karl att vara kvick!«

Han tänkte på vad docenten Falk sagt i klubben, när det talades om professorskan Löwes »mässling«:

»För f-n äkta makar måste ju dela *allt* vet jag, lust och nöd, som prästen sade.« — Och så hade han gnolat — medan han slog takten med foten:

Med varann, med varann i lust och nöd,
Med varann, med varann i liv och död.

Erik Falk var en av stadens bästa sångare och största snobbar och intim vän till professor Löwe. —

*

Fröken Lind hade fått upp gardinen, åtminstone ena hörnet: »Jag kan ju alls icke se dig.«

»Det lönar icke heller mödan.«

Nu trängde vårsolskenet i en glänsande ström in i det mörka sjukrummet, och fram till sängen.

Fröken Lind slog ihop händerna: »Kära ... huru du ser ut!«

»Det tar på en att vara gift«, sade Sigrid Löwe och log. Den gamla fröken stod och såg på henne. Hon tyckte icke om detta leende, hon tyckte icke om sin systerdotter. Det var uti allt, vad denna sade och gjorde, någonting, som på samma gång irriterade och gjorde henne tung till sinnes. Någonting apatiskt — nästan cyniskt. — —

Men det var väl endast sjukdomen, som så tog på nerverna ...

*

Sigrid Eriksons mor hade dött, innan barnet ännu fyllt ett år. Sedan dess hade hennes uppfostran

letts av fröken Lind.

Fröken Emmy Lind hörde till den gamla skolan. Uppoffrande och god, tänkande endast på andras trevnad — men med stränga, sunda principer och mycket bestämda åsikter i allt — särskilt uti det, som vidkom uppfostran. Hon hade idealet för en ung flicka mycket klart för sig, och visste precis, huru hon ville ha sin systerdotter. Och hennes konsekvens och aldrig tröttnande vaksamhet hade krönts med glänsande framgång. Sigrid hade blivit sådan som hon ville hava henne.

Sigrid Erikson var en vacker flicka. Lång och smärt, med späda, runda lemmar och ett fint ansikte med rosig hy och stora, klara barnaögon. Hon var mycket beundrad och firad. Herrarne tyckte, att hon såg så »retande jungfrulig« ut, så frisk och ren.

Men till fröken Linds glädje visade sig Sigrid oberörd utav all den hyllning, som ägnades henne. Den gamla fröken hade mycket ogärna sett, att hon förälskat sig uti någon av de unga herrarne, som slogo för henne. Visst hade hon ju uppfostrat Sigrid till det högsta, en kvinna kan nå, hennes egentliga kall — det, att bliva maka och mor, men hennes make skulle också vara henne värdig. Litet äldre, solidare — så att han kunde vara henne ett stöd i alla livets skiften. Fröken Lind älskade den gamla bilden: en kraftig trädstam och en späd murgrönsranka.

Hon hade också aktat Sigrid, så att hon icke fått läsa de där moderna böckerna, som endast grävde i smutsen och med sina otäcka, oblyga bilder grumlade en ung flickas rena själ. Hennes lektyr bestod huvudsakligast uti översättningar av engelska författarinnors arbeten och de äldre skaldernas verk: Runeberg, Tegnér, Topelius etc. Det var böcker, som lämpade sig för unga flickor. God, ren själaspis, som höjde och renade tanken och verkade förädlande ...

På detta sätt blev Sigrid Erikson förberedd till äktenskapet och livet.

Hon var nitton år gammal, när professor Magnus Löwe kom till -stad.

Han hade en syster som var gift med en högre ämbetsman där, och han ämnade stanna hos henne någon tid — för att vila. Onda tungor påstodo, att det icke var så mycket vila som en rik hustru han behövde. Och i trakten där -stad låg, bodde landets största kapitalister.

Han gjorde naturligtvis snart bekantskap med grosshandlare Erikson — en av de rikaste.

Magnus Löwe var icke mera alldeles ung. En karl på slutet av trettioalet, vacker, fin, bildad, med ett ridderligt aktningsfullt sätt mot fruntimren — också mot äldre fruntimmer — och en flytande talförmåga. Och aldrig voro de ämnen han valde banala, liksom de icke heller ens närmade sig gränsen för det otillständiga och tvetydiga. Det var detta, som särskilt anslog fröken Lind. Hon hade ett fint öra för allt som var opassande.

Så hörde hon honom en gång — i starka, bestämda ordalag — yttra sig om den nyare litteraturen. Att gräva i smutsen — försvagade den allmänna sedlighetskänslan — se där, vad man gjorde! — Han var en av dem, som undertecknat en petition i syfte att få censuren att strängare inskrida mot dessa alster av en fördärvad tidsanda ...

Ifrån det ögonblicket hade han vunnit fröken Linds hela sympati.

Att han genast förälskat sig i Sigrid, det var henne klart, det dröjde icke länge, så såg hon, att Sigrid också besvarade hans böjelse.

Hon hade sina små kännetecken. Sigrids böcker voro alltid uppslagna på de ställen där det stod om kärlek, och hon hade börjat älska att sitta ensam i skymningen och drömma ... helst framför kaminen

... Hennes forna sysselsättningar och små arbeten roade henne icke mera. Uttrycket i hennes ögon hade fördjupat sig, och hennes sätt hade blivit nervöst, ofta oroligt ...

Fröken Lind beslöt att tala med sin svåger.

Grosshandlaren satt i stora länstolen i förmaket, där han brukade ta sin eftermiddagslur. Han hörde på henne med stor uppmärksamhet.

»Är du säker på din sak?«

»På deras känslor? Ja, det kan du lita på.«

»Det skulle visserligen vara ett gott parti« — Grosshandlaren såg fundersam ut.

Fröken Lind blev förvånad. Hon hade väntat att se honom förtjust, ty han var äregirig, och Magnus Löwe var ett briljant parti. —

»Jag förstår dig icke, Gustaf. Visst är det svårt att skiljas från sitt enda barn, men en gång måste det ändå ske. Och en bättre make än professor Löwe kan Sigrid icke finna.«

Grosshandlaren såg från sidan på henne.

»Ne-ej« — sade han långsamt och skakade den kallnade askan från cigaretten: »Icke just.«

Medan fröken Lind ännu en gång utlade alla fördelarne av denna förbindelse, satt grosshandlaren och blåste täta rökmoln omkring sig. Småningom kröp ett litet småleende fram i mungiporna. Han drog ihop ögonbrynen och såg med halvslutna ögon bort till sin svägerska.

»Ja — käraste du — allt det där vet jag lika bra som du —« han gjorde en otålig rörelse: »— men — för f-n — icke kan man tala med fruntimmer om sådant där!«

»Om det finns ett område, där kvinnan är och bör vara fullt hemmastadd, så är det väl kärlekens«, sade fröken Lind.

»Nej — för f-n! — det är det då icke!« sade grosshandlaren och slog handen i bordet. — »Det vore minsann också alldeles överflödigt. Fruntimmer behöva icke veta allt. Men det är icke värt att på allvar tala om en sak, som kanske endast är ett hjärnspöke. Och jag är sömnig —«

Men när fröken Lind hade gått, låg grosshandlaren klarvaken och stirrade framför sig.

Det var icke första gången han tänkte, att det möjligtvis kunde bliva ett par utav hans dotter och professor Löwe. Det vore verkligen ett briljant parti för Sigrid. Magnus Löwe var en storhet inom den lärda världen, hans namn var känt utom landets gränser. Dessutom var han av god familj. Om bara icke —

Grosshandlaren reste sig och slängde den utbrända cigaretten bort mot kakelugnen. Om bara icke den förb-de sjukdomen vore! —

Samma dag — senare mot aftonen — bad professor Löwe om ett samtal i enrum med grosshandlare Erikson. Och under detta samtal begärde han Sigrids hand.

Grosshandlaren hade hela eftermiddagen haft tid att tänka över sitt svar. Och han hade fattat sitt beslut.

Det var icke värt att bry sig om det som sades om professor Löwe. Dessutom hade han väl nu sluppit från sin sjukdom efter den kur, han genomgått i Aachen. Ett sådant parti erbjöd sig för resten icke alla dagar, och att avvisa det för en sådan — bagatell — —

Ordet hade halvt ofrivilligt glidit in i hans tankar, och fast han i början nästan litet skämdes för det, så slapp han icke ifrån det. Det återkom beständigt.

Nej, om man började med att vara nogräknad i sådana saker ... ett halvt leende kom över hans ansikte ... då finge flickan väl evigt sitta ogift. Hans eget samvete var icke alldeles rent i det avseendet, och ändå hade allt gått bra i hans äktenskap. Och dessutom älskade Sigrid professor Löwe. Han hade icke rättighet att göra sitt barn olyckligt.

Det var en obehaglig eftermiddag. Lova kunde han icke alls ... men om Sigrid nu själv ville — han reste sig beslutsamt — *han* hade ingenting att invända däremot. — Han tog emot professorn med utsökt älskvärdhet. Professorn föredrog sin sak bra. Lugnt och enkelt, med en värdig innerlighet i rösten.

»Ja« — grosshandlaren stod borta vid fönstret — »avgörandet beror naturligtvis på Sigrid själv.«

Professorn strök med ett småleende över sitt välvårdade mörka skägg. »Jag har alltså ert samtycke — herr grosshandlare?«

Deras blickar möttes. Det såg nästan ut, som fadern velat fråga någonting — det kom ett oroligt uttryck över hans drag — men han uttalade det icke. Han räckte i stället raskt fram sin hand.

»Ja, det har ni herr professor.«

En varm, dröjande handtryckning, medan deras ögon vilade i varann med en djup, fast blick. Därpå sade professorn:

»Tack! I morgon vill jag tala med Sigrid. Mitt öde ligger nu endast i hennes händer.«

*

Så hade Sigrid Erikson blivit gift.

Pyrrhusegrar

av Stella Kleve

Märta Ulfklo har kommit till Montreux för att andas alpluft, dricka druvsaft och bada i solljus — har kommit till Montreux för att dö.

Hon ligger på knä i den djupa, högryggade länstolen och — slappt framåtlutad, med de magra, gulbleka händerna korslagda över den snidade karmen — stirrar hon ut över de skinande zinktaken mellan de sluttande gröna trädgårdarne och sjöns vida, blanka blå. Dagarne gå och komma, med växlande väder och vind — sunnanstormen tränger sig vinande genom Rhône-dalens smala rämna, piskar fram väldiga, vitskummiga vågor på det grönblå vattnet; blixtarne korsa varandra över Savoyens alpås och regnbyarne slå den rodnande frukten från träden; solskenet välver över sjön sin vitnande väv, blånar vinet, som på breda, murade trappsteg sträcker sin skiftande matta uppåt strändernas sluttningar.

Dagarne gå och komma, — ångbåtarna frusta vid landningsbryggan, bringa hundratals främlingar och hundratals koffertar till Montreux; den rödvita flaggan på hotelltaget viker för den randiga amerikanska, denna åter för Britanniens purpurduk, för Rysslands och Frankrikes. Dagarne gå och komma, alla Europas nationer stämma möte under platanerna vid Genfersjön — men de trötta, mörkringade ögonen bakom fönsterpostens rosor och clematis se ej det växlande, brokiga livet därnere, lika tungsinta och svårmodiga stirra de ut i fjärran. Ingen av dessa tusenden, som gå ut och in genom den stora murgrönsklädda pelarporten, ingen enda bryr sig om ifall Märta Ulfklo lever eller dör. Av alla dessa tusentals ögon, som mötas och blixtra, som bedja och neka — intet enda söker hennes; ingen enda av alla dessa tungor, som aldrig vila, talar till henne. Som ett orörligt, förflamat hjul i ett jättelikt perpetuum mobile är hon ensam mitt i detta evigt växlande, kosmopolitiska hotellliv: — och genomisad, som förstenad i denna tunga, ändlösa ensamhet, tyckes det henne, som om förtid, nu och framtid småningom flöte samman till ett, och hela livet bredde sig ut omkring henne som ett stilla, disigt hav, utan böljor och utan strand — tomt och ödsligt — varöver hennes egna trötta tankar såsom vilse drivna, anskjutna fåglar oroligt kretsas.

Dö — ett ord, två bokstäver — det hade hon nu i så många månader strävat att sätta sig in i utan att lyckas. Alltsedan den eftermiddagen hemma i Stockholm, då hon i hänsynslös ångest äntligen hade trängt läkaren in på livet och riktigt fått reda på, vad han egentligen menade med sin »ärftliga disposition, förvärrad av ett alltför hetsigt blod«, hade det ordet — de två bokstäverna — icke varit ur hennes medvetande. Ah, den eftermiddagen! — Hon kunde se sig själv — blek, trotsig, upprätt, med ansiktet mot den kalla, blågrå vinterdagen, — den lille doktorn, gnidande sig uppåt den vita kakelugnen, småleende med sitt kloka, tvetydiga leende; och hon hörde replikerna falla emellan dem, tunga, dova, som svarta kulor i domens urna. *Dö* vid tjugofyra år! — Nog visste hon, att där var bröstsjukdom i släkten, men som barn hade hon ju alltid varit frisk, och systemen, som var *gift* ...

— Som är — ja. Det är ... det är, som sagt, *blodet*, det hetsiga blodet —

Hon skulle ha velat slå den gamle mannen, som han stod där med sina nedslagna ögon och sitt leende.

— Varenda balnatt, fröken Märta, varenda dans har varit bränsle på elden. Och alla de erotiska fantasier — —

— Som jag kvävt. Hon kunde höra råheten i sin egen stämma.

— Mycket riktigt — som ni »kvävt«. Det är just det tokiga, det. Det har varit farliga segrar de där, fröken, — rent ödeläggande för en sådan fysik.

Farliga, dyrköpta segrar — Pyrrhussegrar! Hon kunde räkna dem på fingrarna, nämna dem vid namn, dessa »erotiska fantasier«, som hon väl betvungit, men i en kamp, som kostade all hennes livskraft. Och icke ens *nu* lämnade de henne i fred — in i döden förföljde de henne.

För alla de nätter, då hon ännu med dansens feber i sina lemmar, hetsad av vinet och männens blickar, i brännande, sömnlös ångest timvis hade kastat sig på sitt läger. Och om morgonen hade hon stigit upp slapp och tung, utan en redig tanke i sitt huvud, nervös, så att hon icke tålde höra ett steg. Hela hennes ungdom, hela hennes liv — bara denna förtvivlans kamp, som absorberade alla hennes intressen, förslöade hennes intelligens och tvang henne att ständigt vara på vakt emot sig själv som mot en fiende. Det var denna eländiga *försiktighet*, vilken hon nu hatade som sin olycka, — detta tvetydiga surrogat för dygd, som samhället tvingar kvinnan att plåstra över alla sina känslor och alla sina intressen, ända tills hon blir ett färglöst, osjälvständigt kryp, som aldrig törs taga ett enda steg, utan att treva för sig med antenner — och *alltid* drager sig tillbaka.

Nu såg hon hela sitt liv som i en krossad spegel, vilken ej är i stånd att helt och hållet återgiva bilden av *ett* föremål, men som i varje skärva speglar en stympad torso. För hennes minne dök där oupphörligt upp — än ett ansikte, än en figur i en viss ställning, — en roddares nakna arm, en solbränd nacke under en styv, upprättstående militärkrage, en upplyft fot med skridsko. — Och kring sådana motiv växte där småningom fram en hel situation — skarp, tydlig och färgrik — tills den gled över i en annan och vek för den.

*

Kälkarne knarra och gnissla mot den hårdstampade, hala backen — glida blixtnabbt över snön och ett långt stycke fram på den frusna sjön. Gälla stämmor, klara skratt klinga genom luften, kall och genomskinlig. Snön ligger tunn på marken, syns nästan knappt på träden; och den bruna, vågiga ljungheden på andra sidan sjön bryter sig mörk mot den öppna, vida himlen — en skarp, krokig linje mot allt det ljusa skimret efter solnedgången: brandgult, som förtonar i blekgrönt, blekgrönt, som glider över i blått — — —

Kälken knarrar och gnisslar — hon viner fram genom luften. Bakifrån känner hon hans arm kring sin midja, hans hastiga, flåsande andedräkt, hör hans järnskodda klack skrapa mot isen. Och så gå de åter uppför den långa sluttningen, de andre kälkarne susa förbi dem — ett varnande rop, ett enstaka ord, en strålande blick — så äro de redan långt ut på sjön.

— O, vad jag är trött! Och het! Hon kastar sig ned på kälken. — Hör, ska' vi inte gå ett litet slag genom skogen? Och svalka oss. — Va' Henrik?

Så skum vägen slingrar sig fram under de mörka tallarne, så fuktig och stilla luften känns ... Nu ljusnar det igen — från himlen faller där glans över de smärta, ljusgröna granarne, över furornas bruna stammar och bokarnes terracottaröda lövskrud. In i snåren går det; han banar väg och böjer undan grenarne, trycker sig närmare och närmare till hennes sida — tills på en gång hans ansikte är tätt över hennes, och hon ser hans ögon fuktigt glänsa i skymningen ... Den frusna ljungen skriker under fötterna, de sköra grenarne braka och falla omkring henne, de vassa barren raspa emot kinden. Hon hör hans steg bakom sig, prasslet i buskarne — och darrande, bävande, utan att bry sig om att göra sig reda för sin bävan, flyr hon som ett jagat djur.

Det svarta vintervattnet forsar klart över tuvornas långa, gröna gräs, snor sig kring de glatta, grå stenarne, kastar sig fram i hopp och fall, sjunger och lever. Hon står på den spetsiga stenen, lyssnar med tillbakaböjt huvud, leende åt hans iver och åt sin egen oförklarliga rädsla. Där kommer han nu fram — hukande sig under grenarne, pälsmössan på sned över örat — storskrattande, när han möter hennes blick.

— En så'n hare! — Är du rädd för mig?

— Rädd! — hon fnyser till. Nej — inte en smul!

— Nå, varför står du då där och vickar som en höna på en pinne? Akta dig! — Du faller i.

Han lyfter henne från stenen — lyfter henne högt och håller henne fast i famn. Blicken brände mot hennes — trotsigt, jublande segerviss.

Hur blodet sjöd och brände i ådrorna, hur styrkan jäste i hennes unga kropp! Så slappades de knutna händerna och sjönko ned längs sidorna — hon slöt ögonen och liksom föll ihop under hans kyss.

— Henrik! — Märta! Skrik och hallojrop genom skogen.

— Snälla du — hon tyckte själv hon skämdes för sitt leende och sin forcerade röst — vad är det där för kusinprivilegier?

*

Han står högt uppe på repstegen — armen, bar och muskelknutig, sträcker sig uppåt, och handen knyter sig om tåget. Över den vida, lösa tröjan böjer sig den blottade halsen fram, och profilen med sin linjeraka näsa och sina halvöppna läppar står fri och skarp mot luften. Matrosmössan har glidit långt ned på nacken, det yvigt krusiga, rödblonda håret glänser med metallglans i det vassa ljuset över havet.

— Seså Märta, stå nu inte där längre och stirra på den där karlen uppe i repen, han reder sig nog utan att falla ner. Kommendörkaptenen har lovat att visa oss sin egen kajuta.

— Jag kommer, Ebba, jag kommer ...

Men hon blir stående stilla — på en gång har hon mött hans ögon dessa, klara, djärva ögon under de raka brynen.

Han blir vid att se på henne — halvt hånande och misstroget, men dock med en viss dristig, naiv beundran. Och leende, utan att en sekund flytta sin blick, lutar fröken Märta huvudet mot masten, och i detta nu leker hennes fantasi en underlig lek med djärva, omöjliga tankar.

— Fröken intresserar sig starkt för flottan, tror jag. Eller är det kanske *utsikten*, som gör att ni glömmer er.

Hon vänder sig hastigt om, röd på kinderna, och småler. Ja, havet är vackert, hon tar hans arm. Vill löjtnanten så följa mig ned i kajutan till de andra.

*

Den breda, raka Lindenstrasse i middagssol — vit som mjölad av dammet. De späda, högstammiga träden längs kanterna bilda två mörkare linjer, som långsamt mötas framåt slätten. På ena sidan: villor och hotell med nedfällda randiga markiser bakom trädgårdshäckar och rosenrabatter; på den andra: ängsdalen, genomskuren av den stilla blinkande flodkrökningen, i ramen av det i långa rader utbredda nyslagna höet, — längst borta byn med sitt skinande, spetsiga kyrktorn över de låga vita huset.

Hon väntar på omnibussen till »Soolbadhaus« — mitt i solbaddet står hon, med parasollen uppspänd och båda armarne vilande över den lilla gallergrinden i muren. Vad järnet bränner genom de tunna spetsarne, och vad solen bränner! — — På den sneda genvägen över ängen rör sig profilen av en bicycleryttare: ett trikåklätt ben krökt mot hjulets glittrande stålskenor, en kraftig, litet framåtböjd överkropp och ett huvud med flat skotsk mössa. — — Nu viker han av inåt Lindenstrasse, rakt i riktning mot hotellet. Hon lutar sig längre fram över grinden.

— God morgon, fröken! Han svingar sig lätt ned från det höga hjulet och stöder armen mot sadeln, medan han hälsar.

— Herr v. Steinholz — hon nickar och öppnar inbjudande trädgårdsgrinden.

Vad där var skuggigt och svalt i grottan under almarne — och stilla — icke ett ljud, som störde. Replikerna föll tungt och utan udd. Han tog mössan av, lutade huvudet mot stenväggen och slöt ögonen med en djup suck.

Hon satt stilla, och blicken vilade styvt och mörkt på detta lilla aristokratiska huvud med dess fina, skarpa drag, nervösa, rörliga mun och välvda, blåa ögon. Hon tänkte på den första gången hon hade mött hans ögon — stora, svårmodiga, dunkelt trånande, — första gången hon hade hört hans dämpade, sarkastiska stämma och fångslats av hans säkra, smidiga later — hur hon då för hundra gången och kraftigare än någonsin hade sagt till sig själv, att hon avskydde intressanta karlar, att hon föraktade dem som stereotypa och banala — Heineepigoner!

Men denne man, typen för dem alla, Bayerns erkände Don Juan, — med sin mystiska erfarenhet, som man aldrig visste *hur* långt den räckte, med sin melankoliska sentimentalitet och sin självironiska egoism — han »intresserade«
henne dock. Och så börjades leken mellan de två — lika skickliga, lika försiktiga och lika raffinerade spelare. Detta farliga spel, som med sina svindlande chancer, sina oupphörliga, oberäknliga växlingar, dag för dag mattade och ödelade henne både fysiskt och moraliskt. Och hon kände, hur hon dag för dag ökade på insatsen.

— — — — Hon satt och stirrade på honom i halvdunklet. Hakan var starkt upplyft, halsen blev så lång nedemot den nedvikta skjortkragen, struphuvudet hävde sig då och då upp och ned. Hon kände sig tung och slapp, som om hettan därutifrån hade stannat kvar i hennes lemmar och förlamade dem, men på samma gång hade hon en kittlande intensiv lust att röra sig och handla på ett eller annat sätt. Och ur denna dunkla, allmänna drift växte där småningom fram en alldeles bestämd önskan: att få dämpa och trycka ned det där, som beständigt rörde sig på hans hals. Hon tålde icke längre att se det — hon ville hålla det fast med sina händer, med sitt ansikte, bara hon kunde slippa att se det — — —

Han slog upp ögonen och mötte hennes blick. Och utan att vända sig, utan att ändra sin ställning, sade han högt:

— Pråktigt resväder för mig i dag det här.

Hon var nära att skrika till. Resa? upprepade hon tonlöst.

— Ja, om två timmar.

Hon kunde ännu höra den kalla, gäckande tonen, *såg* blicken ur de stora ögonen — vass, lurande vaksam.

Hon steg upp. Och i det hon ordnade spetsarne på sin klänning, sade hon i likgiltig, naturlig ton:

— Redan? — Så snart — — Nå, lycklig resa då!

Han böjde sig fram, blek, med ömma, bedjande ögon.

— Är detta allt, vad ni har att säga mig?

Hon mötte hans blick, hårt, stadigt — nu begrep hon schackdraget. Garde la reine! — *henne* tog man icke med överrumpling.

— Jo, och så *tack*, naturligtvis, för den här angenäma tiden!

En stund mätte de varandra med ögonen — två spelare, som vid sista dragen äntligen genomskåda varandra. — Men de förändrade icke en min.

Det är *jag*, som får tacka. Farväl, fröken Ulfklo!

*

Solen stiger högre och högre på himlen — redan är sjön mera vit än blå, här och där med oregelbundna vattrade, fläckar mitt i det blanka; rosorna ha redan mist sin daggiga friskhet, knoppar ha slagit ut och hänga tunga och yppiga ned från stjälkarne; över de öppna frukt- och grönsaksstånden nere vid stranden ha månglarne spänt ut sina breda tälttak. — Märta har ännu icke lämnat sin plats — hon ligger stilla, med överkroppen maktlöst tryckt emot det stoppade ryggstödet, men hakan har sjunkit ned mot bröstet och ögonen äro slutna. Så, med ens, rycker hon hastigt till, höjer huvudet och lyssnar — där är en, som sjunger på verandan nedanför:

Je te dirai le grand mystère:
L'amour n'est rien, l'amour est tout,
Le monde sans cette chimère
Est un conte à dormir debout.

En vain mon cœur m'a dit: Espère!
Voici venir la fin du jour.
Et j'aurai passer sur la terre,
N'ayant rien aimé que l'amour.

Fröken Märta faller tungt framstupa över stolsryggen. Barmhärtighetssystemern skyndar till, reser henne och lägger henne varsamt ned på chaiselongens vita kuddar.

— Mademoiselle s'est trop fatiguée par cette attitude incommode. Mademoiselle s'énerve elle-même.

Den dödsdömda flickan ligger stilla, utan att röra sig, medan barmhärtighetssystemern pysslar om henne och torkar den blodiga fradgan från hennes läppar. Äntligen har det blivit henne klart, att hon ingenting har att hoppas av livet och framtiden — att det blott är för sjukdomen, denna allt nedbrytande, förhärjande sjukdom, som hon har sparat sin härliga kropp. Och medan minnena alltjämt tränga sig på henne, växla och bryta sig mot varandra som bilderna i ett kaleidoskop; medan hennes yrselsmittade fantasi, behärskad av en enda fix idé, uppsöker och lösrycker ur hennes livskedja varje erotisk episod, varje nedtryckt och omintetgjord frestelse och ställer den fram som en anklagelse för hennes förfelade liv, hånar hon nu — genom döden säker för människornas dom — i trotsig förtvivlan sin egen feghet, ångrar hon bittert var möjlighet hon själv gjort om intet.

— Il faut être tranquille — tranquille, avant tout. Mademoiselle s'énerve elle-même.

Herr och fru Berg

av Amalia Fahlstedt

Den unge dekorationsmålaren tyckte det kunde vara på tiden att få sitt eftermiddagskaffe, slängde därför på sig hatten och gick snett över gatan upp i sin fars våning, där han nu var inackorderad.

När han kom in i tamburen, hörde han ett starkt pianospel, och vid salsdörren fick han vid syster Evas sida syn på en främmande, förtjusande fruntimmersnacke.

Han drog sig hastigt tillbaka till tamburspegeln, borstade sitt mörka, kortklippta hår, kammade mustascherna och närmade sig åter dörren med ett skälmaktigt uttryck i det kantiga, trevliga ansiktet.

Han stannade på tröskeln och bugade sig artigt för nacken därinne. Denna böjde sig litet och vändes så, att han ett ögonblick fick se fjärdedelen av en lika lovande profil, från vilken en skär sky nu spred sig ut i de små öronen och nedför den vita halsen, som pryddes av en krans med blondbruna små lockar.

»Kanske du vill vara så artig och avlägsna dig«, sade syster Eva halvt i takt med musiken, då hennes medspelerska gjorde ett missgrepp.

»Ja, om jag generar; men det är så vackert, det där«, svarade Rolf och bibehöll sin orörliga, intresserade ställning.

»Nej, för all del, var så god«, sade den främmande och reste sig. »Snälla Eva, jag har inte tid att spela mer i dag.«

Nu presenterade Eva, varefter den unga damen gjorde en distingerad avskedshälsning och avlägsnade sig. Eva följde ut i tamburen, där de två flickorna talade halvhögt mellan var gång de högt sade adjö.

»Ja, adjö då«, lät det slutligen, och så kom den otåligt väntade Eva in igen.

»Vem var det där?«

»Hedda Ydrén, hörde du ju.«

»Ja, men jag har inte sett henne förut.«

»Nej, eftersom hon inte har varit här förut, så.«

»Det var tusan vad du är lakonisk i dag.«

»Jaså.«

Brodern började vissla melodien, som de nyss spelat, samt gick in i förmaket.

»Nej, men Rolf, vad skall du med mina porträtt att göra!«

»Jag skall bara låna ned dem till ateliern. Herrn på första sidan, numro fyra i ordningen, skall få röd näsa. Pastorn, som du svärmade för i skolan, skall få helskägg; präster få ha så'nt nu. Din 'bästa vän', fröken Alm eller vad hon heter, skall få uppnäsa.«

»Nej, men Rolf, är du alldeles tokig? Giv mig porträttena, hör du!«

Rolf gick baklänges kring salsbordet, och Eva följde efter.

»Vi få väl se. Kanske tuppen värper dem, om lillan svarar hövligt och snällt. Var har du lärt känna fröken Ydrén?«

»Vi spela à-quatre-mains tillsammans för professorn.«

»Nå, vem är hon då?«

»Hon är dotter till fiskköperskan här på gatan. Gumman är änka och har pengar. Du kan välja mellan mor och dotter.«

»Det var väl inte underligt då, att flickan hade ögon att köpa fisk med. Det var snällt. Åh nej, vänta litet. Vilka tider spela ni tillsammans här hemma?«

Men Rolf hade i tanken på de vackra ögonen lämnat sin position obetäckt, och syster Eva snappade hastigt åt sig porträtten.

»Pytt, fick du veta't!« och så sprang hon in till sig.

*

Det var ingen svårighet för Rolf att leta ut, när fröken Ydrén skulle hem och spela, och en ren omöjlighet för flickorna att då befrias från en så andäktig åhörare av pianomusik som Rolf i hast blivit. För övrigt hade man allt skäl att uppmuntra honom, då han litet emellan betalade sin plats med konsertbiljetter. Att han fick den rikligaste ersättning för dessa ofta dyra artighetsbevis genom att till konserten få ledsaga jämte sin syster en dam, vars ansikte var vackrare än någonsin i den skära teaterhuvan, behöll han ännu för sig själv.

Gubben Berg skakade visserligen på huvudet och tyckte, att de unga blivit tokiga med sin musik, och att pojken offrade alldeles för mycket både pengar och tid på det. Men Rolf skrattade bara, ty han var en driftig ung karl, som inte slösade bort mer tid och pengar, än han kunde taga igen.

Fadern var inte så litet stolt över sonen, men yttrade likväl ständigt med en viss misslynthet sina tvivel om, att Rolf gick den rätta vägen till lycka och välstånd. Pojken kunde ha fått studera. För knäveln, han hade ju gott huvud och hade i skolan fått premium litet emellan. Men så kommer det tjurhuvudet när han är så gott som student, och säger, att han skall bli dekorationsmålare, och drar fram en mängd ritningar och snirklar.

På källaren Elghornet, där Berg med flera hederliga borgare infann sig varje kväll för att berätta anekdoter och förmedels några toddar få den rätta moraliska uppfattningen av livsmedelstullar och andra socialpolitiska spörsmål, fanns det två partier i undervisningsfrågan.

Det ena partiet, vars gossar oftast flyttades upp och fingo offentliga hedersbevisningar, var nöjt med rådande förhållanden; där var man i allmänhet *för* latinet, och sönerna skulle till Uppsala.

Den andra flockens män, vilkas gossar hade otur eller mindre gott huvud, stodo i allmänhet på reallinjens sida och svuro i gemen över den nuvarande elementarskolan, som de påstodo vore en usel kaserninrättning, ägnad att förkväva individens goda anlag.

Till de förra hörde Berg, och så kom pojken och förklarade, att han skulle bli dekorationsmålare, när han kunde få bli doktor eller häradshövding.

Och så skulle han gudbevars gå och bli sin egen vid tjugofem års ålder också. De första dagarne brummade gubben från morgon till kväll över gossen, som trankilt gick med hatten på nacken, visslade operamelodier, och drog upp kolteckningar på sina atelierväggar, medan han väntade på beställningar. Och tror ni inte han fick'et, den tusan, för bondtur har han, sade gamla Berg, när han skröt för vännerna på källaren.

Men han skakade ändå fortfarande på huvudet. Pojken envisades med att kalla sig för arbetare och umgås med gesäller. Han var väl arbetsgivare, den knäveln, när han hade egen atelier och en lärgosse. Men emottog ändå ämbetsuppdrag i deras välsignade föreningar! Och tillhörde han inte nu en sådan, som ville ha bort statskyrkan — och gick han inte vid gubbens sida till valurnorna och röstade på de liberala, »den sjutusande pojken«. Nej, det kunde inte gå i längden. Så hade inte han, Berg, kommit sig fram. Och det kan inte nekas till att Berg senior gjort karriär på sitt håll.

Han hade börjat som torghandlare, flyttat över gatan in i egen bod och slutligen dragit sig från affärerna som husägare. Han sov middag i gungstolen och gick ibland ned och tittade i »vågen«, där han kunde, då det föll sig, köpa och sälja något större parti, för nöjes skull. Den enda motgång han egentligen hade haft var när hans hustru dog. »För hon var då en riktigt bra och duglig människa«, brukade han säga. Han spelade vira med borgarmagnaterna och bjöd församlingens präster till sitt bord. För han höll på statskyrkan liksom på de konservativa valsedlarna; under dessas högre tillskyndelse ansåg han handel och industri bäst florera.

Kan man då undra på, att han skakade på huvudet åt »pojken«, som fått de där dumma radikala idéerna i huvudet?

*

Var gång fröken Ydrén stannade kvar till kvällen hos Eva, följde Rolf henne hem, och när Eva stannade hos Ydréns, kom Rolf punktligt och hämtade sin syster. På detta vis blev han införd i fru Ydréns hus och umgicks snart där lika ledigt som Eva.

Fiskköperskan hade tämligen tidigt mist sin man, som hon måst försörja. Sedan hade förtjänsterna räckt bättre till för henne och dottern. Småningom hade hon börjat lägga av, slutligen fått arva litet och ägde nu det lilla huset där de bodde. Genom en väl inövad tjänarinna skötte hon ännu affären och gick stundom själv ned till bron. Hemma fanns en annan tjänarinna och dottern.

Den goda frun var nu vithårig och såg hederlig och präktig ut.

På ena sidan förstugan lågo salen, förmaket och sängkammaren, fint möblerade och överfyllda med tapisseriarbeten, hennes dotters egentliga livsgärning. På den andra sidan kom man in i köket och ett stort vardagsrum. Pelargonier och rosor stodo i fönstret. Gammaldags, hederliga möbler kring väggarna och mitt på golvet ett stort ekbord med vridna fötter.

Där intog fru Ydrén alla sina måltider tillsammans med dotter och tjänare. Vänner och vänners tjänare sutto ofta där som gäster, och ingen var ringaktad. Fiskköperskan, som strävade och slet för att kunna ge sin dotter förmånen av en högre bildning och ett bekvämare liv, än hon själv och denna krets åtnjöt, höll likväl strängt på att dottern skulle känna sig som deras like.

När Hedda var barn, gav hon sin mor några gånger anledning att säga: »De äro för mer än du; de förtjäna sitt bröd. Föraktar du dem, så föraktar du mig.«

När flickan var fullvuxen, visste hon, vad hon hade att rätta sig efter. Hon infann sig regelbundet vid måltiderna, tog alla i hand och lät dua sig av de flesta. Men själv undvek hon tilltalsord och över huvud taget tilltal. Hon tolererade dem som sina likar och såg i tysthet ned på dem.

Då hon kom in till måltiderna, hade hon gärna på sig en präktig dräkt, som avlockade dem sådana utrop som: »nej, men se en så fasligt vacker klänning Hedda har på i dag, då; den kostar väl pengar«, eller: »aldrig har jag väl maken sett till krage; ja, Hedda hon kan allt!« eller något dylikt. De tyckte hon var en rar, trevlig flicka, därför att hon icke visade dem någon ovilja och därför att hon, när modern bjöd på kaffe i de fina rummen, spelade på pianot för dem och leende mottog deras applåder.

Rolf blev genast en gunstling hos fru Ydrén, och han trivdes utmärkt i det stora vardagsrummet, bland dessa människor, som alla voro varandras likar.

Där tröto aldrig samtalsämnen. Det rörliga livet nere vid den vackra hamnen gjorde dem romantiska och livliga. Fanns ett täckt ansikte under månglerskehuvan, gjorde man det till en skönhet och

diktade mer eller mindre tragiska kärlekshistorier därom. De hade reda på varandra såsom en enda stor familj. Trängda ihop på en plats med samma slags handel, fingo de ofta tillfälle att göra varandra tjänster. Var någon sjuk, sålde man för honom, och åt den fattige gjordes hederliga sammanskott.

Rolf tog med sig tidningar och föreläste. På det viset indrogos ofta dagens frågor i samtalet och avhandlades på ett naivt, men ofta kvickt och roande sätt.

Plumpt skämt, som gärna följer gladlynta samtal som ett ogräs, avklipptes tvärt av värdinnan, vilken ingav respekt; och Rolf visade även god förmåga att avstyra det i tid, helst när Hedda var närvarande lik en högre uppenbarelse.

När denna prinsessa, vars skära hud och plastiska former intet arbete härjat, steg över tröskeln till vardagsrummet, framstod hennes skönhet förhöjd mot de andras väderbitna ansikten, deras grova lemmar och klumpiga arbetsdräkter. När hon gick omkring och hälsade dem med ett småleende, trodde Rolf att hon hyste sin mors vänskap för dessa okonstlade människor, som han nu också var vän med. Hennes fåordighet tog han för klokhet, helst de ord hon lät falla förekommo honom djupsinnigare, än när en annan sade samma sak. Hennes mjuka sätt tog han för godhjärtenhet: Och han var ohjälpligt förälskad, den gode Rolf.

*

Och föremålet? Det kan inte nekas, att hon dröjde längre kvar i rummet efter måltiderna, när Rolf var där. Hans livliga sätt behagade henne, och varför inte också hans blygsamma, men illa dolda beundran. Det behövdes minsann litet avbrott i hennes vardagsliv, vars enformighet hon, likt andra enformiga, icke insåg närmaste orsaken till, men som hon ansåg sig fördraga med en ängels tålamod för sin mors skull.

Hon spelade piano två timmar om dagen, emedan hon antogs äga gåvor för musik, men kom aldrig över en jämn medelmåttas gräns. När hennes mors rum voro så fyllda med broderier, att inget hörn fanns kvar att bekläda, tog hon itu med en förmaksmöbel åt sin mors kusin, fru Andersson vid södra hamnarmen. Fru Ydrén, som satte högt värde på »tant Andersson«, blev mycket tacksam och glad, och Hedda hade den trygga känslan av ett givet verksamhetsfält för ett helt år, med utsikt till att få beröm för ett jätteverk, när möbeln väl var färdig. Då fröken Ydrén efter slutad skolgång packade in de böcker, som fullkomnat hennes bildning, behöll hon i dagsljuset en fransk parlör, varur hon sedan dagligen lärde sig ett par sidor, fast besluten som hon var att en gång resa till Paris.

En dag, när detta energiska fruntimmer spelat en timme, lärt femton franska glosor och sytt en hel figur på förmaksmöbeln, lade hon sig helt uttröttad, som man väl kan tänka sig, på soffan med en roman i handen. Hjälden var målare; han hade mörkt hår och mustascher. Det förstås, det var en riktig målare, som gick bland Apenninerna med sin portfölj under armen, en tyrolerhatt med örnfjädrar på huvudet och Heine i duodes i fickan. Men ändå envisades han med att antaga Rolfs drag, när Hedda läste om honom.

Hon lade ned boken med en ganska nykter min. Skulle hon möjligen vara kär i Rolf? I den där dekorationsmålaren, som till hälften var en plankstrykare, hade fläckiga händer, tarvliga vanor och för övrigt bestämt var mindre än hon och hette Berg. — Nej, min Gud, han var bara litet underhållande, det var alltihop.

Nog kunde man se, att mamma inte hade något emot Rolf. Men mamma hade då den svagheten att skämma bort alla människor. Hon skulle gärna ha dansat på bröllopet, om Hedda gift sig med tant Anderssons Adolf, som förde sin mammas fisksump och gick i mollskinnsbyxor.

Vid denna utsikt brast hon ordentligt i skratt och reste sig för att sätta upp håret framför spegeln. Därvid drömde hon vid sin sida en lång, smärt, helst blond herre, och varför inte i uniform?

Men det kunde ju inte en stilfull löjtnant introduceras i huset, så länge mamma envisades med att göra danstillställningar för fiskköpare, som dansade solo i vråarna, medan man dukade av bordet.

*

Rolf, som denna tid levde på sin Galatheas leenden, fick likt Pygmalion en längre tid nöja sig med en fruktansvärt mager kost. Detta försvagade emellertid icke hans låga, utan sporrade honom ytterligare att göra sig denna högt stående varelse värdig.

Den unge mannen överhopades efter hand med beställningar och antog en mängd folk i sin tjänst. Han fick pris på en utställning och ett smickrande omdöme i en tidning för inredandet av en magnats palats. Han var även känd som en ganska lycklig talare på politiska möten.

När han någon gång hade tid att vända notbladen vid à-quatre-mains-timmarna, fick han en tacksam blick, och hans infall belönades med ett leende, som kom en rad pärlrika tänder att lysa fram mellan de vackraste läppar han visste.

En kväll diskuterade man i vardagsrummet frågan om den kvinnliga äganderätten.

Tant Andersson slog sig på knäet och förklarade, att nu kunde det vara tid på, att kvinnorna finge skydd i äktenskapet. Därpå följde en mängd historier om olyckliga äktenskap, där rika flickor och fattiga löjtnanter spelade de flesta rollerna.

Herr Ek, bror till fru Ydrén och fiskuppköpare i hennes affär, jämte tant Anderssons Adolf och hennes bror brevbäraren sammangaddade sig och påstodo, att saken var lika praktiskt utförbar som olämplig. Om hustrun hade aldrig så avgjord förvaltningsrätt över sin enskilda förmögenhet, skulle det ändå vara en smal sak för en karl, i synnerhet en vacker karl, att narra pengarna av henne, så länge en skilling fanns kvar.

»Visst inte, om de ha barn«, sade tant Andersson.

»Hon ska' vara ett fä, om hon inte tänker mera på barnen än på en usel karl.«

»Nå, om hon också gör det«, inföll morbrodern, »tror ni, att en kvinna förstår att förvalta pengar? Och tror ni inte hon lika gärna tar sin man som någon annan till förvaltare?«

»Nog kan en kvinna sköta litet pengar, om hon har allvar med sig«, sade fru Ydrén.

»Ja, du ja, och några andra«, menade morbrodern. »Men hur tro du Hedda och andra 'fint' uppfostrade flickor skulle reda sig. Nej, pass, Mante!« (Morbrodern högg gärna på Hedda, som han inte tyckte vara så märkvärdig.)

Den tillfälliga tystnaden uppmuntrade den skägglöse Adolf att taga vid.

»Tror ni, att en karl med karaktär skulle vilja gå som ett annat mähä och inte ha sin hustrus förtroende? Och var så god och säj, vad skulle han göra, om det föll henne in att gå och förstöra sina och barnens pengar på kafferep, snask på kaféer och fina kläder. Puuh!«

Rolf ingrep nu:

»Ni kan vara säkra på, att män med karaktär komma att i nio fall av tio åtnjuta sin hustrus

förtroende. Och skulle det å andra sidan falla henne in att efter eget huvud förvalta sin förmögenhet, så inser jag inte, att vi ha något att beklaga oss över, då vi äga precis samma rättighet och dessutom ägt rätt att göra vad vi vilja med både våra egna och hustruns pengar. Vad det beträffar att kvinnan, som herr Ek säger, är genom uppfostran oförmögen att förvalta sin egendom, så går jag in på det. Men det kommer nog att ändras, allt efter som hennes äganderätt utvidgas. Huru länge har kvinnan ens varit myndig? Och vem kan neka, att hon visat stor förmåga på de nya områden, som öppnats för henne? Och vad det nu till sist beträffar, att, som herr Ek oridderligt tillät sig, gå in på personligheter i en meningstvist, så vill jag bryta en lans för fröken Ydrén. Ordspråket säger, att äpplet inte faller långt från trädet. Så tror jag också att det är här. Och att döma av övriga tecken, tror jag fröken Hedda med tiden skall bli en lika god praktisk förfäkterska av den kvinnliga äganderätten som herr Ek är en dålig motkämpe i teorien.«

Detta väckte bifall. Fru Ydréns Stina trummade med långfingret i bordet och sade: »Nu fick vi allt en förespråkare ändå, Hedda!« — Tant Andersson och fru Ydrén logo och nickade åt varandra.

Hedda, som inte tyckte om diskussioner, hade likväl ännu inte lämnat rummet. Rolf antog, att hon varit intresserad, där hon setat med handen under kinden och sett så tankfull och intagande ut. Egentligen hade hon tänkt över, att det var ganska riskabelt för en flicka med förmögenhet att gifta sig med en löjtnant. Rolf däremot hade växande inkomster och anseende och skulle tydligen taga vara på en förmögenhet. Och tänk så förtjusande han skulle kunna inreda en våning!

Hon reste sig och tog en omväg förbi honom. Hon hade uppsnappat de sista orden och sin morbrors lilla utfall. Nu räckte hon Rolf handen med ett mycket älskvärt leende och sade ett »tack«, vilket var ämnat som ett ynnestbevis och en liten invit åt honom och en snärt åt morbror.

Rolf bugade sig med lycklig uppsyn och tycktes färdig att kyssa de fina fingrarna. Hedda drog hastigt undan handen och avlägsnade sig med en rodnad och förvirring, som icke var spelad.

Den där Rolf var det inte omöjligt alls att vara kär i, när skäl därtill förefanns.

Fru Ydrén tappade tre maskor av strumpstickan, och den lilla brevbäraren drog fram sin snusdosa och plirade skälmaktigt.

Nu följde en mängd tête-à-tête vid pianotimmarna, då Eva gjorde sig ärende ut och ingen gjorde sig ärende in. Och slutligen kom frieriet i fru Ydréns förmak på en av de många broderade pallarne, under stark hjärtklappning och ödmjuk fruktan hos Rolf och under en himmelsk rodnad och ett länge förberett ja å Heddas sida.

Och så blevo de gifta.

*

Hedda ville gärna göra en bröllopsresa, men Rolf hade för tillfället en stor brådslande beställning, varför man stannade hemma i sin vackra våning och gjorde utflykter i stället, så ofta man kunde.

När arbetet, inredningen av en stor offentlig lokal, äntligen blivit färdigt, var fru Hedda opasslig. Under de sista månaderna stängde hon trots sin mans böner och förmaningar in sig helt och hållet, av bekvämlighet, fåfänga och fruktan. Följden av detta blev en ganska långvarig sjukbädd, när en liten flicka kom till. Men Rolf fick uppbara mycken onåd såsom den egentliga orsaken till så mycket lidande.

Att den unga modern skulle giva sitt barn di satte varken doktorn eller hon i fråga. Då amman om morgnarna räckte den rödfnasiga lilla flickan, som envist behöll ett ömkligt utseende, åt mamma att

kyssa, skrattade mamma åt »fula trubbnos«, som var så lik pappa.

Då den unga frun framhårdade i sitt apatiska tillstånd, föreslog slutligen husläkaren en resa för att förströ patienten och liva upp krafterna. Rolf fick från denna stund mycket stort förtroende för sin husläkare.

Fru Hedda blev genast upplivad, och man beslöt en resa till Paris. Den nötta, glömda franska parlören drogs fram, bands i maroquin och lästes vid ljus om nätterna. Den mörka Västerlånggatan upplystes en tid dagligen av den vackra, eleganta fru Bergs företeelse, där hon gick i krambodarna och handlade småsaker, som de måste ha med sig. Den unge äkte mannen kände sig smickrad över, att hon vid inköpen tänkte på honom med. Men hur skulle det annars ha gått, ty han »tänkte då inte för två«. Hon sade detta gladlynt och med en kyss, så att han kände sig dubbelt tacksam. Han arbetade långt in på nätterna i sin affär för att bli färdig; och slutligen reste man då.

Fru Berg, som börjat finna sitt äktenskap lika enformigt som sitt liv hemma som flicka, tänkte, då hon satt så vacker tillbakalutad i kupésoffan, att man borde resa vart år. Rolf var nu en riktigt intressant kavaljer och belönades ofta för sin alltid vakna uppmärksamhet med en smekning.

Hon fördrog med tålmod hans egenheter. Såsom när han väckte henne med en kyss, just då hon var som tröttast, och sade: »Den här utsikten får du lov att se, min älskling.« Eller när han drog henne med sig till alla dibarn de kommo i närheten av, gjorde mödrar och ammor en massa frågor, smekte barnungen och slutligen tog Hedda om livet och sade: »Längtar du, mamma lilla? Var inte ledsen. Mormor sköter henne så bra. Du skall se, vad hon är duktig, när vi komma hem.« —

Heddass vörndnad för Paris ökades om möjligt vid ankomsten dit. Hon blev så inspirerad, att hon till och med gjorde sig en historisk fräs, som visserligen blev ensam stående, men vilken sedan ofta upprepades för bekanta: »jag sade åt Rolf, när vi stodo på triumfbågen: Jag skulle önska mig vara en Alexander för att erövra dessa boulevarder åt mig.« —

När Rolf kom med sin evinnerliga marschroute för att draga henne med till alla möjliga museer och kyrkor, hade hon tyvärr oftast nervös huvudvärk, så att han fick gå ensam. Men på kvällen följde hon honom gärna ned på boulevardkafét för att få litet frisk luft åt sitt stackars huvud; kanske ock för att erövra så mycket hon kunde av dessa boulevarder med dess böljande människoström, vilken hon aldrig kunde se sig mätt på.

Litet emellan blev denna präktiga, nordiska skönhet föremål för boulevard-sprättarnes uppmärksamhet, dessa herrar med sin evigt enahanda klädsel, sin stereotypa livlighet och sina djärva miner. Det var inte svårt att skilja parisare från vilken utlänning som helst — sade Hedda leende — de hade en alldeles särskild »chic«. Rolf förargade sig över denna »chic«, men å andra sidan var han blind för sin frus saknad av fransyskans lätta, behagfulla elegans. Äntligen gjordes uppköpen, varvid den unga frun utvecklade en häpnadsväckande rörlighet och energi. Hennes nöje stördes likväl mycket av att hon inte fick smuggla det minsta. Men Rolf ville inte veta av det.

När man slutligen satt i kupén, sträckte hon sig långt ut och såg tillbaka med en öm, saknande blick på denna rörliga metropol, som hon kanske aldrig mer skulle återse. Hon skulle nu tillbaka till Stockholm, denna ömkliga, tarvliga småstad, vilken hon nu såg ned på liksom på sin man.

Han tog sig tarvlig ut i Paris, stackars Rolf. Honom hade minsann ingen vänt sig om för att se på. Och så mycket hade hon då sett av dekorationer i Paris, att där var bestämt den minsta lärgosse artist och skulle ha blivit en större profet än Rolf i deras fädernesland. Men Rolf var hygglig och snäll ändå, och man fick väl finna sig i sitt enformiga liv.

När hon nästa gång väcktes för att se en utsikt, sade hon: »Kära Rolf, det där ha vi ju sett!« Och när

han tog hennes händer och yttrade: »Nu är lilla mamma snart hemma hos lillan!« fick han en mycket onådig blick och svaret: »Rolf, plåga mig inte; du kan väl förstå att det är svårt nog ändå för mig!«

*

Mormors liv hade varit mycket ensligt, sedan Hedda gifte sig. Inte ville hon »springa hos de unga och hänga sig på«, fast Rolf grälade på henne för att hon kom så sällan; och att inte Hedda kom oftare var då inte att undra på, när man visste, hur upptagen hon var.

Tant Anderssons Adolf sade en dag med ett förargligt leende, att han sett Hedda ute, men att unga frun visst blivit lika närsynt som sällsynt efter sitt giftermål. Han fick en skrapa, som tydde på, att han träffat en öm punkt.

Men så blev det liv i huset, sedan de unga farit. Amman, som inackorderats där med lilla Ella, befanns omöjlig, i det mormor fordrade att hon skulle vara som en mönstermor för den lilla. Egentligen var det en ganska välvillig människa, fastän litet slarvig; hon kände mera för barnet, än vad man kunnat vänta av en kvinna, som lämnat sitt eget barn till landet för att ägna sig åt en annans.

När lilla Ella fortfor att se ömklig ut, beslöt mormor att själv ägna henne sin vård och uppföda henne med komjolk, som säkert vore både bättre och kraftigare. Amman fick avsked; mormor gick halva natten och vyssjade, och hon magrade flera skålpund på kuppen. Hon stötte sig med själva tant Andersson, som oanmodad ställde sig i köket och kokade alla slags besynnerliga vällingar, vilka mormor inte ville veta av, tills tant Andersson med sårad värdighet drog sig tillbaka och tvådde sina händer i fall det bleve tandslag. Men mormor segrade.

När de unga kommo hem, tryckte Hedda icke utan ömhet i sina armar en frisk, rödblommig liten flicka, som nu erkändes likna mamma. Rolf blev nästan tårögd och skrämde den lilla flickan med sina kyssar, tills han fick bannor av ungmor.

Den vaknade moderskärleken fick ett rikt verksamhetsfält i alla de små kostymer, som syddes och broderades åt Ella efter Paris-modell. — Men hur länge får man väl ägna sin ömhet åt en sådan liten, förr än det kommer nya — klagade den unga modern för fru Ydrén.

Ny instängning, ny onåd och ny amma följde med den lilla nya.

Den unga frun flämtade åter på sin kanapé, men så föreslog den skarpsinnige läkaren sommarnöje vid saltsjön.

När Rolf kom hem om middagarna, fann han sin fru i länstolen vid fönstret, omgiven av tidningar, vilkas annonser hon studerade. Hon hade färg på kinderna, ögonen voro livliga, och hon kallade honom för »min söta vän«.

Hon började gå ut, och slutligen följde hon honom en dag för att se på en villa. Det var en präktig våning med en härlig utsikt, men bra dyr. Likväl tyckte inte Rolf den var för dyr, när Hedda fann den »extraordinär«. Våningen var visserligen möblerad, men, »min Gud, det är ju tusen småsaker man behöver ändå«, — sade den vackra fru Berg, som åter svävade omkring på gatan med livlig uppsyn och en massa paket.

Rolf drog en suck av lättnad, när allt väl blivit ordnat och man var utflyttad. När han hade tid, följde han med båten ut om kvällarna, men det blev ofta ej av, ty han låg rastlöst i för att skaffa ökade inkomster till de växande utgifterna.

Bergs hade grannar i villan, och i dessa hade Hedda, som hon förklarade, funnit ett »idealumgänge«.

Det var grosshandlar Vinlands. Till herrns oemotståndliga egenskaper hörde, att han kom ut varje kväll iklädd vit väst, mörk redingote med blomma i knapphållet samt ljusa benkläder; och när han snodde på sina långa mustascher, blixtrade en juvelring på handen. Han hade alltid paket med sig ut till barnen och bjöd sin fru ögonblickligt armen, när han steg i land, men stannade tills båten åter lade ut för att med hatten lyft över huvudet vinka avsked till medpassagerare, som han slagit ned på med sina ledsamma samtal. När denne sommarnöjeshjälte väl satt på sin veranda, utgjordes hans prakt av ljus sidenmössa, gul nankinsrock och lastingskor.

Herr Vinlands kända egenskaper som köpman bestod i att han alltid hade pengar. Hans stora egenskaper som medborgare kunna sammanfattas så, att han aldrig gjorde en katt för när.

Hans fru hade ett täckt ansikte, var mycket väl klädd och kunde med en näpen min och ett par fromma ögon tala om både väder och vind. Detta herrskap beundrade varandras elegans och grälade aldrig.

Rolf lät sig vänligt dragas in i detta umgänge, men fann det snart odrägligt.

Herrskapet Vinlands och en notarie, vilken hyrde av dem, funno Hedda aldeles oemotståndlig och åtogo sig att inviga henne i det oskyldiga preference-spelet. Och när kvällen var som vackrast, satt man timtals på Bergs eller Vinlands veranda och trumfode med korten. Klockan mellan nio och tio, då man superat, företogs den egentliga promenaden för dygnet. Ett utmärkt medel mot överhandtagande fetma.

För den behagliga omväxlingens skull hade man tre mål. Ena kvällen gick man en halv fjärdingsväg till »skogskapellet« — en rasad stenbyggnad, som låg uppe i en hage och antagligen använts till potatiskällare. Andra kvällen styrde man stegen till en kal udde, där »Ljusbröderna« satt upp en aldrig nedgående sol på en stång, för att föreviga den dag de voro där och åto ägg samt krafter. Den tredje kvällen gick man slutligen till »grottan i parken« där man, vare sig törstig eller ej, kolkade i sig ett vatten, vars kemiska egenskaper herr Vinland analyserade med att smacka med läpparna och se mot himlen, påstående än att det var järnhaltigt, än svavel- eller kalkhaltigt.

På dessa promenader mötte man sina grannar. Somliga var man för hög, andra för låg att umgås med, men det var ändå roligt att gå och snegla på varandra. Och när man mötte en stackars inföding, förföljdes denne med djupsinniga frågor om grödan och väderleksutsikterna.

Rolf hade köpt en liten båt, som han utstyrt vackert, och i vilken han tänkte göra idylliska utfärder med Hedda. Olyckligtvis var Vinlands båt tungrodd och ohanterlig. Dessutom trivdes detta äkta par, som aldrig grälade, icke på tu man hand med varandra. Då Rolf öst och iordningställt sin båt och satt och väntade på Hedda, kom hon alltid med påhäng av någon eller några av sina grannar. Rolf brummade efteråt, men Hedda sade: »Vet du, Rolf, det är så obeskedligt av dig att vara så där trumpen mot så vänliga, trevliga människor. Skall du jämt se ond ut, så är det väl bäst vi låta bli de där välsignade färderna.«

Rolf föredrog småningom att stanna i staden och tillbringa sina lediga stunder med läsning. Han var inte lagd för lärda studier; hans riktning var fullkomligt praktisk. Men han var människovän och intresserade sig mycket för viktiga samhällsfrågor. I synnerhet hade de nyaste arbetarerörelserna ådragit sig hans uppmärksamhet. Han betraktade dem med en klok och ädelsinnad mans blick. Han insåg det rättsvidriga i den alltför ojämna fördelningen av livets goda. Ju mer han tänkte i frågan, desto mer kände han sitt ansvar.

Han fann, att han med sina stora inkomster tillfredsställde alltför många inbillade behov. Det hade

varit hans nöje att gå Heddas alla önsknings till mötes, och ännu hade han aldrig knotat över de penningar hon begärt extra. Sitt folk hade han betalt ungefär som andra yrkesmän.

Han tänkte efter, att om han inskränkte några av sina överflödiga behov skulle han kunna bereda sina arbetare bättre möjlighet att tillfredsställa deras verkliga.

Han blev mycket ivrig för denna sak och började räkna. Slutligen hade han några tabeller färdiga. Hans årsutgifter voro betydligt nedsatta. Hans arbetares löner voro något höjda, och han avsatte varje år en mindre summa för framtiden.

Inte förr än de inflyttat från landet och voro väl i ordning igen, drog han fram sina tabeller och sökte intressera sin hustru för saken.

Redan vid hans inledning såg hon obehagligt överraskad ut.

»Kära Rolf«, sade hon sötsurt, »varför skall du tala med mig om affärer och siffror? Det bruka ni män ha för er själva, och det är väl angenämast. Jag litar fullkomligt på dig. Sköt du husets yttre affärer, så åtar jag mig de inre. Det går ju bra ihop.«

»Nej, förlåt! I fall den, som sköter husets yttre affärer, inte sätter sig i förbindelse med den som sköter de inre, så kanske inte det går alls.«

Hon bleknade och sjönk tillbaka i stolen.

»Är det kanske din mening att säga, att du är på obestånd?«

Han blev modstulen och tankfull i anledning av hennes otillgänglighet, så att han kom sig inte för att svara med detsamma.

»Rolf«, sade hon och reste sig, »säg hur det är! Är du konkursmässig?«

»Nej, nej, visst inte«, svarade han, där han satt med korslagda armar i undran över sitt ideals min, så häftigt upprörd, så föga medlidsam. Därför blev hans ton sorgsen och tveksam.

Detta ökade hennes misstanke och ängsliga iver.

»Hur var det, Rolf«, sporde hon och lade handen på hans arm, »vi ha ju paktum? Mammans förmögenhet — ja, du förstår, jag tänker på barnen.«

Hans bittra leende mildrades något, när hon nämnde barnen.

»Var lugn«, sade han och reste sig ävenledes. »Allt är fullkomligt lagenligt ordnat oss emellan. Jag kommer inte att röra ett öre av mammans pengar. Men det är inte fråga om något obestånd här. För barnens uppehälle sörjer jag till fullo, och för ditt med, ifall du nöjer dig med det underhåll jag har att erbjuda. Jag har endast velat säga, att våra utgifter hittills överstigit vad jag förmår, och att vi måste inskränka oss. Hur ledsen jag än är att besvara dig med siffror, så måste jag ändå be dig se på de här tabellerna. De innehålla differensen mellan föregående års utgifter och den summa jag tänkte föreslå till vårt hushåll hädanefter.«

Hon mottog nu med en viss iver papperen och såg på dem, medan han studerade sin hustrus utseende, litet nyfiket, som han gjort det ibland på senare tider.

»Som du ser, har jag indelat dem i månatliga utgifter, och jag tänkte vi skulle börja med försöket nästa månad.«

»Ursäkta«, ropade hon efter honom, »var snäll och angiv differensen.«

Han nämnde summan och gick.

Hon tyckte att hennes man var mycket ointressant och ledsam. Emellertid trodde hon honom på hans ord, ty hon tillerkände honom den förtjänsten, att han var att lita på. Visserligen sänktes hennes högaktning för honom genom att han hade endast hälften av de inkomster han tagit sig min av, men hon fick nu rätta sig därefter, för att det skulle gå ihop.

Hon satte sig upp i länstolen, stoppade papperen i fickan och började räkna i huvudet. Hon räknade snällt utan siffror, fru Hedda. Efter att ha setat en timme i samma ställning, reste hon sig, ty hon var färdig.

Hon hade gjort sig av med en tjänsteflicka och bestämt mindre kost och mer arbete åt de kvarvarande. Hon hade i tankarna prutat med sömmerskan, som hon brukat skämma bort, samt dragit in på barnens stat och på dieten över huvud. Hon nekade sig utan kännbart offer teater- och konsertbesök. Och hon hade beslutit sig för att få 100 kronor i nålpenningar av modern, som ju i alla fall skänkte bort dem. Detta behövde inte Rolf veta, ty det hade han egentligen inte att göra med.

Våningen som den stod var naturligtvis räddad. Så ock hennes egen toalett och förmiddags-choklad på konditoriet en gång i veckan. Den med Vinlands överenskomna preference-juntan för vintern var inte struken, och ett eget ekipage, men nu en enspannare, hägrade ännu som ett icke alldeles oupphinneligt mål för hennes blickar in i framtiden.

Tre familjer, vänner till Vinlands, deltog utom dessa och Bergs i juntan; därtill kom notarien till ersättning för Rolf, vilken icke spelade.

De fyra familjerna voro liksom huggna ur ett stycke. De hade dyrbart inredda våningar, ungefär av samma utseende, modernaste snitt på kläderna, fina maträtter och gott om pengar. På allt detta stödde sig även deras inbördes aktning och vänskap. Deras samtal gingo mest ut på att städat skryta med sina härligheter, liksom även med sina barns utseende, klädsel och intelligens.

När någon för tillfället blev efter, skröt han med sin hushållsaktighet eller med sin förnöjsamhet, tills han fick tillfälle att blanda de andra på nytt.

Teater vidrördes ibland, men det var egentligen en övervunnen ståndpunkt, och om de nedlät sig till att tala om några storheter inom konstens värld, var det med en min, som om de hört de bästa i Europa. För övrigt voro de alla överens om, att storheter i allmänhet voro ointressanta och omöjliga som människor.

När de lämnade preference-borden för att sätta sig till supén, som vid varje sammankomst blev allt mera gourmandisk, visade dessa flegmatiska människor liv och glättighet. Herrarne skämtade och sade saker, som kunde tagas på flera sätt. Damerna togo på sig en enfaldig min, vände saken så det blev ännu värre och lutade sig sedan mot stolsryggarna med servietten för munnen, halvkvävda av förstulet skratt.

Sådan var ungefär Rolfs uppfattning av dessa människor, och han bad Hedda upphöra med den odrägliga juntan.

Hon blev mycket förvånad och verkligt sårad. Nog hade hon sett, att han inte tyckte om dem, det hade han då visat de gånger han varit med och setat i ett hörn och gäspat. Men hon kunde verkligen inte rätt fatta, vad han hade emot så glada, älskvärda människor, annat än möjligen att de voro hennes vänner.

Han sade då rent ut, vad han tyckte om dem, och att han inte fann dem vara ett lämpligt umgänge för hans hustru. För resten förde de ett så kostsamt levnadssätt, att han inte ansåg sig kunna gå med på det.

»Verkligen?« Hon visste sig inte ha överskridit den månatliga utgiftsstat Rolf anslagit.

»Visserligen inte.« Men han märkte nog, att hon nekade sig (han hade inte hjärta att tillägga: och barnen) mycket. Bjöd han henne på teatern, på en konsert, en utställning, så hette de alltid, att hon inte hade råd, utan hon bad i stället att få dessa pengar till hushållet. Varför skulle man nu neka sig förädlade nöjen för ett sådant tarvligt umgänge?

»Mycket bra!« Hon visste nu vad hon hade att rätta sig efter. De skulle leva ännu mera indraget. De kunde ju taga barnen med sig och sätta sig i mammas kök bland drängar och pigor, där *han* trivdes så bra. Vad förädlade nöjen beträffade, betackade hon sig, om han därmed menade konsertbiljetter, som kostade flera kronor, och sedeslösa pjäser på dramatiska teatern. Hon begärde intet för sin del. Hennes lön skulle bli uppfyllandet av sina plikter. Hans vänner skulle i henne se en uppmärksam värdinna. Hennes vänner skulle han slippa se i deras hem.

Hon sade detta i en lågmäld ton och med sitt vanliga vackra ansikte.

Han visste inte om han skulle skratta eller gråta. Egentligen hade han lust till att fatta tag i trymån och slå den i bitar. Därför teg han. Ty han fruktade att förgå sig, om han gav luft åt sin harm över hennes förakt för sin mors hem.

Han gjorde helt om, satte klackarne hårt i golvet och fattade ett kraftigt grepp i dörrlåset. Där vände han sig om och fick syn på det lilla huvudet, som var sorgset lutat i handen.

Han hyste ömhet ännu för denna vackra yta.

»Se så, Hedda«, sade han och slog armen om livet på henne, »inte skola vi gråla nu! Allra minst för de där människornas skull. Vi behöva ju inga andra. Nog kunna vi hitta på sätt att roa oss.«

»Ja bevars, vi kunde ju resa till en obebodd ö.«

Vid denna idylliska utsikt brast hon i tårar. Och Rolf lämnade henne, även för sin del tvivlande på det lyckliga i den föreslagna situationen.

Heddass egentliga ävlan var att stå på piedestal och stå så bekvämt som möjligt.

Hon hade gjort det i hemmet. Hon hade gjort det på Paris' boulevarder, där man fäste sig vid en vacker yta. Hon hade gjort det inför Vinlands med deras vänner och gjorde det än. Inte var det svårt att se, att dessa oklanderliga individer, som nu alltid hälsade henne med ett sorgens beklagande i sin min, ansågo henne vara en ovanligt stilig fru med en martyrgloria och en tölptaktig man.

Hon hade stått på en ofantligt hög piedestal inför Rolf, och det var då han blickat dit upp som han för henne framstått i en fördelaktig dager. Och nu, när hon väl skänkt honom sin dyrbara person, tar han sig för att sätta sig över henne och liksom vilja höja henne till sig. Det var ett oförlåtligt missgrepp av honom. Hennes värdighet krävde, att hon rättade det.

Han lät just inte kuva sig, den där Rolf, det kunde hon då märka. Men hon lät heller inte kuva sig. Han skulle minsann ånyo få blicka högt, han också. Hon skulle helt enkelt bli ett mönster till husmoder. Och det blev hon på sitt sätt och i de flestas ögon.

*

Under det hon värnade om sin egen värdighet och bekvämlighet, visste hon sätta sig i respekt för sina tjänare och genom dem hålla huset i ett prydligt skick. Hon såg till att ingenting förfors, men så var det också ett skramlande med nycklar, ett upp- och igenlåsandande av skåp dagen i ända. Hon sågs nu oftare med synål än brodernål i handen. Småflickorna, Ella och Inga, fingo emellertid veta av, att de gjorde mamma besvär.

Hon verkställde själv sina torguppköp, klädd i en särskild kostym. Mamma var en gång för alla ombedd att sända hem om det fanns någonting särskilt i fiskväg, varför unga frun inte hade någon anledning att besöka fiskehamnen.

På promenaden och i kyrkan, dit hon gick var söndag och ofta tog flickorna med, uppträdde hon med en solid prakt.

Så snart flickorna kommo i den lämpliga åldern, skrev hon in dem i en större skola. Dit gick hon litet emellan och höll långa samtal med rektorn om uppfostran, men gick aldrig in i lärorummet.

Rolf lekte med flickorna, när han var hemma, tills de blevo yra av glädje, och mamma bannade alla tre för ett ostädat uppförande. Rolf var inte nöjd. Han tyckte att flickorna blevo för mycket dockor och var rädd för, att de skulle bliva »studiemarionetter« som han kallade det.

Hedda sade, att hon satt dem i en av stadens förnämsta skolor, och att det väl inte var skäl att krångla och byta, ty det hade hon och rektorn kommit överens om, att det var det dummaste man kunde göra. Men det kanske var hans önskan att de gingo i folkskolan, så kunde ju hans arbetares barn få råd att gå i högre skolor. Hon hade nu fått reda på, att han betalade sina arbetare ovanligt högt, vilket hon gärna kom fram med.

När hon kom in på det kapitlet, drog Rolf sig gärna tillbaka, emedan han visste, att ett resonemang i det ämnet blott skulle leda till gräl. Och då han hade både modern och skolan emot sig, blev han den tappande parten, medan flickorna blevo allt mera korrekta och mindre originella.

Fru Hedda hade blivit fetlagd och tog sig mycket imposant ut. Hon var inte olik en romersk matrona, och intet kunde överträffa den värdighet, varmed hon räckte sin man kinden att kyssa.

Vissa helger, då mamma Ydrén, gamle Berg, syster Eva med sin man, järnkramhandlaren, och deras barn, som lekte kurra gömma i salongen, tant Andersson och Adolf samt några av »Rolfs vänner« voro hemma, bar detta vackra ansikte, med sitt aldrig svikande, pliktskyldiga leende och sin milda, fördragsamma min, rent av helgongloria.

Och han, som hade en så vacker hustru, en prydnad för hans hus och höjd över all misstanke för otrohet, han var väl nöjd? En tok var han. Ty han skulle hellre velat ha haft en hustru, som svikit honom, om hon ångrat sig, höjt sig till honom i kärlek, värmts för hans intressen och mött honom med sympati.

Han var alltid ridderligt artig, ehuru något kall, mot denna flegmatiska madonna, som inte kände sig otillfredsställd med en köld blandad med så mycken respekt.

Hon skrattade mycket gott en dag, när Ella hittade några gråa hår i pappas huvud, och kallade honom sedan den dagen vänskapligt och litet överlägset »gubben«.

Det var ju så naturligt, att kärleken dem emellan icke längre var så »fraîche«. Hon var ganska nöjd med »gubben« för resten. Hans affär gick bra, och hon visste, att han samlade kapital. Hon förstod

nog, att det var litet och kunde ha varit större, om inte de där arbetarna göddes, men det var ju omöjligt att öva något inflytande på Rolf i den vägen. Emellertid motsåg hon ett gott arv efter modern, och sammanlagt kunde det ju bli ett icke föraktligt kapital, tills hon skulle med den värdighet, som blivit hennes kännemärke, föra sina döttrar ut i världen.

Hon fruktade icke denna stund, ty hon visste, att folk skulle säga: »flickorna äro nog söta, men de blekna alldeles bredvid modern.«

De skulle då börja ett större umgänge, som de avhållit sig från sedan meningsutbytet om Vinlands. Och hon trodde, att Rolf liksom hon var nöjd, att de båda levde för att räkningarna skulle gå ihop, och för det sociala anseendet.

Vad visste hon om den ungdomlighet och den starkt utvecklade erotiska känsla, som likt en dold ström rörde sig inom denna driftige yrkesmans och ivrige politikers själ.

Hur skulle hon icke ha skrattat, om man sagt henne, att hennes nästan fyrtioårige man svärmade platoniskt än för en aktris, än för en dam, som han brukade se i spårvagnen, än för ett porträtt i boklådan. Hur skulle hon inte ha sett ned på honom, om hon vetat, att han erfor en mans anfäktelser, vilken ännu sökte sitt kvinnliga ideal eller komplement.

Men Rolf uppfyllde sin tid med en rastlös verksamhet och höll sig uppe.

*

Rolf, som intresserade sig för arbetarefrågan över huvud, fäste naturligtvis även vikt vid kvinnofrågan på detta område. Han ville gärna inom sin atelier inrätta en kvinnoavdelning, som kunde lämna sig för smärre dekorationsarbeten, varigenom han kunde rädda några unga arbeterskor för den allt för sorgliga lott, som drabbar så många av dem. Marknaden var ju översvämmad av utländskt kram: skrin, dosor, brevpresar, pappersknivar, etuier, portföljer och dylikt, som gingo väl åt, om dekorationen var nätt. Det var tid på att den inländska industrien tog upp konkurrensen, och han beslöt offra några tusen kronor på försöket.

Då han iordningställt en mindre atelier för en förestånderska, som tillika skulle vara mönsterriterska, samt några arbeterskor, annonserade han den förstnämnda platsen ledig.

Första dagen infann sig på hans kontor en ung kvinna, vilkens ansikte föreföll honom bekant, och vars utseende för övrigt tilldrog sig hans uppmärksamhet. Hon var iklädd en mörkgrön, snygg, men tarvlig klänning, en grå schal och en lång, svart huvudduk, som på ett behagligt sätt var virad om huvudet och lät ett blont, vågigt hår synas. Trots sin fattiga klädsel hade hon något fint och artistiskt i sitt utseende. Men hon var icke vacker. Ansiktet var väl kort, hyn var grumlig, näsan rak, men något tjock, ögonen grå och icke stora. Men de voro uttrycksfulla, och munnen var vacker. Hon lämnade en portfölj och sade, att hon kommit för att söka platsen som dekorationsmålarinna. Men hon såg inte ut att vänta något gynnsamt svar.

»Ursäkta, men jag tycker jag sett er förut«, sade Rolf, innan han öppnade portföljen.

»Ja, vi ha visst varit samtidiga vid Tekniska skolan.«

Rolf rodnade. Nu kom han ihåg. Det var ju »finniga Lova«, som de elakt kallade henne, en skygg, fattig flicka, och då nästan bara barnet. Rolf hade särskilt en gång råkat ut för att använda nämnda epitet, just när hon gick förbi, och man hade sedan disputerat en stund om huruvida hon hört det, men icke kunnat märka det på den förbiskyndandes min. Antagligen hade hon likväl gjort det, ty Rolf märkte, att hon sedan ännu sorgfälligare undvek de slyngelaktiga kamraterna, som tyckte så mycket

om öknamn och hade vackra sådana för vackra flickor. Hade nu detta legat och grott hos den unga flickan hela tiden? Det var inte otänkbart. Han blev ivrig att visa sig vänlig och tillmötesgående, skyndade sig att läsa namnet under teckningarna, bugade sig artigt och sade:

»Mycket riktigt, fröken Louise Algren; nu kommer jag ihåg. Det var ju roligt att träffa på en kamrat.«

Med stigande intresse och förvåning såg han på dessa teckningar å papperslappar av olika form och färg, vimlande av genier, blomgrupper, arabesker och täcka vyer; alla originella och vittnande om stor begåvning.

Han skämdes över att han vetat så litet om hennes talang, medan han och kamraterna fjäsade för vackra och välklädda, men obegåvade kvinnliga kamrater.

»Ni har ju en konstnärsbana framför er«, sade han allvarligt. »Jag tycker nästan det vore synd att locka er in så gott som på hantverkets område.«

»Konstnärsbana«, upprepade hon sorgset och skakade på huvudet. »Huru många komma fram på den vägen? Och för resten kan det väl göra det samma, om jag ritar figurer på askar eller sätter dem inom ram på väggen.«

»Nej, förlåt det är en stor skillnad. Där förtäras de icke av rost och mal, och där hänga de, med ert namn inristat. Vad tror ni en teatermålare, som trollar fram en hel värld av illusioner, är mot den, som målar en landsvägsremsa, ett träd, en fårscock, och hänger det på väggen.«

Hon skrattade mycket behagligt.

»Ja, så är det nog. Men nu talar ni om storheter. Jag är nöjd, om min lilla talang kan bidra till att som en konst i hemmet hålla sinnet för skönhet och prydlighet vaket.«

Det var en trevlig flicka att tala med, det där.

»Har ni inte varit vid Fria konsternas akademi?«

»Jo, en liten tid; men så slutade jag tvärt.«

»Ni hörde kanske till de missnöjda?«

Åter det sorgsna leendet.

»Nej, visst inte; jag har inte haft tillfälle att blanda mig i några estetiska strider. Nej, pappa dog, och då måste mamma och jag ensamma skaffa bröd.«

»Ah, ni har kanske varit ritlärarinna?«

»För femtio öre i timmen ett par gånger i veckan? Ja, det försökte jag, men jag hade inga rekommendationer och kom ingen vart. Jag gav mig till en bokbindare och linjerade böcker; och se'n sysselsatte jag mig med borstbinderi. Men inkomsterna räckte inte.«

»Så-å.«

»Mamma hade börjat bli klen. Då gav jag mig till en cigarrfabrik; det var större inkomster.«

»Åh, det var sorgligt.«

»Ja, det var svårt på många sätt. Slutligen blev jag erbjuden en plats som uppasserska hos en restauratris på en ångbåt.«

»Verkligen? Tyckte er mor om, att ni antog sådana platser?«

»Har ni försökt att svälta? Mamma arbetade själv som hjälphustru, men kom ofta hem sjuk. Man sade, att det var gott om drickspengar på den där båten.«

Han intogs av livligt medlidande, på samma gång det förargade honom att en så fin, energisk flicka inte skulle få någon annan plats. Han visste, vilka anspråk till och med en hygglig karl hade på att få vara näsvis mot en uppasserska.

»Nå, var ni nöjd?« sade han med ett ofrivilligt ironiskt tonfall.

Hon rodnade och såg ett ögonblick ut som om hon velat draga sig sårad tillbaka, men ändrade hastigt min, tog fram några papper och räckte honom dem allvarligt och bedjande.

»Här äro betyg, som utvisa god frejd. Om ni vet, vilken svår ställning en hederlig flicka har som uppasserska, så giv mig platsen, i fall ni är nöjd med ritningarna!«

Han hade redan ångrat sin andra elakhet mot »finniga Lova«.

»Jag menade inte något illa«, sade han. »Jag förargade mig bara åt den dumma, tölpaktiga jargongen i restaurationslokaler. Vad platsen beträffar, så är jag övertygad om, att ni passar utmärkt för den. Det vore meningen, att ni skulle förestå ateliern, på samma gång ni ritade och komponerade mönster. Er arbetstid blir från kl. 8 på morgonen till kl. 7 på aftonen, med två rasttimmar. Er lön blir två tusen kronor, med påökning, om affären går framåt. Här är kontrakt, och för ordningens skulle kanske ni ville teckna under ett åt mig.«

Den unga kvinnan gick hastigt fram och skrev sitt namn med stadiga bokstäver; men när det var gjort, brast för ett ögonblick den spända kraft hon bibehållit under de många prövoåren, och hon sjönk ner på en stol, satte händerna för ögonen och började snyfta.

Rolf närmade sig rådvill med ett glas vatten.

»Ack, förlåt, förlåt, jag kan inte hjälpa det«, sade hon. »Det är visst bara glädje. Om ni visste hur fattiga, fattiga vi ha varit!«

Rolf började nu syssla med sin kopiebok och överraskades plötsligt av att ett par mjuka läppar trycktes mot hans hand. När han vänt sig om, var den unga kvinnan vid dörren.

Han kände sig missnöjd. Han fruktade, att han fått göra med en överspänd och kanske kokett flicka. Men så tänkte han, att han väl nu var elak mot henne för tredje gången — och så advocerade han för henne.

Hennes sätt hade till sista ögonblicket varit lugnt och gott. Hon hade ärligt redogjort för sig, utan att han begärt det. Hon hade lidit av fattigdom med åtföljande förödmjukelse och befann sig i följd av omkastningen i sitt öde i ett överretat tillstånd samt ansåg väl Rolf som sin välgörare. Emellertid beslöt han att motverka vidare excentriska utbrott.

När han gick hem, kände han sig lätt och glad, som när man på ett behagligt sätt gjort en god gärning. Han tänkte, att den lilla episoden nog skulle roa Hedda. Hon hade nyligen blivit skyddsfru och talade gärna om fattiga.

Han fann sin hustru väntande sig vid tébordet, där hon presiderade med en oupphinnelig storhet. Ella och Inga sutto raka och tysta på var sin sida om henne, betraktande bordet med hungriga blickar. De skulle nog gärna ha sprungit ut mot Rolf i tamburen, men dylikt bråk och slarv hade modern länge sedan lärt dem att lägga bort. Rolf hade med sig apelsiner åt dem. De blevo glada och sprungo upp för att skala dem, men fingo tillsägelse att genast upphöra och vänta till följande dag.

När man ätit en stund, kom Rolf med sin berättelse, som han tyckte kunde vara lärorik för deras döttrar. Hedda såg inte mycket road ut.

»Ja, kära du«, sade hon, då han slutat, »det är ju bra, om du får nytta av den där flickan, fast jag fruktar, att du gjort dig för stora förhoppningar. Du vet, att jag har för princip att inte blanda mig i dina affärer, men nog råder jag dig att se upp. Att hon varit linjererska och borstbinderska, det går väl an; men cigarrarbeterska och uppasserska! Mon Dieu, c'est horrible, vous comprenez, ces dames-là! — —« en axelryckning ifyllde den bristande franskan.

»Min gud, min gud«, upprepade Inga, som roade sig med att följa med systemns läxor i franskan. Emellertid fick hon en sträng blick av mamma för den fria översättningen.

Rolf rynkade ögonbrynen, och fru Hedda fruktade något slags tillrättavisning i flickornas närvaro, varför hon skyndade sig att tillägga:

»Men gud bevars, det kan ju också bli mycket bra. Det är synd om den stackars människan. Om du ger mig deras adress, så skall jag gärna skicka litet mat till gumman, och det vore visst inte omöjligt att skaffa dem vedpoletter till vintern.«

»Kan inte mamma ge den stackars flickan någon avlagd klänning också? Pappa sade ju, att hon såg så traskig ut«, sade Ella, som hade stor vördnad för vackra kläder.

»Det sade jag inte, min flicka«, yttrade Rolf allvarligt och med en viss skärpa, »jag sade, att hon såg ordentlig och fin ut, fast hon var fattig; och det skall du taga exempel av, om du blir fattig en gång.«

Därefter vände han sig till sin hustru.

»Allmosor till fröken Algren och hennes mor undanber jag mig. Det behövs inte, och sådant får inte förekomma inom min atelier. Det är min princip. Fröken Algren har två tusen kronors lön, och på det kan hon bärga både sig och sin mor.«

»Två tusen kro-, åh du min store, två tusen kronors lön! Jo, jag tackar jag! Bevara mig väl från att erbjuda en så fin fröken gåvor. Jag hoppas bara, min kära Rolf, att dina egna döttrar en gång med tiden kunna få någon plats i din affär med en sådan lön.«

»Det hoppas jag med«, sade Rolf allvarligt, »och det skulle glädja mig, om de med tiden bleve så dugliga och talangfulla som fröken Algren.« — Och efter ett kort god natt tog han sitt ljus och gick in till sig.

*

Hans nya biträde infann sig punktligt vid överenskommen tid och hade fullkomligt övervunnit allt känsloljunk. Hon tycktes ivrig att visa sig lugn, driftig och praktiskt, och hon lyckades över förväntan.

Rolf hade ännu inte ateliern fullt ordnad och endast ett fåtal tillverkningsartiklar på sin lista. Hon ditsatte en mängd nya saker och visade god uppfattning vid alla behövliga anordningar. Hon kände

flera unga arbeterskor, vilka hon föreslog såsom lämpliga, och hennes ansikte lyste av glädje, när han antog dem. Han märkte, att hon haft tid att ömma för andra, och att hon inte hyst högfärd mot kamrater, som hon stått högt över.

Längre fram såg han ofta goda karaktärsdrag hos henne. Sin egen tid var hon icke mycket mån om, utan använde ibland nätterna till ritning. När en arbeterska visade anlag för att rita, undervisade hon henne på söndagarna och utbildade därvid ofta elever, som sedan kunde skaffa sig förmånliga platser.

En arbeterska glädde hon sig särskilt åt att hava räddat. Det var en av de första hon föreslagit till antagande. Louise hade bott granne med henne och visste att hon av sina föräldrar, ett arbetsfolk, fått mycket stryk, litet mat och ingen kärlek. Den unga kvinnan hade starka, nästan fula drag och en trumpen uppsyn, men föreföll att hava starkt »tycke«.

När Louise uppsökte henne, var hon korsångerska vid teatern och sydde för övrigt lannesöm. Louise erbjöd henne i stället att avtrycka och om möjligt avrita mönster. Hon samtyckte och visade snart begåvning för sitt arbete.

Men hon hade icke varit länge där, förr än hon en dag uteblev; hon kom ej på flera dygn. Louise gick till hennes hem. Där visste man ingenting och brydde sig icke om saken. Efter några månader kom hon tillbaka. Hon bekände, att hon låtit enlevera sig av en herre, som nu ville köpa sig fri. Och hon begärde ödmjukt att få igen platsen för att slippa »uslingens« pengar.

Louise måste vända sig till Rolf. Han avrådde först, ty han hade motvilja mot arbeterskan, men Louise bad för henne och vann slutligen hans medgivande. Senare övergick denna kvinna till en porslinsfabrik och for slutligen till Amerika, därifrån hon skrev till Louise, omtalande att hon var lyckligt gift med en präktig karl, som kände hennes föregående öden, och att hon förtjänade bra med pengar.

»Jag visste väl jag, att hon hade karaktär«, tillade Louise leende, då hon lämnade Rolf brevet.

Louise hade i början fel såsom föreståndarinna. Hennes godhet förledde henne till svaghet mot sina underordnade arbeterskor. När de begagnade sig av hennes lättrogenhet till sin fördel, blev hon häftig, överilade sig, körde bort dem — och tog dem igen i tjänsten. Rolf rättade henne allvarligt, näsan broderligt; och småningom blevo de allt mer goda vänner.

Han vande sig att tala med henne om sina arbeten och arbetare, sina politiska eller sociala funderingar. Hon intresserade sig livligt för allt detta, om ej för annat, så av tacksamhet.

Hon beklagade sig emellertid över, att hon var så okunnig, då hon knappt läst något, sedan hon gick i skolan. Han rådde henne att gå på arbetareinstitutets föreläsningar. Hon gjorde det och lockade med sig så många hon kunde av arbeterskorna. När det var något de ej hade förstått, frågade hon Rolf, och det var honom ett nöje att i böcker taga reda på svaret, om han inte hade det till hands.

På detta sätt hängav han sig utan reflexion åt behaget av ett sympatiskt kvinnligt umgänge, som han dittills saknat. Det blev hans hustru förbehållet att visa honom faran härav.

*

Fru Berg visade sig aldrig i sin mans atelier eller på hans kontor. Hon var rädd för alla färgburkarna och hyste motvilja mot Rolfs arbetstagare, som hon ansåg gödas på familjens bekostnad. Hon undvek bekantskapen med hans skickligaste ritare och målare, vilkas talang hon kanske måst giva sitt erkännande. Rolf bjöd ingen av dem hem, därför att hon aldrig föreslog det och han själv inte gärna

ville taga hem några gäster efter affären med preference-juntan. Han märkte, att de flesta, som bjödos hem hos dem, räknades som »Rolfs vänner«, vilka hon visade en pliktskyldig »uppmärksamhet«.

Mot Louise Algren var naturligtvis hennes motvilja fördubblad, sedan den kvällen Rolf och hon haft sitt lilla meningsutbyte om det nya bitrådet. Följaktligen kände inte fru Berg Louise som sedan en längre tid varit i affären.

Så var det inte med fru Ydrén. När Rolf verkställt en större målning, gick hon gärna till stället och besåg den, och hans atelier gick hon aldrig förbi utan att hälsa på, emedan hon visste sig vara välkommen. Fröken Algren blev hon genast intagen av och kom ofta in till henne med skrin och andra småsaker för att få målade. Då hon envisades med att betala, lät Louise någon av arbetserna få extra förtjänst för dessa småteckningar. Tant Andersson, som ofta följde med, tog med sig all världens gamla saltkar och byttor för att få grannlåter på.

Ofta nog såg man nu kretsen kring ekbordet i vardagsrummet utfylld med Louise och någon av arbetserna. Och det blev trevligt som i forna da'r, ty Rolf kom ibland med. Då bjöd fru Ydrén på något extra, och man kunde sitta och prata till inemot midnatt.

Men fru Berg, som var en sådan plikttrogen mor, lade sina barn kl. 8 och kunde icke sedan komma ifrån, varför hon endast gjorde förmiddagsvisiter hos mamma.

Emellertid började moderns och tant Anderssons ständiga lovsånger över den där Louise skorra i öronen på henne. Mamma fick en underförstådd skrapa för att hon bjudit till sitt bord en person i Rolfs tjänst, som Hedda ännu inte sett hemma hos sig. Rolf blev å sin sida en dag oväntat anmodad att till en söndagsmiddag bjuda hem »den där märkvärdiga människan fröken Alström eller Alberg, vad hon heter«.

Han blev angenämt överraskad, ty han hade länge fruktat, att Louise skulle ansett sig ringaktad, därför att denna bjudning så länge uteblivit, och därför att hon aldrig sett hans fru. Emellertid fruktade han, att Louise ändå kunde känna sig ringaktad inför hans »paranta« hustru; men framförde ändå bjudningen. Den emottogs som en kallelse. För att det inte skulle bliva allt för stelt, inbjöd Rolf sin svärmor, tant Andersson med Adolf, pappa Berg och syster Eva med sin man.

Louise kom, behaglig och okonstlad som vanligt. Vårdinnan var för tillfället inte inne. Men gamla frun drog gästen med sig till en soffa; barnen ställde sig omkring, pratade med Louise och syntes tydligt dragna till henne. Eva satte sig att preludiera på pianot, och Rolf slog sig ner i en fåtölj och tyckte han hade hemtrevligt.

Slutligen kom Hedda in med spiselrosor på kinderna. Hon hälsade ovanligt vänligt och ursäktade sig för sin frånvaro, men »man måste ju tänka på soppan och steken, för jungfrur äro inte att lita på, ser lilla fröken«. Detta var en osanning, ty de hade en utmärkt kokerska, som hon brukade lita på, och Rolf satt och undrade, av vilken anledning hans hustru spelade huslighetens roll.

Under middagen bibehöll hon ett okonstlat, hjärtligt sätt, som gjorde hennes omgivning upprymd. Barnen pratade högt. Gubben Berg, fru Ydrén och tanten föreslogo under skrattsalvor högtidliga skålar för varandra. Järnkramhandlaren och Adolf gjorde konster med knivar och gafflar och ingingo vad.

Allt detta passerade utan att störa det klara lugnet i vårdinnans ansikte. Men Rolf och Louise hade börjat ett samtal om en pågående strid inom konstens värld, en sak, som Hedda icke hade minsta reda på, men i vilket ämne de två voro väl hemma. De hade läst allt om det och sett en mängd tavlor, som de talade om; möjligen sett dem i sällskap. Och utan att se sig om, utan att lyssna på någon

annan förirrade de sig allt längre in i ämnet med en trygg, lugn min och strålande ögon. De stodo på samma sida i striden, och när den ena gjorde en anmärkning, sade den andra: Ja, just så har jag tyckt.

Och där satt hon glömd och förbisedd, hon, som bjudit sin mans avlönade biträde hem och visat sig vänlig. Hon, som beslutat att överglänsa denna fröken Algren icke blott med elegans, utan med sin husmoderlighet och sitt glada, tillgängliga väsen.

Hon reste sig och bröt upp från bordet. Likväl bibehöll hon ännu sin älskvärda min. Men när gubben Berg kl. 8-tiden föreslog, att man skulle »alle man«, dansa française i salongen och sjunga till, då blev det litet för tålmodsprövande. Hon ringde på tét, vilket hon serverade med en uppsyn, som angav, att det var sista numret på programmet.

Rolf följde sällskapet för att få frisk luft. När man kom ut, var det ett härligt månsken, och Evas man föreslog en promenad. Hela sällskapet följdes åt, och järnkramhandlaren bjöd alla in på ett kafé. Stämningen var hög. Gubben Berg var speciellt så livad, att han friade till Louise; då han fick avslag där, till tant Andersson, och slutligen till fru Ydrén, »egentligen den trevligaste flicka han visste näst änkedrottningen«. När man skildes åt, var tiden ganska framskriden. Louise hade en lång väg hem, och Rolf följde henne.

När Rolf kom hem, var det inemot midnatt. Till sin förvåning fann han sin hustru sitta uppe och invänta honom i salongen. Han nämnde var de varit, och hon reste sig på sitt mest majestätiska sätt och sade:

»Jag är inte nog ogrannlaga att begära redogörelser. Du minns kanske, att jag rådde dig att inte ta den där unga kvinnan i din tjänst. Du ringaktar visserligen mina råd, men jag vill ändå uppfylla min plikt. Nu råder jag dig, att du tänker på den där flickans rykte, om det är värt att taga vara på.«

Han var alltför häpen för att hinna svara, innan hon lämnat rummet.

Han fick en tämligen sömnlös natt. Skulle han verkligen ha givit Hedda anledning till att vara svartsjuk? Nog talade han mycket och gärna med fröken Algren, men sådant måtte väl en man ha rättighet att göra. Han mindes väl sin egen morfar, den bästa familjefar i världen, som inte visste bättre än få samtala en stund med Fredrika Bremer. Sådana exempel funnos många. Hade någonsin han och Louise utbytt en blick, som tydde på annat än en lugn, passionsfri vänskap? Visst icke. Han somnade gott vid fyra-tiden, på det klara med sig själv, att hans vänskap för Louise var en känsla, som icke hade det ringaste med hans äktenskap att göra.

På morgonen beslöt han likväl att undvika allt för långa samtal med sitt biträde, så att ingen skulle få anledning till prat.

Åt sin hustru sade han allvarligt och bestraffande, innan han gick:

»Du tillät dig i går en insinuation, lika orättvis och olämplig mot mig som mot fröken Algren. Så länge jag inte sviker mina plikter, fordrar jag tillbörlig aktning.«

Det var nu han som lämnade henne stum.

När Rolf setat en halvtimme på kontoret, hade han tre gånger återvänt från dörren, som han närmat sig i avsikt att av ett tämligen oviktigt skäl gå in i fröken Algrens avdelning. Slutligen hörde han hennes röst i förstugan och kände en mycket oplatonisk hjärtklappning. Men advokaten för den platoniska känslan sade, att det var en helt naturlig rörelse, härledd från den känsla av obehag hans hustrus ogrannlaga yttrande framkallat. Den vise advokaten påtog sig därefter en mycket

snusförnuftig min samt rådde herr Berg att skynda ut i ytterrummet, så behövde hon inte söka honom ensam i kontoret.

När han kom ut, fann han sin kassör inbegripen i samtal med Louise. Det var en beskedlig, pålitlig gosse med svärmiska ögon, och som mycket sysselsatte sig med sin lugg och med sin halsduksrosett. Var det inte äckligt att se, hur han stod och gjorde sig till för Louise! Inte avfärdade hon honom heller, utan nedlät sig till och med att le. Nej, hon tog verkligen inte nog vara på sin värdighet. Den stackars kassören förpassades med några få, kärva ord in på sin post, där han sedan satt orörlig några timmar, undrande över sin principals ovanliga stränghet.

Louise däremot tilltalade Rolf leende och obesvärat, tackande för dagen förut. Egentligen sökte hon honom därför att de fått en större beställning, som fordrade skyndsamhet. Hennes bästa ritterska var sjuk, och Louise kunde inte medhinna allt ensam, varför hon bad att få låna någon av Rolfs ritare.

Rolf hade ingen till hands, utan måste sätta sig ned i ateliern för några timmar, huru ovälkommet det än var just nu. Han var mycket principal i dag, och han märkte att Louise betraktade honom förstulet och förvånad. Hon tycktes antaga, att han var vid dåligt lynne i anledning av någon motgång, och hennes sätt antog en mjukhet, som tydde på en vänskapsfull medkänsla. Det behagade honom, och han fortfor att vara högtidlig.

Han hade gärna velat tala med henne om sitt möjligen förestående riksdagsmannaskap, ty han hade nyss fått underrättelse om, att han stod på de liberales vallista, men han fruktade, att de därvid åter skulle råka in i ett av sina långa samtal. I stället lyssnade han till hennes elastiska steg och mjuka röst samt följde förstulet rörelserna av hennes säkra, lätta hand.

Mitt i denna angenäma sysselsättning överraskades herr Berg av advokaten för den platoniska känslan, som med en ömklig min tog avsked. Principalen påskyndade ritningen, sköt tillbaka stolen och avlägsnade sig efter att ha givit Louise några korta order.

Då Rolf kom in på kontoret, fann han sin kassör ännu på hans post, som han inte velat lämna, förr än Rolf kommit igen. Han avfärdades med några vänliga ord och fick fridag, varefter dörren låstes i lås efter honom.

Nu försvann principalen, och älskaren kastade sig i en stol med händerna för ansiktet, mumlande: Hedda skulle då få rätt!

*

Ju mer han undvek Louise, desto mer längtade han att närma sig henne. Hans visade kallsinnighet bar hon med ett jämnmod och en takt, som ökade hans beundran och vänskap för henne.

Prövningen försvårades för honom genom Hedda. Sedan hon nu börjat frukta en rival, oroade Rolfs kallsinnighet henne. Rolf var ju över huvud taget en bra karl, om också inte den bäste hon visste. Hon fann det olämpligt, mindre ekonomiskt och högst nedsättande för henne, att han skulle ägna en annan kvinna sin dyrkan. Hon blev nu öm och smeksam. Hon talade gärna om »hur min man vill ha det«, hur »Rolf och jag tycka«. Hon påminde honom om små romantiska episoder från den flydda tiden, vilka icke roade honom längre.

I alla dessa ömhetsbevis kunde likväl Rolf ej se någon äkta känsla, och hans ovilja mot henne blev så stor, att det oroade honom. Inför sina barn och sin svärmor kände han sig som en brottsling.

Befrielsen kom äntligen från Louise själv. Hon visade en dag för honom ett brev, vilket hon fått från den arbeterskan, som farit till Amerika. Denna hade jämte sin man uppsatt en stor tapetfabrik och

erbjöd Louise en mycket fördelaktig plats.

»Är det alltså er mening att lämna mig«, sade Rolf med en röst, som förtvivlan gjorde skarp.

Louise bleknade litet, men svarade lugnt:

»Ja, om ni inte har något emot det.«

»Jag tänkte — att ni ansåg er ganska fästad här.«

»Ja, med en tacksamhet, som jag aldrig kan avbörda mig. Tror ni jag kan glömma vad ni gjort för mig? Men Agnes här skulle sköta min plats minst lika bra som jag, och jag vet inte, vad det är för en häftig längtan att komma ut, som gripit mig. Ni har alltid varit min välgörare, och därför vågar jag tala med er om det här oförbehållsamt som med en vän.«

»Ja, ja visst, kära barn«, — (han lutade huvudet trött i handen) — »ni skall inte fästa er vid mitt tvära sätt. Jag har mycket att tänka på. Jag är er vän som alltid. Ni får fara, men på det villkor, att ni kommer igen, om ni inte har det bra.«

»Tack, det lovar jag.«

Hon hade svårt att dölja den rörelse hans klagan framkallade hos henne.

»Och om jag behöver er, då?« Han log litet sorgset och skälmaktigt.

»Då skriver ni, och jag kommer.«

»Gott.« Han log på samma sätt.

Nu påskyndade han själv hennes resa, i tro att han skulle få lugn, då hon farit. Men det var tungt att skiljas, märkte han. Han tyckte sig gå och bära på en sjukdom. Ofta om nätterna spratt han upp med en svidande känsla, då han drömt, att hon gifte sig därborta.

En dag stängde han sig inne med Hedda. Han talade lugnt och vänligt och föreslog skilsmässa.

Hon började gråta och kvida, som om hon lidit stora kval. Hon höll icke heller inne med sina misstankar mot »den där kvinnan, som stulit hans hjärta«.

Han erkände öppet sina känslor, men han beskrev även deras äktenskap och frågade, vem som älskat mest.

»Ja, ni män, ni älska alltid passionerat; men vem har älskat längst? Och tänker du då inte på barnen!«

Jo, han led vid tanken på dem, men de hade just icke gott av ett hem, där föräldrarna spelade komedi. Han kunde ge dem gott underhåll. Hon och han kunde ju, fastän skilda, vaka över barnen och ägna dem sin vård. Han gav henne betänketid.

När den var utlupen, kom han för att få svaret. Hon blev förvånad. Hon hade tydligen hoppats, att det bara var ett hugskott, som han inte skulle återkomma med. Ny gråt, nya scener och anklagelser samt slutligen bestämd vägran på grund av att hon »som hustru inte ville kasta honom i fördärvets armar«.

Han vände sig nu till sin svärmor, hur svårt det än var för honom att såra denna vän, som han satte

så högt värde på. Han beskrev även här sitt äktenskap, men i mildare ord än inför Hedda, och sökte få henne på sin sida. Nej, det var dock för mycket för den gamla kvinnan! Hon böjde sitt gråa huvud, stora tårar rullade ner för hennes kinder, och fårorna vid hennes mun blevo djupare. Hon kunde icke få syn på det rättmätiga i hans anklagelser. Hedda hade ju varit en utmärkt husmor, en omtänksam mor och icke otrogen eller kokett. Vad begärde han då? Och den hederliga gamla kvinnan såg med ett främmande, misstänksamt uttryck på denne Rolf, som hon hittills älskat som en son. Hon satt och runkade på huvudet, och han gick utan svar, ytterst plågad av hennes sorg.

Så snart morgondagen kom, klädde hon sig och gick till sin dotter, när hon kunde antaga, att inte Rolf var hemma. De båda kvinnorna föllo gråtande i varandras armar. Modern smekte den kvidande Hedda och sade. »gråt inte, mitt barn, men håll ut; du har rätten på din sida. Måkan segrar alltid över älskarinnan.«

Dagen efter infann sig gamle Berg på kontoret och bad om ett enskilt samtal, varvid han med en kannibalisk blick betraktade kassören, så att denne flög på dörren. Därefter intog han en oratorisk hållning.

»Vad tusan är det här för spektakel, min käre Rolf? Du vill skilja dig från din charmanta hustru utan ringaste anledning? För jag räknar då inte på den där lilla flickan, som nu i Jesu namn väl är i Amerika. För resten, tror du inte man som gift karl kan tycka, att en flicka är söt, utan att vilja skilja sig för hennes skull. Puuh! Du har ingen erfarenhet, det är alltihop. Hur tror du det skulle gå, om man skulle skilja sig för alla trevliga flickor man ser? En familj här och en där, ja, litet var stans till sist, kanske! För knäveln! En förbannat oekonomisk inrättning. Nej, gosse, man lugnar sig, och gumman blir den bästa till sist. Tänk dig om, du, min gosse, och tacka din skapare, att du har en sådan hustru, med pengar och allt.«

Då Rolf bara teg, gick denne Cato direkt till de båda fruntimren och sade, att nu var allt klarerat och gott som förut.

Han emottogs med sådana hedersbetygelser av sina klienter, att han sedan ständigt blandade sig i andras angelägenheter och höll tal, vilkas stora verkan endast han själv visste något om.

Rolf gjorde vad han kunde för att hålla ut. Men det var oerhört pinsamt för honom att hädanefter gå sida vid sida med hustrun, allra helst som hon envisades att uppehålla ett visst sken och behandlade honom med en blidhet, som antagligen skulle vara en ädel kvinnas overseende. Att hon inte tänkte ge vika, det märkte han nog. Hans far blev en tid sjuk i reumatisk värk. Hon gick dit och satt hos »kära pappa« om förmiddagarna med sitt handarbete och skötte honom med en dotterlig ömhet, som förvånade och förtjuste patienten och fyllde hans mun med lovtal över henne inför Rolf.

En dag sände hon av någon anledning en brevlapp till sin man på kontoret. Det började med »min Rolf« och slutade med »din Hedda«. Var han då denna kvinnas oförytterliga egendom och hon hans?

Han satte sig den dagen ner och skrev ett brev på flera sidor till Louise.

Månad efter månad förgick. Inget svar. Rolf började gå lutad som en gubbe; han blev allt mera blek och håglös.

Agnes, Louises efterträderska, som skötte sin plats till Rolfs belåtenhet, skrev en dag till Amerika ett brev, vari hon nämnde, att hennes husbonde visst var sjuk, ty han hade magrat och fått ett sätt, som man inte kände igen. »Bara han inte är spelare eller börjat dricka«, tillade den stackars Agnes, som hade en rucklare till far.

Omedelbart efter det hennes brevduva sänkt vingen å adressorten, höjde sig en annan och flög med

ett oliveblad i munnen över Atlanten rakt till Rolfs kontor.

»Kom då! Jag älskar Er.«

Louise

Rolf satt en tid uppe om nätterna till inemot dagbräckningen för att skriva och ordna sina affärer. Men hur mycket han än arbetade, gick han rak i ryggen, med färg på kinderna och glänsande blick.

På detta sätt kom denne hederlige karl att en kväll smyga som en tjuv från sitt hus, stämplad som en brottsling inför sina barn, av vilka han ej fick taga avsked, och för alltid förlustig sin svärmors vänskap, vilken han satte högst näst Louises.

Vilken skandal! Även han, som man ändå ansett för hederlig! Där ser man, hurdana de radikales män äro! Löslighet, humbug! Och så skrattade man hånfullt, det vill säga alla, som icke varit i hans bröd.

Men den stackars beklagansvärda hustrun? Hon tronade mera superbt än någonsin på sina törnen. Vilken låg passion måtte det ej ha varit, som lett honom att överge en så präktig kvinna! Preference-laget öppnade åter sina armar för den stackars frånskilda. Och med tiden gifte hon sig med notarien, fjärde mannen vid juntan. Han hade nämligen blivit hennes homme d'affaires och visat sig vara rätta mannen att taga hand om hennes ganska ansevärd förmögenhet. Så att nu fingo då de stackars barnen ett namn.

Men han, som först givit dem ett och även en förmögenhet, och som nu hade andra barn, han sörjde över deras förlorade aktning och kärlek, men hoppades att en dag återfinna den.

Och hon, som därute delade all hans glädje och alla hans bekymmer, hon uppmuntrade honom i denna kärlek och i detta hopp.

Nitälskan

av Hilma Angered Strandberg

Fru Brogren sträckte halva sin runda, frodiga kropp ut genom fönstret och ropade ivrigt på Tore-Peter, som kom sakta körande uppför backen nedifrån sjön.

— Hör Peter — stanna litet. Vill han inte vara beskedlig låta Kristin Dörth följa med till prostgården? Han far ju ackurat förbi.

Tore-Peter grinade i det starka solskenet och lyfte på mössan.

— De' kunne a' stå te' frua. Jä ska in ett tag på konsulns kontor, så ho kan være klar när kvarten ä' gången.

— Tack ska' han ha, Peter. Men hör — kom hit litet närmare.

Fru Brogrens små, tindrande ögon foro snabbt nedåt gatan, då hon halvviskade:

— Peter kan gärna hålla där uppe vid liden — bortom smed-Olles, det behövs ju inte skrikas om den här saken över hela stran'na.

— Va de' likt sej! — Jä' ska' ti still å inte knyste.

Peter satte sig upp i kärran och knogade längre upp för backen med en liten munter blinkning. Han tänkte både ett och annat. — No ä' de' nogge satans prestetyg, ho har för sig igen, — gick det egentligen ut på.

Fru Brogren vände sig inåt rummet och log belåtet. Hennes runda, breda ansikte var rött av ansträngningen och det stickande solskenet. Det tog sig fult ut emot håret, som var linfärgat och så glatt och slätt, att det föreföll, som det varit fernissat. Hennes ytterligt feta figur kom henne att röra och vända på sig så trögt och långsamt, att man fick intryck av något nästan stillastående, oflyttbart. Halsen var mycket kort och tjock. Hon bar huvudet styvt och rakt och vände aldrig på det utan att även vända hela kroppen. Hennes små feta händer voro bländande vita, nästan sjukligt vita och vilade stilla i knäet, när hon satt, vilket hon för det mesta gjorde.

— Puh — här är värkligen rysligt hett så här på middagen, sade hon och torkade sig med näsduken om halsen och i ansiktet.

— Ja — Härren tänker på oss fattia syndare me' en välsigna' sommer. — Di har fått in både råg och vede överalt.

Det var madam Kristin Dörth, som talade med mörk, entonig stämma. Även hon hade en märklig ro och stillhet i sitt väsen. Hon satt vid dörren i svart duk, svart klänning, svarta bomullsvantar och en ren hopviken näsduk mellan händerna. Hennes mörklagda avlånga ansikte såg strängt och energiskt ut, och ögonen hade ett kallt uttryck.

— Nu får Kristin åka, det var bra. Hälsa prosten så mycket från mig — säg honom nu riktigt, hur allting ä. Och så kan Kristin lägga till, att hon varit hos mig, och att jag rått henne till det.

— Ja — frua ved ju hålles d' ä bäst å gøre. De' ä ju ändå å rädda hans fattia själ, som de' tränger mäst te. Jä' sa de' åt'en om Onsdä'n åssä. — Olle, sa' jä' — har du druckit nu igen, sa' jä' — du ved atte prosten inte låter dej gå fram om Sönda'n då, sa' jä' — och de' ä' då väl de', sa' jä, — för så gjorte du en så'n synn, så Härren kanske aldrig kunne förlåte dej, sa' jä. — Men ved frua, hva' han så tog te' å svarte? — Kristin lilla, sa'n — de' vore domt gjort å prosten, sa'n, för då tog jä vesst te' å drecka hör evie da', sa'n.

Madam Dörth hade suttit alldeles orörlig, under det hon talat. Nu tog hon upp näsduken och torkade sig i ögonen utan att det egentligen såg ut att behövas.

Fru Brogren blickade dåsig ut på gatan, där det var alldeles tyst i middagshettan. Hon nickade till och med utan att tänka på det vänligt åt mor Åkerberg, som smorde in mannens sjöstövlar utanför trappan till stugan mitt emot. Hon hade egentligen talat ut och väntade smått på, att madam Dörth skulle gå, så att hon fick äta middag i lugn och ro nu, medan tilloppet av kunder till boden var avstannat en stund.

— Ja, Härren vare med Kristin — det vore en stor synd, om hon icke aktade Härrans bud högre än de sina.

— Bara han inte blir rent gal'n.

— Härren gagnar hans egen hustru till redskap i sin nåd. Tacka Gud för att Kristin fått det rätta modet. Förrästen så ...

Här vände fru Brogren sig ovanligt hastigt om och talade i vardaglig, förtrolig ton med en blinkning i

de små ljusblå ögonen.

— Förrästen så — vem skulle säga'n det? Kristin kommer ju hem, innan han hinner från Öddö i det här bleket. Håll sig bara tyst för Tore-Peter.

— Ja — tack frun, tack så mygge.

Madam Dörth steg upp, snöt sig och neg kort.

— Ajö Kristin — Härren vare me'na nu, vänta litet, det va' sant, ska hon få ta' med sig åt prosten tre tjog ägg. Hälsa honom och säj, det jag sa'.

Fru Brogren följde med ut i boden och lade äggen i en korg. Stod sedan och såg ut på gatan efter madamen.

Hon tänkte på hur prosten skulle taga den här saken. Säkert skulle han bliva belåten med hennes nitälskan. Det var just sådant, som behövdes i församlingen.

Stränghet och allvar skulle det vara. Ville de ej hålla sig till Gudsbordet med godo, så skulle det ske med ondo. Och vad hon kunde — i sin ringa mån — det skulle hon hjälpa den käre prosten. De troende i socknen visste redan, vart de skulle taga vägen, när de generade sig att gå ända till överherden. Hon var ett slags mellanhand — »ett härrligt Härrans redskap« hade prosten sagt för litet sedan med sin järnblick märkligt mildrad, då hon inberättat till honom om ungdomen, som dansat på Lindens sal helgdagsafton. Något som dock Gudi vare lov fanns en gammal världslig förordning till och med, som förbjöd.

Nej, det var ett styvt folk — de skulle böjas under Herrens heliga kyrka, tills de lärde sig att icke mer hava den minsta egna vilja. Och det hade gått mer och mer. Numera fanns det knappt en fiskare, som bestämde sina barns namn själv. Det fanns inte många, som vågade sig på att stoppa ned kopparslantar i offerbäckenet, när prosten satt bredvid och genomborrade dem med sin örnblick. Ej heller var det någon, som knotade, när han blev nekad att skriva upp sig till nattvardsgång, för att prästen hört ett och annat om honom under veckans lopp. Allt fastare förstod prosten att knyta till, allt mer förstod han att kväva självviljan och egennyttan inom Börre församling. Det stod hårt på, men nu var det snart gjort.

Fru Brogren tänkte på allt detta, när hon gick in i sitt trevliga, glänsande kök och smakade av maten, som var färdig att bäras in. Det skulle vara mycket sött och mycket starkt kryddat, och hon fick det aldrig gott, om hon ej själv lade hand därvid. Hon älskade i allmänhet god mat. Hennes smörbakelser och köttpuddingar voro något av det utsöktaste, man kunde tänka sig. Prosten Lennberg tog alltid in hos henne vid sina besök på fiskläget. Det var ju en sak, som de troende kunde hava gemensamt med världens barn. Ja, man kunde prisa och ära Gud själv genom att prisa Hans goda gåvor.

Och när så fru Brogren satt ensam i sin svala, luftiga matsal och långsamt stoppade servietten under halsen med de feta, vita fingrarna — och när hon sedan långsamt och omsorgsfullt åt sin lilla delikat serverade middag, så tänkte hon makligt och lugnt på, hur förunderligt Herren styr de sinas öden.

Stilla och säkert hade hon hunnit den ståndpunkt, hon nu innehade.

Ifrån sin fattiga, för andra okända barndom, ifrån sitt korta äktenskap i södra skärgården — ja, ifrån det hon sedan började att sälja trådnystan och tvålbitar på en liten smal diskbräda och så småningom sakta men säkert klivit upp trappsteg efter trappsteg på det sociala anseendets stege — ifrån allt detta hade hon dykt upp i Fjällkil och var nu bliven den rika fru Brogren, ensam, barnlös,

mäktig i många stycken.

Och ville mörka skuggor någon gång uppkomma från forna dagar, så grep hon blott allt mer energiskt fatt om de tillfällen, som gåvos, att bortjaga dem från sig själv och andra. Och vad fanns väl bättre än *makt*?

De stunder, då stolarna runt omkring i hennes lilla sängkammare innanför boden voro fullsatta av troende kvinnor från såväl utkanten av socknen som från själva fiskeläget — stilla, mörkt blickande kvinnor, som icke talade mycket men läto några kraftord falla då och då om synden och nöden och trilskheten hos synnerligen strandbefolkningen — sådana stunder voro mycket lyckliga för fru Brogren. Icke så mycket för sakens skull, som för det, att varje möte kom till prostens kännedom. Och han visste, var han hade sin trofasta medhjälperska.

Och när hon nu satt så röd och mätt i middagsstunden och drack sitt andra glas bayerskt öl, så var hon fullt lycklig med Guds sköna värld. Och med en liten pirrande känsla tänkte hon på, hur söndagen skulle bliva, och hur Olle Dörth skulle taga den saken, att hans hustru gått till prosten och angivit honom för att han onsdags afton varit rusig samt bett, att han måtte bli nekad att anamma Herrens lekamen och blod. Olle var en av de styvaste, som ännu ej böjt sig.

Så det var nästan litet vågat. Fru Brogren hade också ett ögonblick tänkt på de två vadmalskostymer, som han beställde årligen och fruktat litet — — — men en sådan frestelse hade besegrats. Det stod mer än så att vinna, det var Herrens sak. För resten var det icke sagt, han skulle få veta, *vem* som — —

Och ute vilade allt i middagssteket. Nere vid sjöbodarna hängde barbenta pojkar över bryggorna och metade krabbor. Fjorden var blekstill och skären insvepta i lätt solrök. Solen gassade på splintvedshögarna, som lågo uppstaplade här och där och spärrade vägen på den smala, krokiga strandgatan. Skepparne, som kommit med vedskutor, lågo raklånga och snarkade ovanpå pliktluckan, medan några tuppar gingo omkring och golo och snokade bland skräpet i prången mellan strandstugorna. Man hörde knappt något annat ljud. De flesta av karlarne voro ute med makrillvadarna, och kvinnfolken sutto på stugutrapporna och stickade.

Men Tore-Peter körde långsamt vägen framåt med Kristin Dörth bredvid sig. Solen brände på ljungmarkerna och de vilda, låga bergknaltarna. Havren stod mogen här och där, men vetet var nästan bärgat alltsammans.

Peter försökte få ur Kristin hennes ärende. Men det lyckades blott till hälften. Det var ändå tillräckligt, för att han skulle känna sig laddad med goda nyheter till hemkomsten.

— Tack Peter, sade Kristin och steg av vid grinden.

— Tack sjöl, Kristin, svarade Peter och grinade litet mot solen. — Bare ho' ente ställer te' nogge dömt no, en ved så lide' hö' de' kommer å alt snack.

— Åh, sade Kristin långdraget och låste igen grinden. Men det var liksom något satt henne i halsen, då hon bad att få tala med herr prosten.

Men Tore-Peter fortsatte långsamt vägen uppför kyrkbacken. Han visslade smått och tänkte på, huru det skulle bli »te körka« i morgon.

*

Den stora Börre kyrka var alltid fullsatt, då gamle prosten Lennberg predikade. Hans starka stämma

skallade i det rymliga templet, och det tyckte folk om. Det höll dem vakna, och det var då något att komma i kyrkan för.

Och starka ord gingo från prostens Lennbergs mun. Mäktiga, kuvande, skakande ord, som icke tilläto någon undanflykt. Och det tyckte folk också om — åtminstone största delen. Ty Börre var en schartauansk församling, lidelsefullt schartauansk. Och fanns det några, som ännu icke voro kuvade för allt eget ont viljande och tänkande under prostens järntuktan och örnablick, så hjälpte de troende energiskt till, att så skedde.

Och svagare naturer, som kanske i sitt stilla sinne icke tänkte det bästa om allt detta, de tego av fruktan. Ty prostens Lennberg var ej att leka med. Och vart skulle man vända sig med sina möjliga tvivel om hans berättigande till slika påvelater?

Fattigt folk har ingen talan, och skall man få gehör hos de höga, så kostar det så mycket pengar. Dessutom var ju domkapitlet prostens gode vän och understödjare. Nej, här var bäst att tiga still och säga ja och amen.

Det var nu över fyrtio år, som prostens styrt Börre församling. Hans vilja var av järn och en sådan är av ovärderlig nytta för sin man i svaga tider och bland folk, som icke ha vilja av järn eller intet bruk för henne, om de skulle äga henne.

Också hade prostens nästan oinskränkt makt. Och därtill en anständig förmögenhet, fast han vid tillträdet till pastoratet ägde mest skulder. Men Börre var en rik församling, och prostens nitälskan hade i tidens lopp fört en lycklig kamp mot lasten girighet, »den vederstyggligaste av alla laster«, ropade han med glänsande, skarpa ögon och slog i predikstolen, ty girighet är roten till allt ont. Girighet och egen vilja, det skall ut av människan, det måste ut, ty djävulen sitter aldrig fastare inne än hos en människa, som är grisk om sitt guld och vill gå sin väg efter egna tankar.

En och annan av godsägarne i trakten var väl förtretad på prostens Lennberg och hans regemente. Men dels bestod församlingen mest av bönder och fiskarbefolkning, dels tyckte de få herremännen, att det kunde göra den vilde Börrebon ganska gott att få böja sin styva nacke. Prostens Lennberg var verkligen utmärkt passande för sin befattning. Ingen hade så kunnat krossa det stolta kustbolynnet. Dessutom — han visste ju förträffligt sin plats. Herremännen generade han sällan. Han kunde väl i hettan giva dem en och annan pik från predikstolen, men det var ju ej att fästa sig vid. I det enskilda umgänget var han en kvick och human man, som ej försmådde sin toddy. Och i huvudsak höll både konsuln och majoren på Niklastorp med honom: — Bönderna, brukade den lille gubben säga och slå handen i bordet, så att glaset hoppade, medan de genomträngande, skarpa ögonen glänste svarta, — bönderna, de skola lära att läsa och skriva rätt och slätt, icke ett uns mer. Läsa sin psalmbok och skriva under sina papper — vad mer är, är av ondo. Och det var ju egentligen ett både sunt och klokt tal.

Och solen lyste med varm glans över den ståtliga kyrkan, som låg fritt och behärskande på höjden med vida ljunghedar och låga bergsknallar runt omkring. Kyrkogården var stor och kal, och muren, som omslöt henne, låg och jämn.

Folket böljade in. Det var ett knäppande och slående i dörrarna, ett dämpat sus av viskningar och hälsningar. Längst framme åt altaret till sutto i främsta bänken majorens och konsulns.

Man såg varm och trött ut. Det var mitt i röt månaden, och socknen var stor och vidsträckt. Kvinnorna voro starkt upphettade och röda. Man trängde på i bänkarna, lutade sig förstrött ned några ögonblick, nickade och hälsade sedan på bekanta och rättade på huvuddukarna.

Slutligen började man undra smått, ty det dröjde över tiden, och prästen var alltid så punktlig.

Solskenet föll in fullt och stickande, och den röda kalkduken lyste som blod på altarbordet.

Nattvardsgästerna sutto och stirrade litet slöa på det stora koret med frälsarens bild. Solen föll rätt på ena halvan, och skuggor från den susande lönnen utanför kyrkfönstret lekte på altaret och dansade fantastiskt över den bländvita duken.

Man hade suttit här under det långa skriftermålet och var både lekamligen och andligen matt. Prosten hade varit mer än vanligt sträng och hotande. Han hade talat om det förfärliga ansvar, som drabbade den, som gjorde sig saker på Herrens lekamen och blod. Och så de, som stodo dem nära — på dem föll ock ansvar, om de icke hindrade den, som vore i färd med att draga domen över sig. Han själv, kyrkoherden, hade tunga plikter, plikter av järn — intill blods. För den skull hade ock Gud lagt makten sin heliga kyrka i handom.

Och det hade varit ett sakta stönande och gråtande. Därför var man ock nu matt, känslorna blevo slöa, och man stirrade tomt framför sig utan att egentligen erfara någonting av det man *borde* erfara. Och det oroade många.

Madam Dörth hade suttit dystert och stel med rödkantade ögon, och på andra sidan gången hennes Olle, en väderbiten gammal buss, nyrakad och skrubbad, med grått, tjockt hår och ett småslugt uttryck i sitt breda ansikte.

När skriftermålet var över, hade kyrkvaktarn kommit tassande fram och tyst sagt några ord till Olle. Varefter Olle hade sett förbluffad ut, harskat sig, rest sig och följt kyrkvaktarn in i sakristian.

Och på det tänkte nu de flesta av nattvardsgästerna, fast de icke ville tänka därpå. Vad månne? — — Somliga hade hört ett och annat i går kväll. De voro i den högsta spänning. Hur hemskt om en ovärdig sutte bland dem — en som kunde bliva saker på Herrens lekamen och blod! Gud, måtte det ej vara så, som folk sagt! — — Men *om* det var så, måtte *då* prosten blott stå fast, icke bevekas att —

De, som tänkte så, rodnade först litet av en viss naturlig känsla. Men andra fullföljde tankegången. Nej, det var visst icke för det pirrande i saken, bevare dem Gud! Men det vore ju hans, Olles, egen själabet det gällde.

Och så hade högmäsofolket börjat komma. Bänkar hade slagits igen och knäppt, steg hade ljudit på stengolvet dovt och oregelmässigt, kyrkan hade börjat fyllas. Det blev ett snytande, hostande, gående, viskande.

Men småningom blev allt tyst. Solen föll in över huvudena och strålade på korsgångsbänken, där fru Brogren satt fet, stilla, blid, med vakna, spända blickar.

Alla väntade.

Och så på en gång började orgeln brusa, den stora, härliga orgeln, Börre sockens stolthet. Tonerna bredde sig fylliga, starka till varje vrå av templet, det eggade och väckte på alla domnade känslor. Klockaren sjöng ensam första strofen med släpande, tordönstark röst, och församlingen föll in vid den nästa, långsamt, ojämt och falskt men mäktigt som ett storm-miserere.

Dörren öppnades till sakristian, och Olle Dörth kom ut. Han bar huvudet böjt, var pionröd i ansiktet och gick med fasta, trotsiga steg till sin plats.

Och strax därpå kom prosten och gick långsamt innanför altaret, sänkte huvudet och vände sig därpå om mot folket. Den lille gubbgestalten med det snövita håret och örnblicken — hur känd han var! I dag buro de järnfasta dragen fläckar av sinnesrörelse här och där, och stämman skallade som

en basun: Helig, helig, helig — —

Prosten hade sagt amen, psalmen var sjungen, och ånyo stod han inom altarringen.

Folk stannade kvar över allt nere i kyrkan. Det gick ett sakta viskande längs bänkraderna, man trängde sig fram mot koret, höjde sig på tå och knuffade undan några nyfikna pojkar, som ställt sig längst framme.

— Du lifsens bröd, o Jesu Krist, ljud från orgelläktarn i långdragna, klagande toner.

Nattvardsgästerna böjde sig ned, prostens vände sig om med det heliga brödet i handen, välkomnande dem.

Och långsamt fylldes altarringen av de främre bänkarna. Konsulns och majorens voro med, så att det väntades bliva många dukar i dag.

Det hade bytts om tre gånger — bänkarna från Fjällkils fiskeläge skulle nu fram.

Madam Dörth reste sig långsamt och darrande — förstulet såg hon på Olle.

Han hade suttit nedlutad över sina knäppta händer en lång stund. Nu steg han kraftigt upp och gick ur sin bänk. När han mötte Kristin på golvet, såg han genomträngande på henne och gick så långsamt efter henne upp mot altarringen, där han böjde knä.

Kristin såg rådvill och bestört ut. Hon kände en obeskrivlig lättnad. När prostens kunnat släppa honom fram, då var ju allt gott. Han hade ändrat sinne från i går — han hade tänkt på, att kanske ändå —

Tänkarna korsades i hennes hjärna, medan hon böjde ned huvudet. Nu hade hon anammat Herrens lekamen. Tack och lov! Nu var turen hos Olle.

Långsamt reste Olle upp huvudet — han gjorde sig i ordning att mottaga det heliga brödet mellan sina läppar.

Men han mötte endast ett par ögon av eld. Mekaniskt blev han vid att se in i dem. Några sekunder borrade deras blickar sig in uti varandra likt svärds klingor.

— O Guds lamm, brusade sången från kyrkan.

Prosten gick till nästa man.

— Jesus Kristus, vilkens lekamen du anammar, bevare dig till evinnerligt liv.

Det ljud i Olles öron som något långt avlägset, medan han bara fortfor att stirra framför sig på altarduken med upplyft huvud.

Han hade förbigåtts.

Och när kalken kom, låg han likadan, stirrade likadant på den vita, guldbroderade altarduken.

Endast ett ögonblicks avbrott, då prostens svarta gestalt skymde undan den för honom.

Man såg förstulet upp från flera håll, där man låg knäböjd vid ringen. Var det sant? Ja, det var verkligen sant.

Och prästen gick upp på pallen och bredde långsamt ut armarna till avsked.

— Frid vare med Eder.

Man vände sig om. Folk hade ställt sig upp på bänkar och hade trängt inpå. Alla ansikten hade ett gemensamt uttryck av spänd väntan.

Olle reste sig. Han var vit i ansiktet, blicken var slö, och han stapplade osäkert fram till sin bänk.

Här stannade han, såg stirrande framför sig, tog psalmboken och sin gamla »storm« inifrån bänken och vacklade ned till kyrkdörren.

Alla vände sig om. Alla sågo efter honom.

En ny altargång under den släpande, dövande sången.

Men spänningen var över. Man strömmade ut ur kyrkan, flock på flock. Man var otålig att få höra och tala.

Ute på backen sken solen rätt ned. Hästarna gnäggade vid muren, och det hade börjat blåsa upp.

Grupp på grupp samlades därute. Gamla ansikten och unga ansikten. Gubbar med vitt flygande hår under den rödbruna, luggslitna stormen, krökt rygg och krökta ben. Unga, brunbarkade karlar. Bondflickor upp från socknen och fiskardöttrar nere från fiskläget — ett strå vassare för det mesta, moderna och knyckiga.

Men alla förenades i samma intresse i dag. De flesta visste ej mer, än att det var något, som skulle vetas och de måste underrättas. Många visste om ingenting. Och så gick det från mun till mun, från grupp till grupp.

— Har du hört det? Ä de' sant?

— Ja Gu' ä de — jä' så'et me' egne öuer.

— Åh — fa'n i de' — de' va tusan te' prost.

— Tyst Mats Ingelson! Härrens äranne gick han, och Olle behöfde böjas, kan jä' si'e dej.

— Fa'n te skammelit va' de', kan jä' sie'a Olena — te skämme ud en så bra kär. De' va' jaggu en —

— Agte sej han bare. De' kan häнна hem som hälst de', å illa blir de' for den, som bespottar Gud och hans väjer.

—Gud å hans väjer, kärng! Hö ä' de ho' snakkar? Prästetyg ä de' å gödt kommer inte tå'et, de' går jä i go' för. — Mats Ingelson va' de', som sa't!

Det blev oväsen på backen. Schartauanerna gingo tystande omkring och körde på avresan.

Nere vid kärrorna höll det nästan på att bliva värre. Men de allvarliga rådde. Det var i alla fall blott få, som sade något om prosten. De flesta tego och behöllo sin tanke för sig eller sina närmaste.

När Kristina Dörth gick ut ur kyrkan med nedslagna ögon, ryckte fru Brogren henne sakta i kjolen: — Tacka Herren, som bevarade honom för att synda, kära Kristin. Låt oss nu hoppas det blir en varning. Kristin kan titta till mig och dricka en kopp kaffe i morgon förmiddag.

Kristin neg litet och tackade.

När hon kom ut, drog hon ett djupt andetag och såg skarpt och spejande omkring sig.

Folket hade skingrat sig på backen. Några flockar sutto på gravkullar här och där och tittade nyfiket på henne, då hon gick förbi. Hon hälsade ibland förläget, och så kom hon till muren, där Olle bundit hästen.

Hon visste icke riktigt, vad hon hade väntat men kände sig lätt, då hon såg Olle stå och syssla med förspänningen.

Hon gick fram och strök hästen över länden.

— Ska' jä' hjälpe dej?

— De' ä alt gjordt — sätt dej opp no'.

Ingen av dem yttrade något mer. Olle var rödflammig i ansiktet och började köra med vild fart utför backen, förbi prostgården, uppför klockarliden och utför igen.

Uj, vad det gick! De foro förbi den ena kärran efter den andra. Folk hälsade, men Olle rörde icke på mössan. Kristin tordes icke säga någonting. Endast när de kommo till den stora branta kvarnliden med garveriet vid kröken, kunde hon icke hålla sig.

— Akte dej — du välter me' bå' öss å kärra, Olle.

— Åh, en går inte så lätt fa'n i voll håller.

Och så ven kärran om garverihörnet. Kristin skrek till, och hästen glänste av svett.

— Du skulle skamme dej å inte akte de' fattige djuret, Olle, kunde hon omöjligt avhålla sig från att säga.

— Åh, de' ä väll di som har'et värre' me' aktninga, svarade Olle trotsigt, men höll sedan litet mer igen.

Därpå sades icke något, och så kommo de ned till fiskeläget.

Kristin steg ur uppe vid backen, och Olle torkade av hästen och ledde in honom i Smed-Olles stall, där han lånat honom.

Dörthska stugan låg nere vid sjön, och sjöboden var sammanbyggd med henne. Båten vaggade fram och tillbaka vid den smala, rangliga bryggan. En sillvad hängde över räckverket och vajade lätt för sydvästvinden, som friskat i.

Det var söndagstyst på stranden. Kyrkfolket hade ej kommit hem ännu.

Några stod och hängde vid konsulns magasin, när Olle stultade förbi utan att se upp.

— Di sier, atte makrilln står ude på Musefjor'n, Olle, ropade en av dem efter honom.

Men då han icke vände sig om, sade en annan och spottade:

— Hö skiller de' Olle Dörth i da'? han så' akkurat ud, som prosten tatt'en i nacken å böjt ryggen

på'n.

Men när Olle kommit in i kammaren och hängt upp helgdagsrocken, satte han sig vid bordet, lade huvudet ned på armen och började gråta. Tunga, klunkande snyftningar med harskningar och suckar emellan.

Kristin gjorde upp eld i köket bredvid. Hon var rådvill, vad hon skulle göra, om hon skulle tala till honom eller icke. Hon var egentligen storligen nyfiken att få veta, hur allt gått till och icke så litet orolig. Men hon hade ju gjort sin plikt. Hade icke prosten sagt henne det både i går och i dag i kyrkan? Jo, det är att draga Herrens straffdom över sig att icke hindra de sina från ogudaktiga vägar. Men med allt detta var hon icke viss på Olle, och det oroadde henne. Det föreföll, som vore hans styva sinne icke böjt ändå. Och *vad* skulle då göra det? Fanns det en värre skam än ...

Olle slog plötsligt handen i bordet därinne och ropade med hög, gråtfylld röst på henne.

— No har du gjort en gärning, du får ångre på, Kristin. — Åh Gu' hjälpe mej — jä' håller't slätt inte ud, jä — —

Hon stod i dörren med uppkavlade ärmar och såg mörk ut.

— Tacke du Gud Olle, som hjälpte dej frå' så svår synd som — —

— Jä' menar I ä galne, folk — hö' har jä' gjort fö' nogge da?

Olle skrek ut orden. Han hade plötsligt hört upp att snyfta, reste sig med darrande knän och knöt händerna på ryggen, medan ögonen stodo blodsprängda ut, och kinderna glödde brunröda.

— Hö ä de' jä' ha' gjort? Si' de', om du mäktar. Jä' sa så åt prosten me'. Hö ha' jä' gjort, härr prosten, sa' jä'? Jä' har tatt mej nogge par supar i onsdas kväll, sa' jä' de' har jä' gjort — men så ä jä' inte sämre än andre för de', å de' ä en mänskli sag, sa' jä', å skiller ingen ve' — inte härr prosten en gang.

— En har å böje sitt styve sinn', har'en Olle.

— Böje sej — ti' still me' dej kvinnfolk. I gör mej galn, si'er jä' — hem ska' jä' böje mej för? För Gud, vår Härre, böjer jä' mitt syndie houe men näggu om jä' har å böje mej för nö'n ann. En stor orättvis sag ä de'.

Olle darrade så i knäveckan, att han måste sätta sig ned igen, och den djupa basrösten ljöd hes och skrikig, så skakad var han. Han fortfor att tala oupphörligt, som om det lättade honom, och Kristin satte sig dyster på träsoffan och väntade, tills det skulle taga slut.

— Ska en bli nägta' å gå te' Härrens heli'a nattvärd, för om en inte har vore som en skulle i hele veggia? Hö ved prosten om jä' ä sämre menneske för de' da? Jä' sa' de' — härr prosten sa' jä', de' ä inte härr prostens sag och engen ann's heller, udan de' ä *min* sag, sa' jä'. Olle Dörth — jä' förbjuder dej i Guds namn att komme till altaret, sa'n. Nej härr prosten — jä' tar mitt på mej, sa' jä'.

Å så geck'en å skämte ud en fatti' stackare, som har vart en hederlig kär i all si' ti'. Åh Gu' hjälpe oss.

Olle stönade och lade huvudet hårt ned mot armarne, som lågo i all sin bredd över bordet med händerna sammanknäpta.

Kristin gick ut och lagade i ordning fisken. Hon visste rakt icke, vad hon skulle säga. Kanske hade sinnet runnit på henne litet för hastigt i onsdags kväll, då laget kommit hem från Flemsö och Olle skrålat på bryggan och skämtat med henne på de sätt, hon aldrig led. Hon *tålde* icke sådana där ord, som det ingen mening var i. Och till på köpet som mor Åkerberg varit hos henne och sagt till henne på sitt högmodiga sätt: — ja för mor Åkerberg *var* hög i sinnet — I har icke mäktat dra' Olle te' Härren, Kristin — så'n affärd ä de' aldrig' me' *min* kär. Ja, då hade sinnet runnit på henne, och hon hade beslutit att kväsa Olle.

Men hon hade ändå icke tänkt, att det skulle gå så här. En *sådan* skam! Hon hade aldrig kunnat drömma om att Olle skulle våga trotsa herr prosten ända fram till altaret.

Hon gick i många tankar, då hon dukade bordet därinne och bad Olle äta.

Han hade plötsligt tystnat. Han åt under tystnad och sedan han ätit, tog han sin pipa och satte sig ute på bryggan vid boden. Men på kvällen var det ljust i ölstugan hos Larssons. Ljus och mycket skratt och skrå. Olle Dörth bjöd hela sitt vadlag, och det var något ovanligt, ty Olle tog sig sällan ett glas för mycket och var rädd om styvern.

Tobaksröken lade sig i virvlar över det stora, breda huvudet med de rödbruna kinderna, och han skrek och lade armarna över bordet.

— Dreck, peltar — väl undt — ser I, jä' sa' te' kärenga mi': Har'en fåt namne', så kan ej jaggu göra gagne' me. Hoho! Fan ska' være nykterbolt! Skål på er!

Ute var det stilla. Sjön låg svart och blank, och stora strandfjället reste sig mot skyn som en dunkel massa. Eldsken från stugorna lyste ut på fjorden. Nere från konsulns storbrygga hördes det ideliga gnisslandet av en fiol och ett ihärdigt, tungt stampande. Det var ungdomen, som tog sig en sväng.

Men i prången vid Dörths stuga stod Kristin i mörkret och lyssnade ängsligt till skrålet från Larssons ölstuga. Ingen kom, och det avlägsna skrålet fortfor att ljuda ut i kvällen. Hon gick in och satte sig vid bordet, slog upp bibeln och läste högt flere kapitel.

Och timmarna skredo, men allt var lika tyst. Då lutade hon plötsligen ned huvudet i boken och snyftade.

Höstdagar

av Stella Kleve

Detta är historien om en rik bonde i min hemtrakt, som blev student, reste utrikes och drev om på kontinenten, tills han engång kom igen och förälskade sig i en herremans dotter. Nu är han död, och dessa papper, som tillhört honom, kunna gärna läsas av var man, utan att det skadar någon. Jag minns honom tydligt från min barndom, när han då och då med sin jakthund strök förbi gårdsplanen därhemma; — jag ser honom ännu framför mig sådan som han då var: stor och lång med breda axlar och väldiga nävar, en rödbrun tjurhals och ett litet, katigt högburet, blont huvud, med svenskens breda, fylliga haka, allvarliga mun och starka näsa. Han var en beryktad person i hela nejden på den tiden, och färdades man ute bland drängar och pigor — som vi barn ju ofta gjorde — så fick man många historier till livs, den ena värre än den andra, om Knut Knutsson på Östanmo, som i tio år hade levat bland både hedningar och ryssar och nog inte var stort bättre än en hedning själv. Många var där, som icke heller trodde, han ens var riktigt klok. Fem månader innan han föddes, dog hans far (han blev ihjälsparkad ute på marken av en rasande hingst, och de kommo bärande med honom

död hem till gården), och för den skull blev modern så rent ifrån sig, att folk påstod, att hon efter den dagen icke var vid sitt fulla förnuft. Hon dog förresten, då pojken föddes.

Han föddes sålunda icke som arvtagare utan som herre till en stor gård, den skulle blivit kallad ett gods, om den ej varit i bondesläkts ägo. Prästen i församlingen blev hans förmyndare, och när han fyllt tio år, blev han satt i latinskola, liksom en herres son. Där — kan jag förstå — läste, gymnasticerade, brottades, rökte och kurtiserade han bort det mesta av sin medfödda bondaktighet, ty, när han äntligen som student kom hem igen till Östanmo, var han en riktigt fin herreman, som bara ville umgås med köpstadsfolk och inte brydde sig ett dugg om gården. Så hände det emellertid (allt detta har man berättat för mig, ty på den tiden var jag ej ens född), att folk kommo underfund med, att han visst hade en tämligen intim förbindelse med en brunögd, fyllig spannmålshandlarefru, som förresten redan förut var illa tåld av alla damer i trakten; — det blev skandal, och Knut Knutsson, som nog ej tålde mycket, förrän han blev led vid det, reste utrikes från hela affären.

Där stannade han i en tio-femton år och hade visst många äventyr både i kärlek och annat. Det är först från den tiden han kommit tillbaka igen, att jag kan minnas honom. En enda gång var han hemma hos oss till middag — hans ögon voro då så besynnerliga med en underligt mörk, ruvande blick, tungsint undergiven och smärtsamt brännande. Det är dessa ögon, vilka jag egentligen sett blott en enda gång och med ett enda uttryck, jag aldrig sedan har kunnat glömma, och som jag nu — från var sida i dessa papper — vidöppna ser stirra emot mig med sin stumma, hopplöst fordrande fråga.

*

Det var en av dessa friska, ljuva höstmorgnar, då plejelslag hamra genom luften och daggen ligger tät över de gulnande björkarne och den röda, blommande ljungen, — spindelvävarne se ut som ljusgrå pärldukstrasor mellan blommorna. Och himlen uppöver en är ljus, men skiftande och skygig, och dofterna från fält och skog och hed äro så underligt frigjorda och flyktiga, så kyligt rena.

En sådan morgon var det jag återsåg dig, min Franciska — ja, här törs jag kalla dig min, som jag alltid kallar dig i mina innersta tankar — min, min, min! Du och Otto redo förbi mig på vägen, och när jag hälsade, hälsade du igen — främmande, nästan frågande, med detta blida, litet skygga och osäkra leende, som jag nu så väl känner. Jag kan se dig, som du var då — i din svarta riddräkt framåtböjd över den stålgrå hästen, smärt och spenslig, med din långa, smidiga hals och ditt askblonda hår, kortklippt som en gosses under hatten. När Otto stannade och talade med mig, höll också du stilla, och hela tiden blev du vid att se på mig från sidan, forskande, misstänksamt, nästan ängsligt — Herregud, din lilla stackare! — de har allt berättat dig några bra stygga historier om mig. Inte sant?

Jag vet, där är icke den minsta, minsta smula hopp om, att vi två — — — Nej, det vore bäst att resa tvärt ifrån det alltsammans, innan det blir till bara eländighet med mig. Men det tjänar till ingenting, att jag säger det till mig själv hundra gånger om dagen — jag vet ju, jag stannar ändå.

På kvällen samma dag vi träffats på vägen, gjorde jag visit på Orrvik. Otto och jag talade om jakten; — han sade, han hade just glatt sig däråt, efter han hört jag skulle komma hem i höst. Han var mycket artig; gamla frun också. Så, just medan vi pratade, kom systemen in.

Det klack till i mig och jag kände jag var helt förvirrad, när jag reste mig upp och hälsade. Nåja, det känner jag förresten till förut — det förskräckte mig inte. Nästan alltid då jag oförmodat ser en kvinna min tanke sådär intimt har sysselsatt sig med, blir jag strax på det viset. Det är mig ett ögonblick, som om jag icke kunde andas.

Hon var blek som på förmiddagen och hade samma slags ögon. Hon gick fram till lampan med sitt arbete och böjde sig långt in under ljuskretsen. Där var en liten vit fyrkant på bordet ovanpå den gröna plyschduken, — så som jag satt, såg jag hennes svarta byst — det var något matt, svart tyg hon hade till klänning — teckna sig mot det vita, axlarna och ryggen i mjuk skugga, och så detta underbara lilla bleka huvud framskjutet mitt i ljuset. Hon hade en röd ring på lillfingret, som sken mig i ögonen, var gång hon förde ut handen, då hon sydde.

Hon deltog nästan icke med ett ord i samtalet. Blott en gång, då vi talade om mina resor, frågade hon mig, om jag också varit i Konstantinopel. Hon satt med armbågarne på bordet, halsen litet framsträckt, och såg rakt på mig under lampan. Jag vet icke, vad det var för en ande, som kom över mig, men jag kände med ens en besynnerlig, nästan lyrisk energi till att tala — jag, som så sällan talar med främmande om mig själv!

Jag började berätta — Gud vet om vad! Om hundarne i Konstantinopel, om domen i Milano, om jakterna i Livland, om karnevalen i Nizza, om månskensnätterna i Venedig. Det var visst en hel del banalt turistprat, men jag märkte, att när jag berättade energiskt och livligt, kunde jag hålla hennes blick fånglad vid min, och jag entusiasmerade upp mig själv, jag talade mig varm, jag ansträngde mig som jag aldrig förr ansträngt mig. När jag red därifrån om kvällen, var jag i briljant humör, spänstig som en pojke.

Vad jag nu tycker allt detta är längesedan! Under dessa sista veckor har jag i mitt inre genomlevat lika mycket som eljest under långa år. Oupphörligt har min själ svingat från ytterlighet till ytterlighet, från vild ångest till jublande hopp, från oförnuftig smärta till oförnuftig glädje. Bara jag tänker på henne — och det gör jag ständigt! — bara jag tänker på dessa blåviolettera ögon, skygga och bedrövade till döds som hos en skjuten råkillning, på detta mjuka gulliga silverhår, som liknar fjunet av en ängstistel, på denna smidiga, vita kropp under den svarta åtsittande dräkten — åh, där löper som en kåre av is längs ryggraden på mig, och blodet skjuter upp åt huvudet och tränger på ögonen — —

Så länge jag har liv, så länge jag har blod, som bränner och starka, friska lemmar, så länge jag har en själ, som vill, och vill med energi, så länge, har jag lovat mig själv, skall jag intet neka mig. Och sedan? — Ja, sedan får det gå åt helvete.

Allt detta hade jag så klart för mig för blott några veckor sedan; jag gick och var stolt som en gud och kallade det för min »levnadsfilosofi«. Och då plötsligt en vacker dag så kommer det hämndlystna ödet och ställer mitt i min väg — bokstavligen mitt i min väg — denna bleka unge, och så — — — Godnatt! Prosit! Nu lever jag minus både filosofi och stolthet och tar ödmjukt var dag, som den behagar komma. Fy tusan — vad man sliter ont, när man är kär!

— — —
27. September

Nu ikväll var jag där igen. Inne i salongen stod lampan med den röda skärmen tänd på flygeln, där hon spelade. Dörrarne till trädgården stodo öppna, vildvinet, som i yppiga slingor hängde ned över den välvda posten, skiftade i genomskinligt gult och rött mot ljuset därinne.

Jag kom uppifrån alléen, den där långa, mörka kastanjealléen, som leder ända fram till huset, och hela tiden jag gick, kunde jag se henne. Hon satt i profil — rak, med ögonen häftade på noterna och starkt böjda, upplyfta handled, ena foten på pedalen. Hon hade en vit klänning med svarta rosetter, spetsigt ringad ned över bröstet, med hög Maria-Stuarts-krage, som litet slakt böjde sig bak i nacken och föll nedåt. En enda gång lutade hon huvudet fram; jag såg halsens vita linje mot den svarta

kragen, de bleka, fast hoptryckta läpparne — på tjugo stegs avstånd kunde jag se, hur bleka, hur ljuvt bleka de voro! — den raka näsan, ögonhåren, som strållika stodo rakt ut över de halvt nedslagna ögonen.

Det är mig en underlig glädje att åter och åter få beskriva hennes ansikte. Jag tror jag har en slags stilla triumf av att få visa — om det också blott är mig själv — hur väl, hur innerligt väl jag känner det i var linje, i vart uttryck. Dessa blåaktiga, genomskinliga, smärtsamt ådrade tinningar, dessa sluttande kinder, fina, fasta, litet håliga, dessa skälvande mjuka och mattbleka läppar — — — Du himmelens gud! om hon visste, hur ofta jag i tankarne har krossat detta ljuva ansikte med obarmhjärtiga kyssar.

Men hon vet det nog. I kväll, när jag kom fram till dörrposten, stannade jag några minuter och stod stilla. Hon fortfor att spela — slog fel ett par gånger, och reste sig så plötsligt upp. Jag steg in i rummet.

— Är det ni? — — — Hon räckte mig handen och blev litet röd. Ja, jag hörde här kom någon — — Det var osanning. Hon hörde ingenting, men hon hade känt min blick.

Om jag ändå engång kunde komma mig för att säga henne, hur mycket jag älskar henne, säga det med all den lidelse och all den energi där är i mig, storma och be och hota, som man brukar göra i sådana fall, då man vill ha sin vilja fram; — eller åtminstone bara fria på vanligt kälkborgerligt manér! Kanske jag då fick henne, ty affärerna på Orrvik gå dåligt nog, och varken gamla frun eller Otto skulle ha något emot att få Östanmo till hjälp — men just därför — — — Nej, inte därför, ty i det hela är mig detta komplett likgiltigt; ville han ingå en ärlig byteshandel med sin syster och oinskränkt kredit på Östanmo, så skulle jag nog slå till — ifall där ej vare något annat i vägen. Men nu känner jag, att detta icke är mig nog — jag vill, att hon frivilligt skall komma till mig och älska mig och bo och bliva hos mig och övergiva alla andra människor för min skull. Det är därför att jag i grund och botten är så förbannat romantisk och sentimental — — — Jag skall säga, vad det är: jag är rädd för blicken i hennes ögon vår bröllopsnatt. Jag minns engång en liten tös i London, som — Nå! det är det samma. Men det är visst i alla fall det, som förlamar mig!

— — —

Fredag.

Nu har jag upptäckt vad det är hon mest av allt liknar. Det är stål, som är glödgat vitt — skinande vitt, så att det gör ont i ögonen bara att tänka därpå. Eller är det kanske helt enkelt snö? — Något vitt är det.

— — —

Hon frågade mig idag om jag kunde minnas henne som barn — det var à propos något skoläventyr Otto och jag kommo att påminna oss. Ja, jag minns henne väl. Hon var nog icke tio år, då jag lämnade orten efter den där fatala historien med fru Kanser, men jag minns henne mycket väl. Hon var då en liten spinkig unge med stora, skrämnda ögon och vitaktigt, solbränt hår. Jag har en gång kysst hennes nacke då. Det är nu minst tolv år sedan, och jag har smakat så många andra kyssar sedan dess, söta och brännande, men genom allt detta minns jag ännu så tydligt den säregna förmimelsen av denna kyss — denna lilla fjuniga, svala och mjuka barnnacke, som stolt och vredgat tryckte sig tillbaka, så att kyssen liksom blev fastare, än jag hade ämnat — — —

Hennes mun var yppigt blek och litet våt som på en baby, och när hon talade, lyfte hon — liksom vek upp — överläppen i mitten, såsom hon ännu kan göra ibland. I lekar var hon vig och vild, hon klättrade som en katt och älskade spökhistorier i skymningen.

— — —
Idag ha vi talat om det. Ja, d.v.s. inte riktigt om det, men i alla fall — jag tror, jag förstod henne.

Det var i salongen på Orrvik, strax efter middagen. Franciska hade spelat och sjungit »Lorelei«. Så sade jag — alldeles utan mening, det försäkrar jag, bara för att engång säga någonting, ty det är nu mycket länge sedan jag kunde yttra ett klokt eller frankt ord i hennes sällskap. — »Det hörs fröken är förtjust i Heine«, sade jag. »Fröken exekverar det där med en känsla, som riktigt förklarar stycket.« Nu, när den är skriven, kan jag riktigt se, hur fadd denna fras måtte låtit — fadd, banal, stupid, hur man vrider och vänder den. Bara ljudet i min röst, då jag kom fram med den! Det där antaget, tillgjort »lätta« — åh det irriterar mig, när jag tänker på det! Hon trodde naturligtvis också jag ville alludera på henne — att hon skulle vara en slags »Lorelei« och jag »der arme Schiffer«; — jag kan gott förstå, att hon tog det på det viset, i sådana fall är hon nog inte bättre än en vanlig pensionsflickslinka.

— Heine, sade hon — åhnej, han är allt för sentimental för mig! Hon smålog — åh, detta svävande, flyende leende! Jag är alls ingen beundrare av sådana där trista, poetiska figurer — —

Hon såg på mig, när hon gick över golvet. Var där hån i denna mörka blick? Jag känner jag aldrig i livet får ro i min själ, förrän jag sett till djupet av detta mörker.

»Alltför sentimental!« Nåja, låt henne göra narr! men hon vet inte, hurdan en bonde är, när han är »sentimental«. Det är besynnerligt, men trots ögonen tror jag verkligen inte, att hon är en smula intelligent. Där var en nästan tarvlig, snusföruftig impertinens i detta »alltför sentimental för mig« och »en trist figur«. — Som om hon kunde ha en mening om sådant! Hade hon bara sagt den meningen första gången jag såg henne, så hade jag kanske varit fri från hela eländet. — Nej! nej! — vad bryr jag mig väl om hennes intelligens? — Vad bryr jag mig om, ifall där djupast inne är ett fel i marmorets gry, när bilden i sin helhet är så härligt mejslad?

— — —
Tisdag.

Herregud, vad hela denna olyckliga historia börjar bli mig vämjelig. Det blir mig mer och mer klart, att gamla frun och Otto arbetar för ett parti mellan mig och Franciska — med all denna sliskiga, diskreta välvilja, förstås, som folk har när det gäller förmånliga kärleksförbindelser. Och hon? Hon märker grant min kärlek, och hon skäms för den. Bestämt, säkert, skäms hon för den. Om det nu är av jungfrulig blyghet, därför att mina ögon kanske varit uppriktigare än jag själv, eller för det hon tycker, att jag är av lägre samhällsställning — det vete himlen! Men där var i dag i hennes ögon ett uttryck av skam, när hon tvang sig till att se på mig. Åh, jag märkte det nog. Kanske var det för jägmästarens skull, som också satt därinne — Nå, mitt lamm! tycker du om den baggen, så skall du allt få gå fri för mig. Men kom ihåg, att jag är en varg, och möter jag dig, så sparar jag dig icke. Ty jag hungrar efter dig, förstår du, efter ditt vita kött och ditt röda blod, efter ditt svala, slingrande famntag och fuktiga, skälvande kyssar. Du gör mig galen, säger jag dig, med dina skygga ögon och din nackes slanka böjning — — — Älskade, älskade! Låt mig älska dig blott en dag och en natt! Blott en dag och en natt — — —

— — —
Folk säger, att »lyckan står den djärve bi«, att man blott skall vara dristig och gripa den i flykten. Åhnej, lyckan kommer icke på det viset — framgången möjligen. Överhuvud taget är lyckan aldrig en faktor i ens liv, såsom framgången kan vara det — den är tvärtom produkten av det hela och beror av de givna faktorerna. Är ens liv ett väl uppställt tal, så ligger lyckan från början däri som facit. Är

det från början fel uppställt — ja, så får ingen mänsklig makt det att gå ihop!

— — —
Jag kan så väl förstå, vad de romerska bödlarne måtte ha känt, då det gällde att avrätta kristna martyrkvinnor.

Tänka sig, att få böja denna vita, smidiga kropp tillbaka längs åt hjulet, binda den fast med korslagda fötter och armarne uppöver huvudet, se läpparnes sista slappa skälvning och dödsångesten i denna spända, vidöppna blick, och så — — Av all vällust är grymheten dock ljuvast!

— — —
30. Oktober.

Jag tror, att jag så tröttat ut mig i tankedebaucher, i vanmäktiga önskningsar, att min vilja nu är sjuk, dödssjuk. Jag orkar ej ens längre önska.

Vi körde längs med den smala, backiga markvägen — för första gången i mitt liv var jag riktigt på tumanhand med henne. Hela tiden, medan jag körde, såg jag beständigt över på henne, där hon satt bredvid mig i sin gråa kappa med en mörk sjalett virad om huvudet och de bara händerna hopknäppta ovanpå fotsacken — de små spinkiga fingrarne med sina långa, vita naglar voro så svullna och rödblå av kölden. Jag hade hunnit upp henne på vägen och bett henne åka med mig, då det snart begynte mörkna och hon såg trött ut. Först ville hon inte, men slutligen fick jag då övertalat henne, och där satt hon nu — alldeles intill mig — stilla och en smula generad, med huvudet litet på sned och bara stirrade ut framför sig på de bruna ljungkullarna, där späda, vitstammiga björkar hjälplöst böjde sig för var vind, på de gråbleka, mejade fälten, där flockar av skrikande kajor oupphörligt slogo ned; på de gulnande, vissna potatisåkrarne, uppblötta och upptrampade, där kvinnor gingo i rader med böjda ryggar och högt uppskörtade kjolar, så att de jordiga träskorna syntes. Åh, jag ser det ännu alltsammans! — dessa trista landskap vid vägen, vilkas ton flöt så innerligt ihop med min egen stämning. Och över oss en tung, skiffermörk aftonhimmel med gråviolett, kylig Oktoberdimma.

Var det denna stämning, som så förlamade mig? — Jag vet det inte, men jag kunde i det ögonblicket icke få fram ett ord av allt det jag velat säga henne, och längtat och brunnit att få säga henne, — det föreföll mig med ens så dött, så värdelöst alltsammans. Det var, som om där frös någonting inuti mig, som om jag mot min vilja vaggades in i ett smärtsamt, isigt lugn. Ja, smärtsamt — ty på samma gång led jag av denna apati. Och för henne kände jag intet annat än ett ömt, sorgset medlidande. Jag var liksom trött vid min egen stora lidelse.

Det här är onaturligt. Min vilja är dödssjuk och min själs kraft är brusten som strängen på en båge, man spänt för hårt.

Och när branden så igen begynner att rasa, så vet jag, att jag skall förbanna min egen sjukliga kraftlöshet, att jag ej då — när jag kunde det — tog henne i mina armar och kysste till blods hennes bleka läppar och sade henne allt vad jag har lidit för hennes skull. Vem vet — kanske hon då skulle ha hört mig! Men just då hade jag inte lust — där var ett ögonblick, då hon var mig så likgiltig som en sten vid vägen. Och ändå vet jag, att jag är hopplöst bunden vid henne. Men jag orkade inte — —

— — —
November.

Vad livet är tungt, tungt, tungt! Var gryning bådär en ny plåga, var natt kämpar min hjärna på nytt mot vansinnet. Jag äger ej en förhoppning, som icke kväves i ångest, ej en tanke, som icke slukas av febersyner. Det är mig snart för tungt.

Och jag som så har älskat livet! Jag har älskat de ljusa Majkvällarne med doft av unga björkar och mjukt regn av fina rödvida äppleblomster, där de falla över en som ett bad av svala kyssar; jag har älskat sommarnätterna på havet, då man ensam låg på rygg i båten, och hörde, hur vattnet sakta skvalpade, och såg, hur den stora, bleka månen steg och steg. — Av glädje över att leva brukade jag stampa hårt mot den frusna jorden, när solen sken över blankgnistrande snöfält och träden hängde tunga av vit rim. Jag älskade höets doft och sädeskärvarnes mogna guldglans, jag älskade vildandens dristiga flykt över mon och den röda ljungens purpurglans i aftonsolen.

Ja, jag har älskat livet och jag har levat. För alla de leende blå och bruna ögon, som jag kysst! För alla de böljande varma kvinnobröst, som vaggat mitt huvud till vila! Kvinnorna framför allt har jag älskat — de starka bruna, och de fina blonda; den sminkade, magra glädjeflickan med det giriga ögat och det flackande leendet, och den lantliga jätan, med varma kinder och fast midja — Men vad tjänar det till att tänka på dem nu? Där är ingen, ingen av dem, som nu kan fresta mig mera. Ingen, ingen.

— — —

Min kärlek till henne har blivit mitt livs förbannelse och stora sorg. Mitt blod är förgiftat av grym åtrå, och min hjärna ligger tung och het som en glödgad sten i mitt huvud. Jag uthärdar icke längre detta liv.

— — Jag tror, att hade jag bara någon gång kommit åt att kyssa hennes hand eller kind, så skulle det vara bättre med mig nu — — — Gud i himmelen! vad jag då har blivit för en stackare.

Ja, det är just det jag är, — jag är som en bunden träl gentemot henne. Jag kunde ha vunnit henne! Det är detta, som grämer mig ihjäl, tror jag, — jag kunde — — Med energi och slughet kunde hon nu ha varit min, men jag vågade icke taga upp kampen mot hennes instinktliga fruktan för mig, för mannen i allmänhet, kanske; — tung och spakfärdig — en äkta bonde — låg jag där och kröp för henne och böjde mig för vart ord hon sade, till hon äntligen resolut sparkade mig åt sidan. Hur var det hon sade igår till jägmästaren — »Jag kan inte tåla efterhängsenhet«, sade hon. Det var förstås à propos om en hund, men hon såg på mig. Åh, så förkrossande hånligt denna fina mun kröker sig, så fort hon talar till mig, eller om mig. Mig alias stackars Hektor! Om jag hade en smula stolthet i mig, ginge jag naturligtvis tvärt ifrån henne och lät henne få vara i fred med sin jägmästare, och reste över hav och land, till jag glömde henne. Men jag kan inte.

Är detta icke ömkligt? är det icke eländigt? Men jag skall resa min väg. Jag skall resa till Paris och skämmas för mig själv. Eller till Konstantinopel. — Första gången jag talade med henne, frågade hon mig, om jag hade varit i Konstantinopel. Åh, hennes välsignade lilla ljusa huvud och hennes halvöppna mun och hennes skygga ögon — — — Hon kunde ha blivit min, säger jag. Är där då intet hopp mera — icke en enda liten smula hopp? — Igår, när jag plötsligt kom att se på henne, satt hon och såg på mig — hon vände sig om och blev röd.

Jag har drömt om henne i natt. Hon var i ljusblå sidenchemise och bara fötter (sådan minns jag förresten den lilla Eglantine i Quartier Latin) — — — Hon hade diamantnålar spikade in i tinningarne, men där syntes intet blod. — Det var en otäck dröm. Månne den betyder något? — — —

— — —

Här slutar dagboken helt snöpligt, och jag vet ingenting mer om Knut Knutsson, annat än att han vid

jultiden samma år, som han kommit hem i Augusti, reste ut igen, och några månader därefter fingo vi höra, att han var död. Han hade dött i Wien av en slags stygg och otäck sjukdom han fått utomlands. På sista tiden skrev han jämt till sin förvaltare efter pengar och de sade han levde som en galning därute. Där blev också cession efter honom förstås. På auktionen köpte min far en del böcker, och i en av dem lågo dessa papper instuckna. Några voro överkorsade och överskrivna med versstumpar (isynnerhet en, som började: V'la le tramway, qui passe tout le long — le long du boulevard etc. och en annan: Der König Wiswamitra etc.) samt allehanda besynnerliga krumelurer och punkter, som tankspritt folk brukar rita på sugpapper. Två år efter hans död blev fröken Franciska gift med jägmästaren.

Ur mörkret

av Victoria Benedictsson

I rummet härskade skymning. Från stadens huvudgator ljöd livets oro och lade sig som ett ackompagnement under den dödstunga tystnaden därinne. Genom gallret i den höga järnugnen lyste kolelden fram utan att göra någonting ljust, endast kastande ett sammanträngt sken över nedre delen av ett blont mansansikte, som mot det omgivande mörkret syntes liksom upplyst inifrån, — format av en glödande, genomskinligt röd metall.

Mannen satt framåtlutad på sin stol, med händerna sammanknäpta mellan sina knän och blicken stirrande i elden. Konturerna av hans figur försvunno nästan i dunklet.

I det av draperier skyddade hörnet vid sidan av ugnen var mörkret tätare än eljes, och ingenting kunde skymtas därur. Allt hade försvunnit i slagskuggans gapande svalg. Men fram ur svalget sträckte sig något, som — där en aning om belysning föll på — antydde sig vara en schäslong, och en känslig människas nerver skulle från det hålögda mörkret över huvudgården ha rönt förnimmelsen av en skarp blick samt av en lurande, onaturligt uppdriven hörsel.

»Det finns en sjuk punkt i min hjärna«, sade en stämma ur mörkret, talande långsamt, med sorgmodig entonighet och en altrösts timbre. »Den uppstod redan då jag var barn, och det är den, som vuxit. Allt som sårat och tyngt mig har med sin spets vilat på denna enda punkt; nu är höljet mjukt och motståndet brutet.«

Mannen rörde sig icke, men hans djupt liggande, kloka ögon blickade medlidsamt in i mörkret, varifrån rösten kom.

»Det är som om jag levat i hundra år«, fortsatte denna, »och nu är jag bara det tomma skalet kring det som levat, — ihålig som ett gammalt pilträ. Jag tycker, att jag sett generationer komma och gå, jag har sett människor födas och försvinna, jag har knutits i förhållanden, vilka varit fulla av sav som unga vårskott, men de ha alla fallit till intet som frusna blomrevor i en senhöstnatt. Vår och vinter har det kommit efter vartannat, och människor se på mig och säga, att jag icke är så gammal som de äldsta. Men jag vet, att jag levat som i hundra år. Och ändå blev jag aldrig, aldrig vad jag ville.«

Som en död massa fyllde tystnaden åter rummet, och livets buller bröt sig fåfängt däremot, sjönk så tillbaka och blev till ett dämpat ackompagnement som förut.

»Min far hatade icke kvinnorna«, kom det åter med den monotona rösten utan klang, »det var värre ändå: han föraktade dem. Min mor hade rymt utomlands med en tenor och sedan gått in vid teatern. Jag växte upp hos min far; jag hade nyss lämnat amman, då vi blevo ensamma, han och jag.

Så länge jag var så liten, hade jag för honom intet kön; jag var inte stort mer än en hundvalp. Men jag var ben av hans ben och kött av hans kött — det vill säga hans egendom — och han behövde något varmt och mjukt, som kunde trycka sig uppåt honom; han behövde en levande varelse omkring sig, som kunde jaga bort ensamheten.

Han var rädd för ensamheten — min far, — ty då han var ensam, kom det över honom svarta griller om en bösspipa in i munnen eller ett rep kring halsen, — svarta griller, som på en gång locka och pressa ångestsvetten fram. Ingenting värmer så mjukt som en barnakropp, intet lugnar som knubbiga små armar, och intet ger så drömlös vila som ett barns andedräkt. Därför blev Nina sin pappas sällskap, därför sov han med armarna kring hennes lilla person, därför intog han sina måltider med henne presiderande vid bordet som en allvarsam kvinna, därför red han kring sina egendomar med henne sittande över hästens bog. Och därför avgudade Nina sin pappa. Hon var liten då, i stubbig kolt; varken gosse eller flicka, bara en rultig unge. — —

Men Nina växte. Och hon fick smal hals och långa armar, hon fick en mun, som fällde tänder, hon fick ett par frågande, undrande ögon. Och så såg hennes far att hon var en flicka.«

Rösten gjorde en paus och mannen böjde sig fram för att röra i kolelden, så att glödskenet friskades upp.

»Å, jag var så liten, när det gick upp för mig vad han hade emot mig; jag var så liten, att jag inte begriper, hur det var mig möjligt att förstå det.

Lekkamrater hade jag inga, min sköterska var gammal och gnatig, allt vad jag ägde av tillgivenhet samlade sig kring min far. Barn ha en instinkt, som lär dem att läsa i de storas själ och som nästan aldrig kommer dem att läsa fel. Och barns sorger äro lika verkliga som de vuxnas, — djupa nog att sätta märke för hela livet.

Jag var lik min far, rask och hurtig som han, tungsint och blödig som han; lätt att fladdra upp i överretad munterhet, snar att sjunka ned i modlös förtvivlan. Vad under att han höll av mig då!

Från det jag var sex eller åtta år började vi spela vår komedi tillhopa, — en barnkomedi; att jag var vad han önskade: pojke. Jag red med honom på min egen lilla häst, jag antog pojkfasoner och lärde mig vissla, jag övade mina kroppskrafter, och jag svor smått för att behaga honom.«

Den talande stannade av och tycktes leta i sitt minne.

»Jag vet inte säkert, när jag märkte det första gången, detta föraktfulla uttryck av en grämelse blandad med äckel, som min fars ansikte och röst sedan så ofta kunde antaga, men jag tror att det var en gång, som särskilt grävt sig in i mitt minne. Vi voro ute på en ridtur och hade travat skarpt. Min far var ivrig och varm, hans ögon svarta och hans näsborrar vida. Då han såg så ut, visste jag att han inte skydde något. Vi kommo till en bred grav eller kanal och min far sprängde däröver, han vände hästen och väntade för att se mig göra detsamma. Min häst var liten, jag vet inte om det var hans skull eller min, men han gjorde icke språnget; han tvärstannade på kanten av graven. Då lät min far sin häst göra en svängning — jag kan se den svängningen ännu i dag! — och med en enda sats flög djuret över kanalen med ett hopp så kraftigt och vigt som en vinthunds. Det ryste i min nacke ända ner i hårrötterna, när min far grep mig i armen, såg mig barskt in i ögonen och sade: *du är rädd!* Så sade han icke ett ord mer, och han släppte min arm, som om han blygdes över att ha förgripit sig på mig. Hans blick strök bara över mig och hästen. Jag var klädd nästan som en gosse och red i karlsadel, men över sadelbommen låg min mörkblå lilla kjol — — —

Då såg jag det i hans ögon, detta, som bröt mig ned, som allt sedan tryckt mig till jorden, nej, inte tryckt mig, utan kommit mig att falla samman som en tom trasa faller tillhopa, — av sin egen

intighet.

Jag fick inte ett ord till förklaring, och jag sade inte heller ett ord. Han gav blott sin häst ett slag av ridspöet och travade bort, medan jag satt kvar. Jag kände med min hemliga instinkt att han icke föraktade mig därför att jag var rädd, utan därför att jag hade *rättighet* att vara det. Jag kunde ju aldrig bli annat än — — — än en av dem, för vilka fegheten är en dygd!«

Rösten tystnade, därför att den kommit att skälva av lidelse, — skälva med samma djupa klang som violoncellens strängar.

»Detta var inte det enda, det var blott det som gav första stöten åt den punkt, som sedan skulle komma att ömma för varje vidrörande.

På gården fanns det en vallgosse, en rask, vacker pojke, ungefär av min egen ålder. Det hade från det jag var mycket liten varit min fars nöje att låta mig pröva armstyrka med denne pojke. Det hade varit min glädje att uppbjuda mina yttersta krafter, och jag bröstade mig icke så litet över att nästan alltid bli segrare. Men en dag gick det upp för mig. Jag släppte mitt tag och blev blodröd som om han slagit mig. Jag såg på honom med den ursinnigaste förbittring: Du ljuger — du är starkare än jag!

Och jag gick därifrån, överväldigad av förödmjukelsen över att ha låtit bedraga mig så länge, att som nådegåva ha emottagit dessa lättköpta segrar, vilka motståndaren skänkt mig, därför att jag icke ens var så stark, att det kunde räknas som en heder att övervinna mig

I de två historierna har du nyckeln till hela mitt liv.

Med ridfärderna blev det slut efter hand och likaså med allt det andra. Vi kunde inte längre leka att jag var pojke. Jag blev tyst och stilla, och människor sågo med förvåning på detta modfällda barn, som aldrig kunde le. Men i min fars arbetsrum hade jag fortfarande mitt älsklingstillhåll. Jag hade valt mig en obemärkt plats bakom ett gammalt brännvinschatull i ett hörn mellan skåpet och väggen. Min far hade ännu sina svarta griller så fort han var ensam. Jag var honom ett slags skydd emot dem; och jag störde honom aldrig.

Han var en fin umgängesman, kvick och en smula elak. Där kom ofta främmande till honom, en eller ett par av hans vänner, och det språkades vid toddyglaset. Man glömde visst ofta min närvaro, och jag hörde ibland saker, som jag icke borde ha hört. Min far var, som nästan varje melankoliker, så strängt upptagen av sig själv, att han inte kom att tänka på andra; och han gav i dessa samtal fritt lopp åt sitt kvinnoförakt. Jag, som ingen mor ägde, ingen mänsklig varelse att hålla av mer än denne mjältsjuka pessimist, som jag tillbad — jag lärde av dessa samtal vad andra kvinnor icke lära under ett helt liv: jag lärde mig förstå mäns tankegång, jag lärde mig urskilja varje skiftning av medömkan och ringaktning, som kan gömmas under berömmande eller beundrande ord. Känslan av solidaritet och gemensamhet med hela mitt kön vaknade efter hand; och vid varje giftigt och förstucket utfall led jag i hemlighet som om det varit riktat mot mig ensam.

När jag var tretton år, fick jag styvmor. Hon var en skönhet, icke av de ståtliga, drottninglika, utan av de täcka, oemotståndliga. Hon var mjuk som en kanin, hon hade händer så små, att hon begagnade barnhandskar, hon log alltid när hon icke grät — och när hon log, hade hon gropar i kinderna och visade små vita tänder, lika pärlemor. Hon var idel blidhet och förälskelse och hon hade icke en tanke i sitt huvud.

Min far var fåfäng över hennes skönhet; klokskap hade han aldrig gjort räkning på. Han valde hennes dräkter, ty hon hade själv ingen smak, och han reste med henne på baler. Då hon födde honom den första pojken, sköts det med gamla fästningskanoner i glädjen, vinet rann i strömmar

genom törstiga strupar — hela godset var på fötter och deltog i glädjen. Detta upprepades sedan vart eller vartannat år: samma kalasande, samma feststämning. När den var förbi, tog en annan hand om den lille, och modern reste på baler igen.

Hon var varken god eller dålig, min nya mamma; hon var bara täck. Hon såg ut som ett barn, och hon visste att hon skulle se ut som ett barn, ju enfaldigare, dess bättre. Det klädde henne.

Mot mig var hon aldrig elak, men hon gick ur vägen för mig, och det föreföll som om jag varit äldre än hon därför att jag aldrig var munter och språksam. För övrigt blygdes man över min tafatthet och min dumhet; jag fick en guvernant och hölls undan så mycket som möjligt. Jag var ännu mer ensam än förr; men därav skärptes min blick. Jag var icke avundsjuk på min styvmor: jag kände min far allt för väl. Jag kunde tyda varje min i hans ansikte och varje tonfall i hans röst. Det undgick mig icke, vilket omätligt förakt där låg under all hans hyllning. Själva hans foglighet var förakt. En orättvisa från hustruns sida harmade honom icke, ty han hade aldrig tänkt sig, att hon skulle äga förstånd nog att icke vara obillig. Han kunde ge efter för hennes nycker med ett leende och en kyss på handen, eller han gjorde tvärt emot hennes önskan med samma leende och samma kyss på handen.

Hans fördragsamhet gjorde henne till sist inbilsk; hon började skrodera, utbreda sig över saker hon icke förstod och prata dumheter. Min far endast skrattade smått och lät henne hållas; med en vacker kvinna fick man inte räkna så noga.

Men det var som om det föll över mig alltsammans, alltsammans. Allt det, som hon icke ens kände, det borrhade sig in i mitt sjuka sinne. Jag hade lärt mig se med min fars ögon, jag såg från en mans ståndpunkt, vad det vill säga att vara kvinna — — vidrigt, vidrigt, en enda olycka alltifrån födelsen! — Jag förekom mig själv som en skabbig hund. Då uppstod denna ödmjukhet, som är min karaktärs brännmärke och obotliga lyte. O, den fläcken i min hjärna! Hur den blev öm och mjuk, så att varje udd kunde tränga in! Vilken fattningsförmåga jag ägde, då det gällde detta enda: att förstå det, som för mina medsystrar var obegripligt som fåglalåt.

Jag har aldrig varit ung och jag har knappt varit barn.«

Det blev ett ögonblicks tystnad. Mannen satt fortfarande framåtböjd och stirrade tankfullt in i glöderna.

»Jag kan inte fatta denna intensitet i känslorna hos ett barn«, sade han sakta. »Och jag undrar om du inte överdriver en smula — nu efteråt.«

»Jo; men det kommer sig därav, att allt har bidragit till att göra denna punkt ömtålig. Detta vill jag att du skall förstå. Och om du en annan gång i livet träffar på en kvinna, som också går och bär på en ödmjukhet som min — denna ödmjukhet, som du alltid velat bortförklara och som du haft så svårt att tro på — så skall du kunna fatta, att den kommer av *skam* — skammen att vara kvinna.

För dig har jag varken varit man eller kvinna, bara en levande varelse; och därför kunde du bli min vän. Hade jag i dina ögon varit en kvinna, skulle också du ha föraktat mig.«

Han flyttade sin stol ut ur glödstrimman, närmare hän mot schäslongen; och ur mörkret hämtade han upp en fin, sjukligt mager hand, som han sakta tryckte sina läppar emot, utan ett ord. Hon förstod meningen och hon tackade honom med en liten strykning ovanpå hans hand, innan hon drog sin egen tillbaka.

Så fortsatte hon åter att berätta med sin sorgmodiga, brutna röst.

»Jag kom ut i världen och jag såg på kvinnorna just så, som min far hade lärt mig. Min syn hade en

onaturligt uppdriven skärpa; icke ett fel eller lyte undgick mig. Det fega, det falska, det småsinta ... alla små lumpna egenskaper fann jag hos kvinnorna i så mycket högre grad än hos männen. Jag var icke blind för männens fel; men i själva felen låg det som oftast något av karaktär; det var icke det utvattnade, blodlösa intet, som hos kvinnorna. Hos männen gällde duglighet, arbetsförmåga, företagsamhet, sanningskärlek, hederlighet; för kvinnorna var allt detta ingenting jämfört med detta enda: att aldrig synda mot konvensen. Blev en man mindre hederlig för det han hade en eller annan liten erotisk synd på sitt samvete? Nej. Men för en kvinna var detta allt.

Och skulden ligger inte hos männen — som man sagt — utan hos kvinnorna själva, i deras feighet, deras brist på karaktär. För kvinnorna själva är den yttre ärbarheten — skenet, — allt. Deras dygd sitter inte i karaktären, den sitter utanpå, som märket på ett husdjur. Därav denna solidaritet med hela könet, som kastar ansvaret för *en* kvinnas handlingar över på alla. Hon betraktas inte som individ; hon är bara en del av sitt kön. Hur har jag inte erfarit det! Jag, som kände det, som om alla de andras skulder vilade på mig ensam, som om min ödmjukhet vore ett försoningsoffer för alla de andras inskränkta, blinda inbilskhet, härsklustnad eller själviskhet! Min hjärna hade sin sjuka fläck, och allt vad livet gav mig av stoff gick till näring åt denna enda punkt.«

*

»Min far ville inte att jag skulle bli en gammal mö, och så gifte han bort mig. Jag visste, att enda medlet för en kvinna att lyfta sig till högre samhällsrang var att gifta sig med en man, som stiger. Jag gifte mig och jag steg — steg när jag gav kärlekens tecken åt en man, som var mig mer vidrig än en krälände, mångbent larv. Jag var vacker på den tiden— det är länge se'n. — Att vara vacker och ung är det enda som inte är skam för en kvinna. Min man var ärelysten och han ville fram; och för att komma fram behövde han andra, *en* annan åtminstone, och denne ene besökte oss ofta. Han var vår vän, sågs utomhus i sällskap med min man och var inomhus sällskap åt mig. Jag tyckte om honom; mitt dagliga liv var en maskerad för att icke visa *hur mycket*. Min man var 'glad' — det heter visst så. Och på två år kan man hinna bli mätt på en kvinna. Så kom 'den andre' en dag och ville ge mig en gåva, en gåva så dyrbar, att en brudgum knappt väljer en sådan åt sin brud. Jag sade nej och jag sade det med skräck. Jag var utom mig och jag förnärmade givaren.

Min man fick höra det på omvägar. Och vet du vad han gjorde? Han grep mig om armen och sade: 'Du stöter honom med ett nej. Tag emot. Du har rätt att säga, att det kommit från mig.'

Så gick det till att jag drog över mig skammen att vara en frånskild hustru. Jag kunde inte tåla att bli betraktad som en handelsvara, att man schackrade med mig som med en utnött klänning. Därför kom skammen över mig — skammen att vara en hustru utan man.

Allting är skam hos en kvinna, ty hon är ingenting för sig, hon är bara en del av sitt kön. Jag arbetade bland män och de kallade mig könlös och hånade min kyla. Jag trodde nästan själv att jag var ett neutrum, och även det var skam. Jag fruktade att där skulle växa skäggstrån på min haka, och dem skulle männen håna. Men så kände jag en dag, att jag var kvinna, ty jag älskade.

Det var som att hela sitt liv ha vandrat på uppblötta, förtrampade vägar i mulet vinterdis med en känsla av att aldrig ha sett våren och att man aldrig skall få skåda den— — — och så en dag se solen bryta fram och finna att allt har spirat och grott under det våta diset, att det nu skall bli grönt och att blommor skola slå ut — i sol, sol!

Jag ville ha gett mitt liv för att kunna bli hans vän, men det kunde jag inte bli — bara hans väninna ... Hör du vilken otäck klang det ordet har: hans väninna! Där klibbar skam och misstankar vid det!«

»Det plågar dig att tala«, sade mannen och hans tonfall var som genomdränkt av medkänsla. Han

tog ännu en gång hennes hand och kysste den stilla, nästan ödmjukt, utan ett ord.

»Å, låt mig tala ut en gång«, fortfor hon. »Jag har tegat och tegat år efter år, årtionde efter årtionde, generation efter generation, tycks det mig — och nu är det som om jag vore hela kvinnosläktet. Jag är så gammal som Ahasverus och på mina skuldror tynger hela släktets skuld. Jag känner den med en kvinnas nerver och ser på den med en mans ögon.

Du vet vad jag var i hans händer. Han blottade min hjärna för att se hur den arbetade, han petade i mitt inre med sin dissekerkniv för att rikta sin människokunskap, och han sargade mitt hjärta — som ett okynligt barn — bara därför, att han såg det klappa. Och när det icke mer fanns en enda smärta, som jag kunde lida utan att dö, — kastade han mig bort. Inte därför att jag emot honom var dålig eller ond eller osannfärdig eller halv eller feg eller dubbel — ty jag var intet av allt detta! Utan endast därför, att jag var kvinna. Inte en vän, bara en väninna!«

Hon tystnade och det gick som en smärtfull skälvning genom det mörka rummet.

Så kom det till sist med samma entonigt klanglösa röst, blott en enda liten nyans lägre:

»Att vara kvinna är att vara en paria, som aldrig kan höja sig ur sin kast. Att jag är kvinna har varit mitt livs förbannelse.

Jag har aldrig haft någon mor, min far miste jag innan han dog och jag har ingen son ...«

Hennes tal slutade i ett kvidande utan tårar. Det var mörkt. Mannens ansikte syntes icke längre — — och han hade intet att svara.

Författarna

Agrell, Alfhild, 1849-1923. »Skymning« ingår i samlingen *Hvad ingen ser. En samling berättelser*, 1885.

Améen, Elin, 1852-1913. »Träldom« ingår i samlingen *Träldom och andra berättelser och skisser*, 1885.

Benedictsson, Victoria, (pseud. Ernst Ahlgren) 1850- 1888. »Ur mörkret« utgavs efter hennes död i samlingen *Efterskörd*, men ingår även i samlingen *Bergtagen och andra berättelser*, 1982.

Braunerhielm, Augusta, 1839-1929. »Bikten« ingår i samlingen *Studier efter naturen. Teckningar från Italien*, 1883.

Fahlstedt, Amalia, 1853-1923. »Herr och fru Berg« ingår i samlingen *Ax och halm. Berättelser*, 1887.

Kerfstedt, Amanda, 1835-1920. »Synd« publicerades i *Finsk Tidskrift*, 1881.

Leffler, Anne Charlotte, 1849-1892. »Aurore Bunge« ingår i samlingen *Ur lifvet*, band II, 1883.

Lindhé, Vilma, 1838-1922. »Intet att gifva« ingår i *Ebb och flod. Nya taflor ur minnet*, 1883.

Malling, Mathilda, (pseud. Stella Kleve) 1864-1942. »Pyrrhussegrar« publicerades i tidskriften *Framåt* i oktober 1886 och »Höstdagar« publicerades i tidskriften *Ny Jord* i december 1888.

Mickwitz, Gerda von, 1862-1948. »Messling« publicerades i tidskriften *Framåt* i mars 1886.

Strandberg, Hilma Angered, 1855-1927. »Nitälskan« ingår i samlingen *Västerut. Skisser och noveller*, 1887.

Lästips om det moderna genombrottets kvinnor

Benedictsson, Victoria: *Stora boken*, red. Christina Sjöblad;

1 Dagbok 1882-1884, Lund, 1978

2 Dagbok 1884-1886, Lund, 1982

3 Dagbok 1886-1888, Stockholm, 1985

Boëthius, Ulf: *Strindberg och kvinnofrågan till och med Giftas I*, Stockholm, 1969

Dahlerup, Pil: *Det moderne gennembruds kvinder*, Köpenhamn 1983

Den nordiska kvinnolitteraturhistorien, band 2, Fadershuset, 1993

Fahlgren, Margareta: *Det underordnade jaget. En studie om kvinnliga självbiografier*, Stockholm, 1987

Heggestad, Eva: *Fången och fri. 1880-talets svenska kvinnliga författare om hemmet, yrkeslivet och konstnärskapet*, Uppsala, 1991

Hennel, Ingeborg Nordin: "Två dockhem. Jämförande synpunkter på Agrells Raddad och Ibsens Et Dukkehjem", *Kvinnolitteraturforskning* 3, Text-Tolkning- Värdering, Uppsala, 1980

— *Dömd och glömd. En studie i Alfhild Agrells liv och dikt*, Umeå, 1981

— "Ämnar kanske fröken publicera något?" *Kvinnligt och manligt i 1880-talets novellistik*, Umeå, 1984

Kvinnor och skapande. En antologi om litteratur och konst tillägnad Karin Westman Berg, 1983

Kvinnornas litteraturhistoria, red. Marie Louise Ramnefalk och Anna Westberg, Lund, 1981

Leijonhufvud, Sigrid & Brithelli, Sigrid: *Kvinnan inom svenska litteraturen intill år 1893*. En bibliografi, Stockholm, 1893

Levy, Jette Lundbo: *Dubbelblicken. Om att beskriva kvinnor. Ideologi och estetik i Victoria Benedictssons författarskap*, Stockholm, 1982

Lysthuse. Kvindelitteraturhistorier, Köpenhamn, 1985

Ney, Birgitta: *Bortom berättelserna. Stella Kleve - Mathilda Malling*, Stockholm, 1993

Sjöblad, Christina: *Baudelaires väg till Sverige*, Lund, 1976

Sylwan, Maj: *Anne Charlotte Leffler. En kvinna finner sin väg*, Stockholm, 1984

Weidel Randver, Gunnel: *Tidskriften Framåt. Kvinnors kamp för det fria ordet*, Göteborg, 1985

Witt-Brattström, Ebba: Ut ur småsinnets skrub, förord till *Den bergtagna och andra noveller av Victoria Benedictsson*, Stockholm, 1982 - & Domellöf, Gunilla: "Romanen om Marianne. Att läsa och skriva sitt livs story", *Ord & Bild*, 1981:4/5

Converted and published on <https://SamoLit.com/>